

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Κ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 / 15 ΜΑΪΟΥ 1971 | ΑΡΙΘ. 9 - 10

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

XXXVIII. Σωζέσθω οὖν ἡμῶν ὅλον τὸ σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ὑποτασσέσθω ἕκαστος τῷ πλησίον αὐτοῦ, καθὼς ἐτέθη ἐν τῷ χαρίσματι αὐτοῦ. 2. ὁ ἰσχυρὸς τημελείτω τὸν ἀσθενῆ, ὁ δὲ ἀσθενὴς ἐντρεπέσθω τὸν ἰσχυρόν· ὁ πλούσιος ἐπιχορηγείτω τῷ πτωχῷ, ὁ δὲ πτωχὸς εὐχαριστείτω τῷ θεῷ, ὅτι ἔδωκεν αὐτῷ, δι' οὗ ἀναπληρωθῆ αὐτοῦ τὸ ὑστέρημα· ὁ σοφὸς ἐνδεικνύσθω τὴν σοφίαν αὐτοῦ μὴ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς· ὁ ταπεινοφρονῶν μὴ ἑαυτῷ μαρτυρεῖτω, ἀλλ' ἑάτω ὑφ' ἑτέρου ἑαυτὸν μαρτυρεῖσθαι· ὁ ἄγνός ἐν τῇ σαρκὶ μὴ ἀλαζονευέσθω, γινώσκων, ὅτι ἕτερός ἐστιν ὁ ἐπιχορηγῶν αὐτῷ τὴν ἐγκράτειαν. 3. ἀναλογισώμεθα οὖν, ἀδελφοί, ἐκ ποίας ὕλης ἐγενήθημεν, ποῖοι καὶ τίνες εἰσῆλθαμεν εἰς τὸν κόσμον, ἐκ πίου τάφου καὶ σκότους ὁ πλάσας ἡμᾶς καὶ δημιουργήσας εἰσήγαγεν εἰς τὸν κόσμον αὐτοῦ, προετοιμάσας τὰς ἐνδραχίνας αὐτοῦ, πρὶν ἡμᾶς γεννηθῆναι. 4. ταῦτα οὖν πάντες ἐξ αὐτοῦ ἔχοντες ὀφείλομεν κατὰ πάντες εὐχαριστεῖν αὐτῷ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

1. Πρβ. Α' Κορ. 12,27. 'Ρωμ. 12,4 ἐ. Α' Κορ. 10,16 ἐ. Κολ. 1,24. 2,19. 'Εφ. 4,15 ἐ. Α' Κλήμ. 46,7. 2 Πρβ. 'Εφ. 5,21. Α' Πέτρ. 5,5. 3. Πρβ. 'Ρωμ. 12,6 ἐ. ἐ. Α' Κορ. 7,7. Α' Πέτρ. 4,10. 6. Πρβ. Α' Κορ. 16,17. Φιλ. 2,30. Β' Κορ. 9,12. 11,9. Κολ. 1,24. 7. Πρβ. 'Ιακ. 3,13. Πρβ. Α' Κλήμ. 30,6 ἐ. 14. Πρβ. Ψαλμ. 138,15 18. Πρβ. 'Ρωμ. 16, 27.11,36. 'Εβρ. 13,21.

2 Ἰησοῦ ΑΛ: λ. ΙΣ | 3 καθὼς + καὶ Α | τημελήτω ΙΑΣ: μητημελείτω Α | 4 ἐντρεπέσθω Ι | 8 ἐν λόγοις ΑΙ: λόγοις μόνον Λ | ἐν ἔργοις Α: λ. ἐν ΙΑ | 8 ταπεινόφρων Ι | 9 ἑαυτὸν ὑφ' ἑτέρου Ι | 10 σαρκὶ +... καὶ Α | 13 εἰσῆλθομεν Ι.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλῆν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

XXXVIII. Εἶθε λοιπὸν νὰ σώζεται ὅλον τὸ σῶμα ἡμῶν (καὶ ὡς ἀτόμων καὶ ὡς Ἐκκλησίας) διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶθε νὰ ὑποτάσσεται ὁ καθένας εἰς τὸν πλησίον του, σύμφωνα μὲ τὸ χάρισμα ποῦ τοῦ ἐδόθη (καὶ τὸ ἀξίωμα ποῦ κατέχει). 2. Ὁ δυνατὸς εἶθε πάντοτε νὰ φροντίζῃ διὰ τὸν ἀσθενῆ, ὁ δὲ ἀσθενὴς εἶθε νὰ ἐντρέπεται (καὶ νὰ σέβεται) τὸν δυνατὸν· ὁ πλούσιος εἶθε νὰ βοηθῇ τὸν πτωχόν, ὁ δὲ πτωχὸς εἶθε νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν, διότι ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὰ ἀγαθὰ Του, ὥστε δι' αὐτοῦ νὰ ἀναπληρώνεται τὸ ὑστέρημα τοῦ πτωχοῦ· ὁ σοφὸς εἶθε νὰ φανερώνῃ τὴν σοφίαν του ὄχι μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ τὰ ἀγαθὰ του ἔργα· ἐκεῖνος ποῦ εἶναι ἀληθινὰ ταπεινόφρων εἶθε νὰ μὴ αὐτοεπιδεικνύεται, ἀλλὰ νὰ ἀφίνη τὸν ἄλλον νὰ μαρτυρῇ τὴν ταπεινοφροσύνην του· ἐκεῖνος ποῦ κατορθώνει νὰ διατηρῇ ἀγνήν τὴν σάρκα του, νὰ μὴ ἀλαζονεύεται, γνωρίζων ὅτι ἄλλος εἶναι Ἐκεῖνος ποῦ τοῦ χαρίζει τὴν ἐγκράτειαν. 3. Ἄς ἀναλογισθῶμεν λοιπὸν, ἀδελφοί, ἀπὸ ποίαν ὕλην ἐγενήθημεν καὶ ἐπλάσθημεν, ποῖοι ἦμεθα καὶ ποῖοι εἰσήλαμεν εἰς τὸν κόσμον (ὡς σωματικο-πνευματικὰ ὄντα), ἐκ ποίου τάφου καὶ σκότους μᾶς ἔβγαλεν Αὐτὸς ποῦ μᾶς ἔπλασε καὶ μᾶς ἐδημιούργησε διὰ νὰ μᾶς εἰσαγάγῃ εἰς τὸν κόσμον Αὐτοῦ, προετοιμάσας τὰς εὐεργεσίας Αὐτοῦ, προτοῦ ἀκόμη νὰ γεννηθῶμεν. 4. Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ ἀφοῦ ἀπὸ Αὐτὸν τὰ ἔχομεν λάβει, ὀφείλομεν νὰ εὐχαριστῶμεν Αὐτὸν δι' ὅλα καὶ πάντοτε· εἰς Αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Θεμελιώδης προϋπόθεσις.

Ἡ περίοδος τοῦ Πεντηκοσταρίου, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσήλθομεν, περιέχει πλῆθος διδαγμάτων διὰ τὸ ποιμαντικὸν καὶ ἀποστολικὸν ἔργον τοῦ ἱερέως. Μεταξὺ τούτων, προέχουσιν θέσιν ἔχει ἡ στιχομυθία Χριστοῦ καὶ Πέτρου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ λιπόφυχος μαθητὴς ἀποκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τῆς ἐρωτήσεως: «Ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων;» καὶ τῆς ἐντολῆς: «Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, βόσκει τὰ ἀρνία μου». Πράγματι, θεμελιώδης προϋπόθεσις διὰ τὴν ἀνάληψιν ποιμαντικῶν καθηκόντων εἶναι ἡ περίσσεια ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον. Αὕτῃ ἐμπνέει καὶ ζωογονεῖ τὸ βαρὺ καὶ συνάμα λεπτὸν ἔργον τῆς διαποιμάνσεως τῶν ψυχῶν καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ των. Ὅθεν, διὰ τὴν διαπιστώσιν κάτι ἀνάλογον καὶ εἰς τὴν ἰδικήν του περίπτωσιν ὁ ἱερεὺς, πρέπει νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν στιχομυθίαν ἐκείνην εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Νὰ ἴδῃ δηλαδὴ ἂν πράγματι ἔχῃ σφοδρὰν ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον, ὁπότε τὸ συμπέρασμα θὰ εἶναι ὅτι καλῶς εὐρίσκειται εἰς τὰς τάξεις τοῦ Κλήρου. Ἐν δέ, εἰς τὴν αὐτοεξέτασίν του ταύτην, διαγνώσῃ ὅτι ἡ ἀγάπη του εἶναι ἐλλιπής, θὰ πρέπει νὰ ἐντείνῃ τὰς προσπάθειάς του, ὥστε νὰ τὴν ἀυξήσῃ, ἀντλῶν ἐμπνευσιν καὶ κίνητρα ἐκ τοῦ πνευματικοῦ κλίματος τοῦ Πεντηκοσταρίου.

Ὁ Κλῆρος καὶ τὸ 21.

Διὰ τῶν πλουσίων ἐορταστικῶν καὶ πνευματικῶν ἐκδηλώσεων ἐπὶ τῇ 150ῇ ἐπετείῳ τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, μεταξὺ ἄλλων συνειδητοποιεῖται βαθύτερον εἰς τὸν λαόν μας ἡ πραγματικότης τοῦ ὅτι τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 21 ἐνέπνευσε καὶ ἐτροφοδότησε μὲ τὸ αἷμα του ὁ ἱερός μας Κληρὸς. Ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς διεφύλαξαν καὶ ἀνεξωπύρρησαν μὲ τὴν πνοὴν τῆς ψυχῆς των τὴν ἱερὰν φλόγα τῆς πίστεως ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ προσέφεραν χά-

ρον αὐτῆς ἀκόμη καὶ τὴν ζωὴν των, ὡς καλοὶ ποιμένες τιθέντες τὴν ψυχὴν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου των, τοῦ θεοφιλοῦς ἑλληνικοῦ Γένους, κατὰ τὸ Κυριακὸν λόγιον. Ἡ ἐθνεγεργσία ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ἔργον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἡ ἱστορία συνυφάνθη καὶ συνυφαίνεται πάντοτε πρὸς ἐκείνην τοῦ Ἔθνους.

Ἐν ἔργον περὶ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

Ἡ δυτικὴ θεολογία προσανατολίζεται ὁλονὲν καὶ περισσότερον πρὸς τοὺς θησαυροὺς τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἡ ὁποία κατέχει βαθέως καὶ καθαρῶς τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν καὶ βίωμα. Εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐπαινετῆς καὶ εὐοίωνου αὐτῆς προσπαθείας ἐμπίπτει καὶ τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν ἐν Μιλάνῳ τῆς Ἰταλίας ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Πιέρο Σκατσόζο περὶ τῆς θεολογίας τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ. Καίτοι ὁ Παλαμᾶς ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν πολεμικὸς θεολόγος, ἀντισταθεὶς κατὰ τοῦ τότε δυτικοῦ ὀρθολογισμοῦ, διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου του ἀποδεικνύεται πολύτιμος πηγὴ ἐποικοδομητικῶν διδαγμάτων διὰ τὴν σημερινὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, κυρίως ἐκ τοῦ ὅτι συνεχίζει γνησίως τὴν ἑλληνικὴν ὀρθόδοξον πατερικὴν παράδοσιν, ὡς ὁμολογεῖ ὁ διακεκριμένος ἐτερόδοξος θεολόγος συγγραφεὺς τοῦ ἀνωτέρω βιβλίου. Σημειωτέον, ὅτι, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, τὸ βιβλίον προλογίζει ὁ ἡμέτερος καθηγητῆς κ. Κωνστ. Μπόνης, προσφέρων εἰς τὸν ἀναγνώστην, διὰ βαθυστοχάστου προοιμίου, τὰ θυρανοίξια τοῦ λαμπροῦ τούτου ἔργου.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ *

Ζ'

Τὰ ἔργα τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν εἶναι πλήρη τῶν ἰχνῶν τῆς συνεχοῦς αὐτῆς μεταρσιώσεως καὶ τῶν ἀτελευτήτων αἰσθητικῶν μετεωρισμῶν, οἱ ὅποιοι ἀποδεικνύουν, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἔχουν ἀκριβῶς ὡς μόνιμον καὶ σταθερὸν ἐνδιαίτημα τὸ βασιλείον αὐτὸ τῆς καθολικῆς ὠραιότητος.

Τοιουτοτρόπως, διὰ νὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς ὀλίγα παραδείγματα, πᾶσα πτυχὴ τοῦ αἰσθητοῦ κάλλους ὑποσημαίνει δι' αὐτοὺς τὸ θεῖον κάλλος. «Τὸ κάλλος τῶν ὄρωμένων» κατοπτρίζει τὸν Ὑπέркаλον. Ἡ λευκότης τῆς χιόνος ὑπενθυμίζει εἰς αὐτοὺς τὴν λευκότητα τῆς ψυχῆς. Ἡ σπίλωσις μιᾶς βασιλικῆς εἰκόνας εἰς τὸν βόρβορον ὑπομιμνήσκει τὴν διὰ τῆς ἁμαρτίας βεβήλωσιν τοῦ κάλλους τῆς θείας εἰκόνας τῆς ψυχῆς. Ὅπως, ὅστις φροντίζει διὰ τὸ σωματικὸν κάλλος, θέλει νὰ ἐξαλείψῃ τὰ στίγματα καὶ τὰς κηλίδας τοῦ προσώπου, τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς «τὸν σπῖλον τὸν ἔσωθεν ἀποσμήχωμεν, τὰς ρυτίδας τὰς ἔνδον ἐκτίλλωμεν». Οἱ λειμῶνες τῶν πολυχρῶμων ἀνθέων μεταφέρουν τὸν στοχασμὸν εἰς τοὺς λειμῶνας τῶν ποικίλων ἀρετῶν. Αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων καὶ αἱ πνοαὶ τοῦ ζεφύρου συμβολίζουν τὰ νάματα καὶ τὰς πνοὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ κάλλος τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος ὡχρῖζ ἐνώπιον τοῦ κάλλους τοῦ Σταυροῦ, διὰ τοῦ ὁποίου «πάντες καλλωπιζόμεθα μᾶλλον ἢ στεφάνοις καὶ διαδήμασι καὶ μυρίαῖς μαργαριτῶν περιβολαῖς». Ὡς ὁ ζωγράφος παριστᾷ τὸ αἰσθητὸν κάλλος, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Χρυσόστομος λέγει, ὅτι ζωγραφίζει διὰ τοῦ λόγου τὴν νοητὴν εὐμορφίαν τῶν ἁγίων, οἱ ὅποιοι ἐπανεκτέησαν εἰς τὴν ζωὴν τῶν τὸ ἀπολεσθὲν διὰ τῆς πτώσεως πρωτόκτιστον κάλλος. Ὡς οἱ φθόγγοι τῶν χορδῶν τῆς λύρας συνθέτουν τὴν μελωδίαν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἄνθρωπος διὰ πασῶν τῶν πτυχῶν τῆς σωματικῆς καὶ πνευματικῆς του ζωῆς συνθέτει καὶ ἀναπέμπει εἰς τὸν Θεὸν «παναρμόνιον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 273 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 τεύχους.

τινα πνευματικὴν μελωδίαν». Τὸ κάλλος τῶν ἐπιγείων παστάδων εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ οὐρανίου νυμφῶνος. Αἱ ἀλύσεις καὶ τὰ δεσμά τῆς φυλακῆς τοῦ Παύλου ἔχουν ὠραιότητα μεγαλυτέραν τῆς λιθοκολλήτου ταινίας, ἡ ὁποία στολιζει μίαν βασιλικὴν κεφαλήν. Τὰ αἰσθητικὰ στοιχεῖα τοῦ ἐπιγείου θεάτρου θεωροῦνται ὡς ἀπεικόνισις τοῦ οὐρανίου θεάτρου, εἰς τὸ ὁποῖον πέριξ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ περιῖπτανται αἱ μυριάδες τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν μακαρίων πνευμάτων. (Τὴν εἰκόνα αὐτὴν ἀκριβῶς χρησιμοποιεῖ καὶ ὁ Γκαίτε εἰς τὸ τέλος τοῦ β' μέρους τοῦ Φάουστ). Ἡ ὠραιότης τῆς ἐπιγείου βασιλικῆς πομπῆς μὲ τὴν χρυσοστόλιστον ἀκολουθίαν ἀνάγει τὸν νοῦν εἰς τὴν μεγαλειώδη συνοδείαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν κ.ο.κ.

Ὡστε ἡ αἰσθητικὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν δὲν ἔχει ἀπλῶς ἔμμονον καὶ ἐνδοκοσμικὸν χαρακτήρα, ἀλλὰ παρουσιάζει ὑπερβατικὸν προσανατολισμὸν καὶ κινητικὴν δυναμικότητα, κινουμένη διαλεκτικῶς μεταξὺ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τοῦ ὑπεραισθητοῦ κάλλους. Κυριολεκτικῶς οἱ τρεῖς φωστῆρες κινοῦνται συνεχῶς καὶ ἀναπνέουν εἰς τὰς σφαίρας τῆς καθολικῆς ὠραιότητος.

*

Εἶναι ἀληθῶς λυπηρὸν, ὅτι ἡ αἰσθητικὴ αὕτη τῶν προστατῶν τῆς παιδείας μας οὐδόλως μνημονεύεται εἰς τὰ διάφορα σχετικὰ ἐγχειρίδια, τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς «Ποιητικῆς» τοῦ Ἀριστοτέλους ἢ τοῦ «Περὶ ὕψους» ἔργου τοῦ Λογγίνου μεταπηδοῦν δι' ἀποτόμου ἄλματος εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους, μνημονεύοντα πολλάκις ἀσημάντους φορεῖς τοῦ αἰσθητικοῦ στοχασμοῦ καὶ παραθεωροῦντα τοὺς θησαυροὺς τῆς πατερικῆς σοφίας, ἡ ὁποία παρέλαβε μὲν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ σημαντικὰ εἰδολογικὰ σχήματα καὶ μορφολογικὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ἐπλήρωσε ταῦτα διὰ νέου περιεχομένου, τὰ ἐνέταξεν εἰς νέας πνευματικὰς συναρτήσεις καὶ κατέστησεν αὐτὰ ὄργανα ὑπηρετικὰ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ διακονίας των. Τὸ πλέον λυπηρὸν εἶναι, ὅτι οἱ μαθηταὶ τῶν Γυμνασίων μας ἐτρέφοντο μέχρι πρό τινας μὲ τὰ χαροῦπια

καὶ τὰ λούπινα τῶν Νεκρικῶν Διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ ἢ ἄλλων ἀσημάντων αἰσθητικῶς ἀρχαίων ἔργων, κρατούμενοι μακρὰν τῶν ὑπερόχων πατερικῶν κειμένων, τὰ ὅποια καὶ αἰσθητικῶς εἶναι ἀνώτερα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπόψεως μορφωτικῆς ὕλης εἶναι ἀπαράμιλλα. Εἶναι ἐπὶ τέλους καιρός, ἵνα οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι μὴ εἶναι δι' ἡμᾶς ἀναιμικά σύμβολα, τὰ ὅποια ἐνθυμούμεθα ἀπαξ τοῦ ἔτους, ἀλλὰ γίνουιν διὰ τὴν Παιδεῖαν μας ὑπόθεσις συνεχοῦς ζωντανῆς παρουσίας καὶ πηγὴ οὐσιαστικῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας. Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι δὲν ὑπῆρξαν μόνον φωστῆρες τῆς Τρισηλίου Θεότητος, ἀλλὰ καὶ ἀληθεῖς παιδαγωγοί, οἵτινες κατευθύνουιν ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι καὶ ἡ τόσον παρημελημένη, ὡς μὴ ὄφειλε, παρ' ἡμῖν αἰσθητικὴ ἀγωγή πρέπει νὰ εἶναι μία τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἐκπαιδευτικῆς μας προσπαθείας βεβαίως οὐχὶ αὐτονόμως καὶ αὐτοτελῶς, ἀλλ' ἐν στενῇ πάντοτε συναρτήσει πρὸς τὸ καθ' ὅλου ἑλληνορθόδοξον μορφωτικὸν ιδεῶδες. Ἀληθῶς, τί θὰ ἔλεγε σήμερον ὁ Μέγας Βασίλειος διὰ τὴν Παιδεῖαν μας, ὅταν θὰ ἔβλεπεν, ὅτι οὐδεὶς ἀπόφοιτος Γυμνασίου μας, ἂν δὲν ἐδιδάχθη ἰδιωτικῶς κατ' οἶκον μουσικὴν, εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναγνώσῃ ἐν μουσικῶν βιβλίον, ἐνῶ οἱ κάτοικοι ἐνὸς χωρίου λ.χ. τῆς Γερμανίας δύνανται νὰ πράττουιν τοῦτο καὶ νὰ σχηματίζουιν πολυμελεῖς χορωδίας; Ὁ ἱερός οὗτος πατὴρ ἐθεώρει ἀπαραίτητον, ἵνα εἰς τὰ σχολεῖα συνδυάζηται ἡ διδασκαλία μὲ τὴν μουσικὴν, διὰ νὰ μεταδίδωνται, ὅπως ἔλεγε, τὰ μορφωτικὰ ιδεῶδη «μετὰ τέρψεως καὶ χάριτος, εἰσδυόμενα μονιμώτερον ταῖς ψυχαῖς».

Οἱ Τρεῖς λοιπὸν Ἱεράρχαι ὑπῆρξαν ἀπαράμιλλοι φορεῖς τοῦ τελείου μορφωτικοῦ ιδεῶδους, κατὰ τὸ ὅποιον, διὰ νὰ μορφωθῇ ὁ ἄνθρωπος πραγματικῶς καὶ γίνῃ ἄρτιος καὶ ὠλοκληρωμένος, δὲν πρέπει νὰ εἶναι μονομερῆς, ἀλλὰ πρέπει νὰ συναναπτύσῃ ἀρμονικῶς πάσας τὰς εὐγενεῖς προδιαθέσεις τῆς ψυχῆς του. Τὸ καλλιτέχνημα, τὸ ὅποιον ποθοῦμεν νὰ γίνωμεν ἢ νὰ διαπλάσωμεν σημαίνει οὐχὶ ἐσωτερικὴν διάσπασιν, ἀλλ' ἐνότητα καὶ ἀναγωγὴν πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους λειτουργιῶν καὶ ροπῶν τῆς ψυχῆς εἰς τὸ ἐνιαῖον ὑπερβατικὸν καὶ θεῖον κέντρον. Τὸ καλλι-

ΤΟ ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΟΥ ΚΗΝΣΟΥ

«Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι
καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ».

(Ματθ. κβ' 21).

1. Ἡ κρίσις συνειδήσεως τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ.

Ἦτο τόσον βαθεῖα καὶ ἀθεράπευτος ἡ πώρωσις τῶν Φαρισαίων καὶ τόσον ὀξεῖα ἡ διάστασις των πρὸς τὸν «Διδάσκαλον τῆς ἀληθείας», ὥστε νὰ κατατρίβωνται ἡμέραν τε καὶ νύκτα εἰς ἀλλεπάλληλα διαβούλια καὶ νὰ μηχανῶνται τρόπους πῶς νὰ ἐμπλέξωσι τὸν «Δίκαιον» εἰς παγίδα, προκαλοῦντες αὐτὸν εἰς συζήτησιν ἐπὶ προκαθωρισμένου θέματος, ἐντέχνως τοποθετημένου. Εἰς τοιαύτας πονηρὰς ἐπερωτήσεις ὀδηγεῖ τοὺς ἄφρονας ἢ πλάνη των καὶ ἡ ἀπιστία των. Κυρίως ἡ ἀπιστία των. Διότι, ἐὰν ἐπίστευον, ὅτι ὁ ὑπ' αὐτῶν «πειραζόμενος» ἦτο αὐτὸς ὁ Θεός, δὲν θὰ ἐπεχείρουν βεβαίως, οὔτε θὰ διανοοῦντο νὰ διατυπώσουν τοιαύτας ἐνόχους καὶ βεβήλους σκέψεις. Εἶχον ὑποστῆ ὅμως τελείαν τύφλωσιν κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἐδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανούξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὄτα τοῦ μὴ ἀκούειν» (Ρωμ. ια' 8). Ἡ ἡγέτις τάξις τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἐκάμμυσεν, ἡ καρδία αὐτῆς ἐπαχύνθη καὶ τὰ νοήματα ἐπωρώθησαν εἰς τοιαῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ μὴ βλέπουν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐμφανῆς ἐγένετο εἰς τοὺς μὴ ζητοῦντας αὐτόν. Καί, συμβούλιον λαβόντες, πεπεισμένοι ὅτι τὴν φορὰν αὐτὴν θὰ παγιδεύσωσιν ὅπωςδῆποτε «λόγω» τὸν Διδάσκαλον, προσέρχονται καὶ μὲ ὑποκριτικὸν ὕφος καὶ δολίαν προαίρεσιν, ἀφοῦ προσποιοῦνται ὅτι ἀναγνωρίζουν τὴν ἐν πᾶσιν ἀνωτερότητα τοῦ Ἰησοῦ, θέτουν τὸ ἐρώτημα· «Ἐξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ;» (Ματθ. κβ' 17). Ἡ ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἦτο δυσχερεστάτη. Καὶ ἡ ἀρνη-

τέχνημα αὐτό, διὰ νὰ χρησιμοποιοῦσῶμεν αἰσθητικὴν ἔκφρασιν, εἶναι ἡ ὡραία ψυχὴ, τὴν ὁποίαν πολὺ πρὸ τοῦ Schiller καθώρισεν ὁ Μέγας Βασιλεὺς λέγων, ὅτι ὡραία εἶναι πᾶσα ψυχὴ «ἡ ἐν συμμετρῷ τῶν οἰκείων δυνάμεων θεωρουμένη».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

(Τέλος)

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

σις καὶ ἡ κατάφασις θὰ ἐδημιούργει ζητήματα. Διότι ὁ κῆνσος (census) ἦτο κεφαλικὸς φόρος, ὁ ὁποῖος ἐπεβλήθη καὶ εἰσεπράττετο εἰς ἀπάσας τὰς Ρωμαϊκὰς ἐπαρχίας, καὶ συνεπῶς, καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν. "Ὅθεν ἡ ἄρνησις τῆς καταβολῆς τούτου ἐσήμαινεν ἀνυπακοὴν εἰς τὸν Καίσαρα. Ἄφ' ἑτέρου ὅμως ἡ ἀναγνώρισις ἄρχοντος μὴ Ἰουδαίου, ὡς ἐν προκειμένῳ ἦτο ὁ Καῖσαρ Τιβέριος, ἀντέκειτο εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Δευτερονομίου (Δευτερ. λζ' 15). Ἄλλ' ὁ Κύριος, ὁ ἐτάζων νεφροὺς καὶ καρδίας ἀνθρώπων, ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν πλεκτάνην καὶ τὰ σκοτεινὰ ἐλατήρια τῶν ἐπερωτῶντων καί, πρὶν ἢ δώσει εἰς αὐτοὺς τὴν ἀποστομωτικὴν ἀπάντησιν, ἐζήτησε καὶ τῷ ἐπεδείχθη τὸ νόμισμα τοῦ κῆνσου. Ὁ κεφαλικὸς φόρος (κῆνσος) ἀνήρχετο εἰς ἓν δηνάριον. Ἐπὶ τοῦ νομίσματος τούτου ἦτο ἐγκεχαραγμένη ἡ εἰκὼν καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ Καίσαρος. Καὶ τότε θέτει εἰς τοὺς Φαρισαίους καὶ Ἑρωδιανούς τὸ ἐρώτημα· «Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ· Καίσαρος· τότε λέγει αὐτοῖς· ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον» (Ματθ. κβ' 20-22).

Τὸ νόμισμα τοῦ κῆνσου προβάλλεται καὶ σήμερον ὑπὸ συγχρόνων Φαρισαίων καὶ κυρίως ὑπὸ κακῆς πίστεως ὑπονομευτῶν τοῦ καθεστῶτος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας, οἱ ὁποῖοι ἀποσκοποῦν εἰς τὸ νὰ θέσουν ζιζάνια εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Ὁχυροῦμενοι ὀπισθεν τῆς ἐντολῆς «οὐ φονεύσεις» καὶ εἰς τὴν διάβρωσιν τοῦ κύρους τῆς Ἐκκλησίας σκοποῦντες, διατυπώνουν μὲ φαρισαϊκὴν ὑποκρισίαν ἐνώπιον ἀρμοδίων ἢ ἀναρμοδίων τὸν συλλογισμόν· Ἄφου ἡ θρησκεία μας, διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς, ἀπαγορεύει τὸν φόνον, διατὶ χριστιανοὶ νομοθέται ἐθέσπισαν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, ἐν συνεχείᾳ δὲ αὕτη ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀνέχεται τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ὑπὸ χριστιανῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατεύματος, παρισταμένη μάλιστα δι' ἐκπροσώπου τῆς κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς ζωῆς τῶν μελλοθανάτων; Διατὶ ἀκόμη ἡ Ἐκκλησία, ἀντιφάσκουσα πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῆς κηρυσσόμενα, εὐλογεῖ τὰ ὅπλα τοῦ πρὸς φονικὰς μάχας παρεσκευασμένου στρατοῦ καὶ δὴ εἰς πλείστας περιπτώσεις κατὰ χριστιανικῶν λαῶν; «Ἐξέστι φονεῦειν, ἢ οὐ;». Τοῦτο εἶναι ἐν συνόψει τὸ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖον συχνὰ θέτουν οἱ βυσσοδομοῦντες κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐργάται τοῦ ἀντιδίκου. Πρόκειται περὶ μιᾶς παραλλαγῆς τῆς περὶ τοῦ νομίσματος τοῦ κῆνσου εὐαγγελικῆς περικοπῆς. Εἰς ταύτην, τοιαύτη προσήκει ἀπάντησις.

2. Σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Κράτους.

Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἤλθε νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ ν' ἀσκήσῃ διοικήσιν ὡς θεσμὸς πολιτικὸς ἢ νὰ ἐφαρμόσῃ κοινωνικὰς μεταρρυθμίσεις ὡς σύστημα κοινωνικόν. Ἀκόμη δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον δὲν ἠθέλησε νὰ καταργήσῃ, ἀλλὰ νὰ συμπληρώσῃ καὶ βελτιώσῃ, ἀπαλλάσσων αὐτὸν τῶν αὐστηρῶν καὶ ἀπανθρώπων διατάξεων. Εἰσήγαγε καὶ διεκήρυξε μίαν καινὴν ἐντελῶς ζωὴν, ἐμπνεομένην καὶ ἀντλοῦσαν δύναμιν καὶ φῶς ἀπὸ τὴν νέαν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης καὶ ὑπὸ τοῦ καινοφανοῦς δόγματος ὅτι οἱ πάντες εἰσὶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, ἀνεξαρτήτως φυλετικῆς καὶ ἐθνικῆς προελεύσεως· «οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔστι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔστι ἄρσεν καὶ θήλυ» (Γαλ. γ' 28). Ἡ διακήρυξις αὕτη τοῦ ἀποστόλου Παύλου περὶ τῆς ἀδελφότητος ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς, λόγῳ τῆς κοινῆς καταγωγῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀποτελεῖ θεμελιώδη τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας ἀρχήν. Ἡ καινὴ ἐντολὴ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης πρὸς πάντας καὶ δὴ πρὸς τοὺς διώκοντας, μισοῦντας καὶ καταρωμένους ἡμᾶς θεμελιοῖ τὴν διακήρυξιν ταύτην εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ ἀκλονήτων βάσεων.

Ἡ Ἐκκλησία, ὡς θεοσύστατον καθίδρυμα, ἔχει ἰδίους νόμους, οὓς δὲν ἐπιβάλλει ἀναγκαστικῶς εἰς τὸ ποίμνιόν της, τὸ ὁποῖον ἐκουσίως ὑποτάσσεται εἰς αὐτούς. Οἱ νόμοι οὗτοι ἀναφέρονται εἰς τὸ θρησκευτικὸν καὶ ἠθικὸν συναίσθημα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ρυθμίζουν τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους. Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ, μὴ σκοποῦσα εἰς τὰ παρόντα, ἀλλ' εἰς τὰ μέλλοντα, μεριμνᾷ, ἵνα καταστήσῃ τοὺς παρ' αὐτῆς ποιμαινομένους σκευὴ ἐκλογῆς, ὥστε πᾶν τὸ παρ' αὐτῶν ἐνεργούμενον, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ ἐν λόγῳ ἢ ἐν διανοίᾳ κυοφορούμενον, νὰ εἶναι εὐάρεστον τῷ Θεῷ καὶ δόκιμον τοῖς ἀνθρώποις. Εἰς τὸ ἔργον της καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμοποιοεῖ τὴν διδασχὴν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τὴν πλουσίαν παρακαταθήκην, τὴν καταλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων καὶ τῶν ὁσίων καὶ δικαίων Πατέρων καὶ ἱεραρχῶν. Δὲν ὑπεισέρχεται εἰς τὰ τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὴν Πολιτείαν νὰ ἐπεμβαίη εἰς τὰ ζητήματα αὐτῆς, διότι τὸ ἀντίθετον θὰ προεκάλει σάλον καὶ πράγματα. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Ἐκκλησία πράττει τὸ καθ' ἑαυτὴν, ὥστε ἐν τῇ Πολιτείᾳ καὶ ἀπανταχοῦ τῆς γῆς πρυτανεύει τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ στρατευομένη Ἐκκλησία πράττει τὸ πᾶν, ὥστε ἡ παιδαγωγῆσις τῶν πολιτῶν εἰς τὰς χώρας ὅπου ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ δὲν τελεῖ ὑπὸ διωγμὸν, νὰ εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς ὑψηλὰς

ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοῦτο ἐπιτυχάνουσα, δημιουργεῖ τὰς προϋποθέσεις διὰ τὴν προβολὴν εἰς τὸ προσκήνιον τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἐκάστης χώρας ἡγετικῶν στελεχῶν, ἀνατραφέντων «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου» (Ἐφεσ. στ' 4), ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος.

Οὕτω χωροῦσα ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν, οἰκοδομεῖ τὴν κοινωνίαν τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ ἐπιδιώκῃ νὰ ὑποτάξῃ τὰς πολιτικὰς πεποιθήσεις τῶν μελῶν αὐτῆς εἰς ἓνα συγκεκριμένον σκοπόν, ἐξυπηρετοῦντα πολιτικὴν σκοπιμότητα ἢ ἐνισχύοντα οἰονδήποτε καθεστῶς. Δὲν ἀντιδρᾷ ἐξ ἄλλου εἰς τὸ ἔργον καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς Πολιτείας, ἐφ' ὅσον δι' αὐτῶν δὲν ἐπέρχεται βλάβη εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῆς, συμφέροντα καθαρῶς πνευματικά. Ἡ δὲ Πολιτεία διὰ τὴν ἐπιβίωσίν της, διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, ὡς καὶ τῆς ἐδαφικῆς αὐτῆς ἀκεραιότητος, ἐθέσπισε νόμους, τινὲς τῶν ὑποίων εἶναι ὑπεράγαν σκληροί. Ἄλλ' ἡ σκληρότης τῶν νόμων, τινὲς τῶν ὑποίων διὰ περιπτώσεις σοβαρῶν ἐγκληματικῶν ἐνεργειῶν στρεφόμενων κατὰ τῶν ἀτόμων ἢ τῶν Ἐθνῶν, δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς ἐκδικήσεως καὶ τοῦ κολασμοῦ, ὅσον τῆς προλήψεως τῶν ἀντισταίχων ἀδικημάτων. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς προκύπτει ἐκ διαφόρων πηγῶν, ἡσχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τοῦ φόνου τόσον ἀπὸ θρησκευτικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ πολιτικῆς σκοπιᾶς. Οὕτω αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαί, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐντολὴν «οὐ φονεύσεις», παρέχουν τὴν ἀκόλουθον διευκρίνησιν «οὐ φονεύσεις· τούτέστιν οὐ φθερεῖς τὸν ὅμοιον σοι ἄνθρωπον, διαλύεις γὰρ τὰ καλῶς γινόμενα· οὐχ ὡς παντὸς φόνου φαύλου τυγχάνοντος, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἀθῆου, τοῦ δ' ἐνδίκου ἄρχουσι μόνοις ἀφωρισμένου» (Διαταγ. Ἀποστ. Ζ' 11,8). Ὁ φόνος θεωρεῖται κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐγκλημα βδελυκτόν, τὸ ὁποῖον καταλύει μίαν καλῶς γενομένην οἰκοδομὴν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ παντός. Διότι ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, τὴν τόσον λαμπρῶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ Παύλου ἀναπτυχθεῖσαν, θεωρεῖται καὶ εἶναι «Θεοῦ γεώργιον», «Θεοῦ οἰκοδομὴ» (Α' Κορ. γ' 9), «Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος» (Α' Τιμ. γ' 15). Ἐν τοσοῦτῳ ἡ Ἐκκλησία, πέραν τῆς ἀποδοκιμασίας τοῦ φόνου ὡς ἀνοσιουργήματος στρεφόμενου κατὰ τε τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ τῆς ἐννόμου τάξεως τῆς Πολιτείας, δὲν δύναται οὐδὲ προσήκει αὐτῇ νὰ λάβῃ ἰδιαίτερα μέτρα ἢ νὰ προβῇ εἰς ἐνεργείας ἐπαναστατικοῦ χαρακτῆρος, διὰ νὰ παρεμποδίσῃ τὴν λειτουργίαν τῶν ἀνθρωπίνων νόμων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐν γένει δικαιοσύνης, ἥτις ἐξυπηρετεῖ ἓνα σκοπόν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ δὲν δύναται νὰ ὀρθωθῇ κατὰ τοῦ Κράτους καὶ νὰ ἀξιώσῃ τὴν μὴ ἐκτέλεσιν θανατικῶν ποι-

νῶν, ἐπιβληθεισῶν βάσει τῶν κειμένων νόμων. Τὸ μόνον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ πράξῃ καὶ δὲν παραλείπει νὰ τὸ ἐκτελή, εἶναι νὰ παρίσταται παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὑπὸ τῆς Πολιτείας καταδικασθέντος τέκνου τῆς, παραμυθοῦσα αὐτὸ διὰ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς διὰ λόγων παρηγορίας, ἀναφερομένων εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ παρόντος κόσμου καὶ ἐξαίρουσα τὴν ἀξίαν τῆς πέραν τοῦ τάφου αἰωνίου ζωῆς.

3. Ἡ ἀντίληψις τῆς Ἐκκλησίας περὶ τῶν ἐγκοσμίων.

Δὲν πρέπει νὰ παροραῖται καὶ νὰ παρερμηνεύεται ἡ βασικὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀρχή, ὅτι θεωρεῖ τὰ παθήματα τοῦ παρόντος βίου καὶ τὸν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου προκαλούμενον ἐξ οἰασδήποτε αἰτίας φυσικὸν πόνον ὡς ἀνάξια λόγου, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν μέλλουσαν ν' ἀποκαλυφθῆ εἰς τὸν ἄνθρωπον δόξαν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Συνεπῆς πρὸς τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐντέλλεται· «Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκε· οἱ δὲ ἀθεοσηκότες ἑαυτοῖς κρῖμα λήφονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῆς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῆ τὴν μάχαιραν φορεῖ· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν εἰς ὀργήν, ἐκδικῶν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε» (Ρωμ. ιγ' 1-6). Ἡ κοινωνικὴ θέσις καὶ ἡ κοινωνικὴ κατάστασις διὰ τοὺς εἰς Χριστὸν πράγματι πιστεύοντας δὲν ἔχουν οὐδεμίαν ἀξίαν. Δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, πλούσιοι καὶ πένητες ἔχουν τὴν αὐτὴν θέσιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ ἀντιμισθία των δὲν θὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἀξιώματά των, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἔργα ἐκάστου.

Διὰ τοῦτο εἰς τὸν Χριστιανισμὸν εἰς μάτην θὰ ἀναζητήσωμεν συνθήματα ἀνυπακοῆς ἐναντι τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Εἰς τὰ ὑπέροχα τῶ ὄντι κηρύγματα τῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος, τὰ ὁποῖα ὁ Κύριος καὶ οἱ τοῦ Χριστιανισμοῦ Ἀπόστολοι διεσάλπισαν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἐθερμάνθησαν αἱ καρδίαι μυριάδων ταπεινῶν καὶ περιφρονημένων, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος πυρίτιδος, δυναμένης νὰ χρησιμοποιοθῆ ὡς ἔναυσμα κατὰ τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος. Κηρύσσομεν ἰσότητα καὶ ἀδελφότητα, μὴ ζητοῦντές τι ὑπὲρ τοῦ ἐτέρου ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐπὶ τοιοῦτου πνεύματος ἐμπορουμένη ἡ Ἐκκλησία καὶ εἰρηνικὴν παράδοσιν συνεχιζουσα θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν νομιμόφρονα σύστασιν τοῦ Ἀποστόλου, «ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους». (Ρωμ. ιγ' 7-8). Ὁ Καῖσαρ θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ἔχῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ Καίσαρος καὶ ἔναντι αὐτοῦ οἱ πολῖται θὰ καταβάλλουν τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. Ἐπερὰν ὅμως παντὸς Καίσαρος καὶ τῶν ἀρχῶν ὅλου τοῦ κόσμου τούτου εὐρίσκεται ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης. Ἐκεῖνος ἀξιό-, ὅπως τὰ τέχνα τῷ ἀνταποδίδωσι μίαν καὶ μόνην ὀφειλὴν. Τὴν ἀγάπην. Ἡ Ἐκκλησία, ὡς φιλόστοργος πνευματικὴ μήτηρ, ἐκτρέφει καὶ θάλπει τὰ ἑαυτῆς τέχνα καὶ ἔναντι τῶν ὄσων ἀφειδῶς καὶ ἐντελῶς δωρεὰν προσφέρει εἰς αὐτά, δὲν ζητεῖ παρ' αὐτῶν εἰ μὴ τὴν πρὸς ὅλους ἀγάπην, ἐχθροὺς καὶ φίλους (πρβλ. Ματθ. ε' 44). Ἔργον τῆς εἶναι νὰ δημιουργήσῃ ὄχι μόνον καλοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ χρηστοὺς πολίτας, ἐν ἀρμονίᾳ διακειμένους καὶ ἀναστρεφομένους ἐν νομιμοφροσύνῃ οὐχὶ διὰ νὰ ἐπισύρῃσι τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Δὲν κεῖται εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐκκλησίας οὐδ' ἐμπίπτει εἰς τὰς ἀρμοδιότητας αὐτῆς ὁ ἔλεγχος τῆς ὀρθότητος τῶν ὑπὸ τῆς Πολιτείας θεθειμένων κανόνων δικαίου πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς δημοσίας τάξεως. Πολὺ δὲ περισσότερον δὲν δύναται νὰ υἱοθετήσῃ ἢ ὑποδαυλίσῃ ἀντιδράσεις ἐπαναστατικοῦ χαρακτῆρος ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως ματαιώσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων τούτων. Ἡ λύπη τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἄρρητος, ὅταν μέλη τοῦ πληρώματος αὐτῆς γίνωνται διὰ πράξεων ἢ παραλείψεων ὑπόδικα ἔναντι τῶν ἀνθρωπίνων νόμων καὶ καλοῦνται ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης, τῆς κατὰ κόσμον, νὰ ἱκανοποιήσωσι διὰ τῆς ζωῆς αὐτῶν τὸ τρωθὲν δίκαιον.

Ὅταν κυριαρχήσῃ εἰς τὸν κόσμον κάποτε ὁ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ καταργηθῇ τὸ φρόνημα τῆς σαρκός, ὅταν οἱ ἄνθρωποι, ὑπὸ πνεύματος Θεοῦ ἀγόμενοι, κατορθώσουν νὰ νεκρώσουν τὰς πράξεις τοῦ σώματος, τότε θὰ ἐπανεέλθωμεν εἰς ἐκείνην τὴν ιδεώδη κατάστασιν, περὶ τῆς ὑποίας αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρουν· «Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν

Πρὸς τὴν σπουδάζουσαν Νεότητα

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚῆ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΓΡΑΦΗΝ

Ἐπάρχουν πολλὰ βιβλία καὶ ἀπασχολοῦν πολὺν χρόνον τῶν πλείστων ἀνθρώπων, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν Νέων.

Ἐν βιβλίον, τὸ Βιβλίον τῶν βιβλίων, ἀγνοεῖται ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους ἀπουσιάζει ἀπὸ τὰς βιβλιοθήκας τῶν πλείστων. Ὁ δὲ κάτοχος αὐτοῦ ἀγνοεῖ τὸ περιεχόμενον του, τὸ ἀγνοεῖ τελείως. Εἶναι τὸ βιβλίον, πού ἐνδιαφέρει ὀλίγων, ἐλάχιστα. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν πρώτων ἐποχῶν καὶ χρόνων, καθ' οὓς τὰ βιβλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐθεωροῦντο καὶ ἤσαν τὰ σπουδαιότερα καὶ ἀνεγινώσκοντο καὶ ἐσπουδάζοντο μετὰ ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος, σήμερον δυστυχῶς ὑποχωρεῖ, καὶ ὑποχωρεῖ σοβαρῶς. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι πάντοτε κατεβλήθη καὶ καταβάλλεται εὐγενὴς προσπάθεια, ὅτι ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς πολλῶν λογίων ἢ διαδόσις καὶ ἐξάπλωσις τῆς Ἁγίας Γραφῆς μεταξὺ ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς, οὐχ ἤττον ὁμως παρ' ἡμῖν ἐν Ἑλλάδι τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ σπανίζῃ ὡς ἀνάγνωσμα.

Ἐν τούτοις ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι, μένει καὶ θὰ μένη τὸ κέντρον εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας· δὲν εἶναι αὕτη μόνον εἰς ἐξ ἀτιμήτων θησαυρῶν, ὁ ἀναντικατάστατος, ἀλλὰ καὶ ἡ πηγὴ ἢ ἀνεξάντλητος πάσης ἀναγκαίας δυνάμεως, ἡ πηγὴ τῆς σοφίας

εἶχεν» (Πράξ. Ἀποστ. δ' 32-35). Ἐν ἐπικρατήσῃ εἰς τὸν κόσμον μία παραπλήσιος κατάστασις, τότε ἡ Ἐκκλησία θὰ χαίρῃ χαρὰν μεγάλην. Τότε οἱ ἄνθρωποι θὰ γνωρίζουν νὰ ἀποδίδουν ἐν πραότητι καὶ εἰρήνῃ τὰς ὀφειλάς των πρὸς τε τὸν Θεὸν καὶ τὸν Καίσαρα. Διότι οἱ πάντες θὰ ἔχουν τὸ αὐτὸ φρόνημα. Οὐδεὶς θὰ ζητῇ τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὰ εἰς οἰκοδομὴν τοῦ ἑτέρου συντελοῦντα. Τὰ χαρίσματα τὰ κρείσσονα προσφέρουσα ἡ Ἐκκλησία, ὡς ταμιοῦχος τῆς Θείας Χάριτος, δὲν ζητεῖ ἀπὸ τὰ τέκνα αὐτῆς «νομίσματα κήνσου», ἀλλὰ νομίσματα «ἀγιότητος βίου καὶ ἀγάπης καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου». Ζητεῖ ζηλωτὰς πνεύματος. Ζητεῖ δὲ ὅπως τὰ πάντα εὐσηγῶνως καὶ ἐν ἀγάπῃ Κυρίου καὶ εὐτάκτως γίνωνται.

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

καὶ τοῦ φωτισμοῦ. Ἡ Ἁγία Γραφή δὲν εἶναι ἓν κοινὸν βιβλίον, ἓν ἀπὸ τὰ πολλὰ· εἶναι πηγὴ δυνάμεως, φωτισμοῦ καὶ ἀγιασμοῦ.

Ἀγαπῶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, μελετῶ καὶ σπουδάζω τὰ βιβλία αὐτῆς· ἀντὶ τῶν δυνάμιν καὶ φωτισμόν· εἶναι αὐτοδύναμος, εἶναι αὐτόφωτος. Ὅλοι πρέπει καθηκόντως νὰ οικειωθῶμεν τὰ ἱερά τῆς Ἁγίας Γραφῆς βιβλία, νὰ ἀγαπήσωμεν αὐτά· πρέπει νὰ τὰ κλείσωμεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, νὰ τὰ μεταδίδωμεν ὁμιλοῦντες ἀπὸ καρδίας εἰς καρδίαν, ἀποθησαυρίζοντες ἀπὸ ψυχῆς εἰς ψυχήν.

Καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοί, ἀλλὰ περισσότερο οἱ Κληρικοί, οἱ σπουδασταὶ τῆς Ἁγίας Γραφῆς, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν νεολαίαν, ὀφείλουσι νὰ μελετῶσι τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Εἶναι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς καὶ πρέπει νὰ εἶναι διὰ τὴν ζωὴν ὅ,τι εἶναι διὰ μίαν τράπεζαν τοῦ πτωχοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλουσίου, ὁ ἄρτος, τὸ ψωμί· ὅ,τι εἶναι ἢ πηγὴ ἢ προχέουσα τὸ νερό, τὸ τόσον χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Ἀπαιτεῖται ὅμως μέθοδος.

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ζῶντα ἄνθρωπον. Φθάνει, ἐξικνεῖται, μέχρι τῶν μυχιαιτάτων αὐτοῦ, μέχρι τῶν ριζῶν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Εἶναι, ὡς ζωὴ, πλήρης μυστηρίων, ἓνα ἀπέραντον μυστήριον, ἀλλὰ καὶ φωτεινὴ καὶ ἀπλή, ὡς δύναται νὰ εἶναι πάντοτε μία ἀληθὴς σοφία. Εἶναι ἀπαιτητικὴ, ἀνευδότως ἀξιωματικὴ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς. Συγχρόνως δὲ δημιουργεῖ ἀληθινὴν ζωὴν καὶ προμηθεύει ἀσφάλειαν καὶ διαρκῆ εὐτυχίαν, ὡς τοῦτο γνωρίζει καὶ δύναται νὰ πράττῃ ὁ Θεὸς ἐν τῇ δυνάμει του. Πλὴν αἱ ἀλήθειαι τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν πρέπει νὰ νοηθῶσιν ὡς αἱ μαθηματικαὶ τοιαῦται. Ἡ Ἁγία Γραφή, ὡς βιβλίον, δὲν εἶναι τὸ βιβλίον τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν ἀριθμητικῶν ἀληθειῶν. Αἱ ἀλήθειαι τῆς Ἁγίας Γραφῆς δὲν ὑπόκεινται εἰς τὸν ἔλεγχον τῆς ἀποδείξεως, ὡς αἱ μαθηματικαὶ καὶ ἄλλαι ἀλήθειαι. Εἶναι ἔργον πίστεως καὶ ἀποκαλύπτονται καὶ φανεροῦνται καὶ γίνονται καταληπταὶ μόνον εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωσεν εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν ὀλόκληρον τὸν ἑαυτόν του καὶ ἐμπόνως ἀναβαίνει τὴν κλίμακα τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης καὶ πασῶν τῶν λοιπῶν ἀρετῶν.

Ὅστις θέλει μελετῶν νὰ ἐννοήσῃ τὸ βαθὺ πνεῦμα τῶν Ἁγίων Γραφῶν, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο καὶ μάλιστα εὐκόλως. Οὗτος ὀφείλει νὰ προσέρχεται εἰς τὴν σπουδὴν αὐτῶν διεξάγων μετ' αὐτῶν διαλογικὴν συζήτησιν. Ἡ συζήτησις αὐτῇ ὀφείλει νὰ εἶναι εἰς ἐπίμονος καὶ ἀδιάκοπος διάλογος, ἐν ἀληθινὸν ἐρωτηματολό-

γιον. Τώρα μὲν ἐρωτᾷ ὁ ἀναγινώσκων, τώρα δὲ ἀπαντᾷ τὸ βιβλίον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὁ ἀφανῶς δι' αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ ὑπάρχων, ὁ Θεός. Ἡ Ἁγία Γραφή ἀναφέρεται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἄρα ἐνδιαφέρει τὸν ἄνθρωπον περισσότερο πρακτικῶς ἢ θεωρητικῶς. Ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τῶν βιβλίων αὐτῆς, μελετᾷ τὰ προβλήματα τῆς ἰδικῆς του ζωῆς· ἄρα μελετᾷ αὐτὴν πρακτικῶς, εἶναι δι' αὐτὸν προᾶξις, ἀναφέρεται εἰς τὴν ζωὴν του καὶ ἀφορᾷ αὐτήν, διὸ πρέπει νὰ ἀναγινώσκειται μόνον ἐν ὄψει τῆς ἐφαρμογῆς καὶ πληρώσεως αὐτῆς. Ἄλλ' ἐὰν κάποιος ἀναγινώσκη μὲν τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ πολὺ ἀσχολῆται μὲ αὐτήν, πλὴν οὐδὲν ἐξ ὧσων ἀναγινώσκει ἐν αὐτῇ ἐκτελεῖ καὶ ἐφαρμόζει, οὗτος εἶναι εἰς κακὸς ἀναγνώστης, ὁ κάκιστος πιθανόν, διότι ἀναγινώσκει αὐτήν ἐκ συνηθείας, χωρὶς ἐκείνην τὴν παρακίνησιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διέγερσιν, ἣ ὁποία πάντοτε μαρτυρεῖ τὴν ὀρθὴν κατανόησιν, πλησίον τῶν μεγάλων ἀπαιτήσεων καὶ ἀξιώσεων τῆς ζωῆς, εἶναι ὁ ἐσκληρημένος καὶ πεπωρωμένος ἔναντι τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Θεοῦ, μεθ' οὗ διεξάγει τὸν διάλογον.

Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ζωὴ διὰ πάντα ἄνθρωπον.

Πλὴν, ἀποδεικνύεται καὶ μαρτυρεῖται ἡ ἀλήθεια αὕτη μόνον, ὅταν αὕτη συναντᾷ ζωὴν. Μόνον τότε, μόνον ἐκεῖ ὅπου συναντᾷ ζωὴν ἀνοίγει ἀληθῆ διάλογον καὶ συζητεῖ, διότι ἔχει καρδίαν ἐνώπιόν της, καρδίαν ἀνθρώπου πιστοῦ, ἣ ὁποία δέχεται καὶ ἀκούει. Ὅμιλεῖ ἡ Γραφή καὶ δέχεται αὐτήν ἡ καρδία τοῦ πιστοῦ, ἵνα ὁμιλήσῃ εἰς αὐτήν, ἵνα ὁμιλήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν, ἵνα ἀκούσῃ ὅ,τι θὰ εἴπῃ ἐκείνη εἰς αὐτήν. Ὅποιος θέλει νὰ ἀναγνώσῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴν Ἁγ. Γραφήν, ὀφείλει νὰ μελετᾷ ἐξακολουθητικῶς καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ἔχῃ μίαν σαφῆ γνῶσιν τῆς ἐποχῆς του, τῶν σκέψεων καὶ τοῦ πνεύματος αὐτῆς. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι βιβλίον ζωντανόν, ἔχει θέλησιν καὶ πνοήν. Δὲν εἶναι ἀρχαῖόν τι ἐγγράφον, παλαιὸν ἔντυπον, ποῦ ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν, ὡς ἐσκέφθη ποτὲ ὁ Βολταῖρος. Πρέπει νὰ νοηθῇ καὶ νὰ νοῆται κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ὡς ζωὴ ἐν ζωντανῷ διαλόγῳ καὶ ζώσῃ συνομιλίᾳ, ἐν δυνάμει λόγου καὶ σοφίας ἐνεργουμένη, ἐν διαλόγῳ μετὰ τοῦ ζῶντος ἐν τῇ ἐποχῇ του ἀνθρώπου. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ζωὴ θεία καὶ θεία σοφία, εἶναι πηγὴ ὕδατος ζῶντος, εἶναι φῶς, δύναμις, ἰσχύς, παρηγορία. Πρέπει ἐν τούτοις διὰ τῆς ἐνεργοῦ ζωῆς νὰ καταστῇ καρποφόρος, γόνιμος, ἐπὶ γονίμου ἐδάφους σπειρομένη.

Πρέπει νὰ κλεισθῆ̄ στοργικῶς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστοῦ, τοῦ ἀνθρώπου καθόλου, νὰ θερμανθῆ̄ καὶ βλαστήσῃ, νὰ καρποφορήσῃ.

Ἡ Ἁγία Γραφή δὲν θέλει νὰ ὀδηγήσῃ κάποιον καὶ νὰ παρασύρῃ εἰς ἓνα φανταστικόν, ὑπὲρ ἰδεατὸν κόσμον, νὰ ἀποξενώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς του καὶ τῆς ἡμέρας. Ἐπιτρέπει τὴν ἔρευναν, τὴν διασάφησιν, βάσει τῶν πολλῶν φιλολογικῶν, ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν καὶ ἄλλων ἀκόμη ἀναζητήσεων. Ἐπιζητεῖ τὴν ἐξάπλωσιν καὶ διάδοσίν της. Πλὴν, ὁ κύριος καὶ εἰδικὸς σκοπός, τὸν ὁποῖον ἡ διασάφησις καὶ ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐπιδιώκει, εἶναι, ἵνα ἀνοιγῶσιν αἱ δέλτοι καὶ σελίδες αὐτῆς καὶ χρησιμεύσωσιν, ὡς πηγὴ ὕδατος ζῶντος, χάριν τῆς ἐποχῆς, τῆς ζωῆς ἡμῶν. Πρέπει νὰ κατανοήσωμεν οἱ πάντες, ὅτι ὁ χρησιμοποιοῦν τὴν Ἀγ. Γραφήν συνομιλεῖ μὲ αὐτὸν τὸν Θεόν, συζητεῖ μετ' Αὐτοῦ. Ἐχει συνομιλητὴν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Εἰς τὴν αἰωνίαν ταύτην ἀλήθειαν, πάντοτε ἰσχύσασαν καὶ μηδέποτε ἀτονήσασαν, πρέπει νὰ δώσωμεν μορφήν καὶ συγκεκριμένον περιεχόμενον ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἡμῶν ζωὴν, ὡς ἐζήσαμεν καὶ ζῶμεν αὐτήν. "Οποῖος εἶναι ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν ἐποχὴν του καὶ τοὺς ἀνθρώπους της, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα, ἀλλὰ ζῆ καὶ τὴν συμφορὰν τῶν πλησίον του καὶ ἀγαπᾷ αὐτούς, ὡς τὸν ἑαυτὸν του, οὗτος αἰσθανόμενος τὰ κεντήματα τῶν κακώσεων ἐκείνων, ὡς ἐπὶ τοῦ ἰδίου του σώματος, κατέχει ἓν σοβαρὸν στοιχεῖον διὰ μίαν πραγματικὴν κατανόησιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ὁμιλεῖ ὁ Θεός.

Χρειαζεται προσεκτικὴ ἀκοή, ἵνα δεχθῆ̄ τις καὶ ἀκριβῶς κατανοήσῃ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ. Ἐναντι τοῦ ἀποκαλυπτομένου Θεοῦ ἴσταται ὁ ἄνθρωπος, ὅστις θέλει νὰ ἀκούσῃ καὶ ἀκούῃ, ἔτοιμος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Εὐαγγελιζόμενον Λόγον, νὰ προσέλθῃ καὶ λάβῃ τόπον πλησίον του. Μόνον ἐν στάσει καὶ ἐν συμπεριφορᾷ εὐσεβείας καὶ φόβου Θεοῦ δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ εὑρῇ τὸν δρόμον πρὸς τὸ Μυστήριον τοῦ Θεοῦ Λόγου, νὰ αἰσθανθῆ̄ καὶ ἐννοήσῃ αὐτόν. Ἐκεῖνος ποῦ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναγνώσῃ καὶ ἀναγινώσκῃ ὀρθῶς τὴν Γραφήν, ὀφείλει νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ σπουδάσῃ ὀλοκληρον τὸ κείμενον, νὰ ὀλοκληρώσῃ οὐχὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἀπλῆν, ἀλλὰ τὴν μελέτην αὐτοῦ. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προχωρήσῃ προχειρῶς καὶ νὰ κάμῃ χρῆσιν τούτου ἐπιπολαίως ἢ ἐν τεμαχίοις ἀνεξαρτήτοις ἀπ' ἀλλήλων, χωρὶς μιᾶς πλήρους διεξόδου τοῦ κειμένου καὶ ἐν πλήρει συναρτήσει τῶν παραλλήλων χωρίων τῶν βι-

βλίων ἐκάστων. Ἡ σπουδὴ τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὀλοκλήρου βοηθεῖ εἰς τὴν βαθεῖαν κατανοήσιν καὶ τὴν ὀρθὴν χρῆσιν καὶ τῶν ἐπὶ μέρους. Ὁ ἀκολουθῶν ἑτέραν ὁδὸν καὶ ἄλλον τρόπον κινδυνεύει νὰ ἐρμηνεύσῃ ἐν τμημα ἢ χωρίον κατὰ τὴν ἰδικήν του ἐλευθέραν σκέψιν καὶ γνώμην ἢ ἀκόμη καὶ ἐπ' ὠφελεία βεβιασμένων καὶ πεπλανημένων ἀντιλήψεων, ξένων πρὸς τὸ ἀληθὲς νόημα καὶ πνεῦμα τῆς Γραφῆς. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ὑποτιμήσῃ κανεὶς τὰς δυσκολίας μιᾶς ὀρθῆς καὶ γνησίως καλῆς ἀναγνώσεως καὶ κατανοήσεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Αἱ δυσκολίαι εἶναι πολλαί. Ὅστις θέλει νὰ ἀναγνώσκῃ ὀρθῶς καὶ ὀρθῶς ν' ἀκροᾶται τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ὀφείλει νὰ εἶναι ταπεινὸς καὶ πλήρης φόβου Θεοῦ, ἔτοιμος δὲ νὰ ὁμολογῇ τὴν ἰδίαν του ἀνεπάρκειαν. Ὁ καλὸς ἀναγνώστης καὶ βαθὺς μελετητῆς τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἔχει ἀνάγκην μιᾶς ἰκανότητος νὰ ἐγκλείῃ μέσα του κόσμον οὐράνιον, νὰ ἀναστρέφῃται αὐτὸν καὶ νὰ ζῆ ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ σιωπῶν, πιστεύων καὶ ἐλπίζων. Ὅφείλει νὰ διατηρῇ πάντοτε τὴν θέσιν τοῦ μαθητοῦ, τοῦ διδασκομένου. Γεμᾶτος ἀπὸ φόβου Θεοῦ, νὰ δεικνύῃ, πρὸς τῇ φλεγούσῃ αὐτὸν ἀγάπῃ, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τοὺς ἱεροὺς κήπους αὐτῆς, καὶ καθαρότητα καρδίας. Αὕτη ἐχαρακτήριζεν ὅλους τοὺς μεγάλους μελετητὰς καὶ σοβαροὺς ἐρμηνευτὰς. Ὅλοι οὗτοι εἶχον τὸν βίον των ἀγνόν, πλήρες τὸ γνῶθι σαυτὸν, καὶ ἔζων ἐν ἄκρᾳ ταπεινοφροσύνῃ, ὠμολόγουν δὲ τὴν ἀδυναμίαν των, ὅπως κατανοήσωσι τὰ θεῖα ῥήματα καὶ ἐζήτουν ἐν προσευχῇ τὸν φωτισμὸν τοῦ Παναγίου Πνεύματος.

Ὁ μελετῶν καὶ ἐρμηνεύων τὴν Ἀγίαν Γραφήν δὲν ἔχει ἀνεξαρτησίαν. Ἡ εὐλάβεια καὶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀπαιτοῦν τὴν ἀπ' αὐτῶν ἐξάρτησίν του, τὴν ἐξάρτησίν του ἀπὸ τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει δυνατότης ὑποκειμενικῶν προτιμήσεων καὶ σκέψεων, οὐδεμίᾳ ἐκλεκτικότητος. Ἐνὸς ἔχει ἀνάγκην ὁ μελετῶν τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἐνὸς μεγάλου ἐμπνευστοῦ καὶ βαθυγνώμονος νοῦ, οἰονεὶ ὡς πυξίδος. Αὕτη εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ αὐθεντία αὐτῆς. Ἄνευ τοῦ παράγοντος τῆς αὐθεντικῆς γνώμης τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἐπιχειρῶν μόνος νὰ ἀναλάβῃ τὸν περίπατον εἰς τὸν κῆπον τῆς Ἀγίας Γραφῆς βυθίζεται εἰς ἓνα ὠκεανόν. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ αὐθεντικὸς ἐρμηνεὺς ταύτης. Αὕτη ὀφείλει νὰ κατευθύνῃ πᾶσαν Ἀγιογραφικὴν κίνησιν, εἶναι ἡ ἱερά κιβωτὸς τῆς γνησιότητος αὐτῆς, ὁ ἀσφαλὴς ταύτης φύλαξ. Ἄνευ τῆς αὐθεντίας τῆς Ἐκκλησίας, ὡς παράγοντος μαρτυροῦντος τὴν γνησιότητα τῶν κειμένων καὶ τὸ ὀρθὸν τῆς ἐρμηνείας αὐτῶν, κινδυνεύει ἡ διάσπασις τῆς ἐνότητος τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὡς ἐνὸς ἐνιαίου ὅλου. Ἡ Ἐκκλησία μὲ τὴν αὐθεντίαν της θέτει τὴν σφραγίδα τῆς γνησιότητος καὶ ἀκεραιότητος καὶ τῆς ὀρθῆς ταύτης χρήσεως. Ὁ ἀναγινώσκων

τὴν Ἀγίαν Γραφὴν πρέπει νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι ἀληθινὰ ὁμιλεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἀναγινώσκει καὶ ἀκούει, οὐχὶ ὅ,τι αὐτὸς θέλει, ἀλλ' ὅ,τι ἡ Ἐκκλησία ἐγγυᾶται ὡς Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὃν ἀποδίδει καὶ ἐρμηνεύει γνησίως.

Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν.

Σύντμησις αὐτῆς δὲν ὑπάρχει. Χρειαζέται σοβαρὰ καὶ ἐκτενῆς ἐργασία, ἵνα εἰσέλθῃ κανεὶς εἰς τοὺς ἀπεράντους καὶ εὐανθεῖς κήπους τῆς, ἵνα κατανοήσῃ τὸ κείμενον αὐτῆς. Εἶναι πολὺ σπουδαῖον τὸ νὰ προφυλαχθῇ κανεὶς καὶ νὰ δύναται νὰ προφυλάσσῃται πρὸ τῆς καταστρεπτικῆς πλάνης, νὰ δύναται νὰ οἰκειώνηται τὴν Ἀγ. Γραφὴν ἀνεξόδως, χωρὶς μεγάλους κόπους. Πλὴν, δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ὁδός, ἡ ὁποία νὰ ἀγῆ ἀκόπως πρὸς οἰκειώσιν αὐτῆς. Εἶναι βέβαιον, ὅτι τὸ μέγιστον μέρος τῶν νεωτέρων βοηθητικῶν μεθόδων φροντίζει νὰ ἀπαλλάσῃ ἀπὸ πολλῆς ἐργασίας τὸν πολυάσχολον ποιμένα, ἱερέα καὶ διδάσκαλον. Πλὴν, τοῦτο ἀποτελεῖ μέγα μειονέκτημα. Ἡ Ἀγία Γραφή ἐν πρωτοτύπῳ ὑπ' οὐδενὸς δύναται νὰ ἀντικατασταθῇ. Ἡ μετὰ τοῦ πρωτοτύπου προσωπικὴ ἐπαφή εἶναι ἀναγκαιοτάτη. Ὅστις κατὰ τὴν πρώτην πραγματικὴν ἐπαφήν μετ' αὐτῆς δὲν ἐνόησεν αὐτήν, ὀφείλει νὰ ἐπιμείνῃ, δαψιλῶς ἐπιδιδόμενος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς. Ἡ προσευχὴ βοηθεῖ. Ὁ δρόμος εἶναι μακρὸς καὶ κοπιώδης, ἀνάτης, ἀνηφορικὸς, καρποφόρος ὅμως διὰ τὸν ὑπομειναντα καὶ ἐπιμένοντα. Δὲν πρέπει νὰ ὀρρωδῆσῃ ὁ ἄνθρωπος, ὁ οἰοσθήποτε, πρὸ τῶν δυσκολιῶν. Οὐδεὶς στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. Τοῦ ἀγῶνος τῶν ἀρετῶν προρρέει ποταμὸς ὀλόκληρος ἰδρώτων. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ δοκιμάσῃ κόπωςιν εἰς τοὺς πόδας του, εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ σώματός του, εἰς τὰς πνευματικὰς του δυνάμεις, νὰ καμφθῇ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ὠραῖον κῆπον τῶν Ἀγίων Γραφῶν, εἰς τὰ ἐνδότερα αὐτῶν. Εὐσεβὴς ἢ προσπάθεια, ἀνέκφραστος ἢ χαρὰ εἰς τὸν ἐπιτυγχάνοντα νὰ οἰκειῶται τὰ κείμενα τῶν Γραφῶν, διότι θὰ βλέπῃ ὅτι αἱ προσπάθειά του, οἱ κόποι προάγονται τελεσφοροῦντες.

Αἱ ἀλήθειαι τῆς Ἀγίας Γραφῆς δὲν ἀποκαλύπτονται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, εἰς ὃν τινὰ τύχει. Τὸ κείμενον αὐτῆς δὲν κατανοεῖται ἀπὸ τὸν καθένα. Γίνεται κατανοητὸν τότε, ὅταν καταβάλλεται εἰλικρινής, διαρκής, ἐπίμονος καὶ ἐπίπνοος προσπάθεια, σοβαρὰ, ἡ ὁποία δὲν γνωρίζει κόπους καὶ δυσκολίας. Ἡ κατανόησις τῆς Ἀγίας Γραφῆς προϋποθέτει, ἄνευ ἐτέρου σοβαρὰν ἐργασίαν καὶ λιπαρὰν προσευχὴν.

Ἡ φιλολογικὴ ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου τῶν Ἀγίων Γραφῶν εἶναι ἀπαιτήσις πρὸς κατανόησιν αὐτοῦ. Τὰ βοηθητικὰ βιβλία εἶναι ἀπαραίτητα. Ἡ Βιβλιοθήκη, διὰ τὸν χρησιμοποιοῦντα αὐτὴν πρὸς διδασκαλίαν, κηρυκτικῶς ἢ κατηχητικῶς, εἶναι ἀπαραίτητος. Ἴσως προβληθῶσιν ἐνστάσεις. Ἀλλὰ, ὅταν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα ἀπὸ πλησίον, θὰ ὑποχρεωθῶμεν νὰ ἀποδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἱερεὺς ποῦ ἔτυχεν ἀνωτέρας πανεπιστημιακῆς μορφώσεως, ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου, Ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς, ἔχει ἱκανότητας καὶ ἱκανὴν παιδείαν, ἵνα ἀσχοληθῇ μὲ τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν. Ὁ χρόνος, καὶ αὐτός, θὰ ἐξευρεθῇ ἀναζητούμενος. Διαρκῆς μελέτη τοῦ κειμένου, συχνὴ μὲ αὐτὸ ἀπασχόλησις, χρῆσις σχολίων ἐρμηνευτικῶν καὶ τοῦ λεξικοῦ, παραμένουσι πάντοτε στοιχεῖα πραγματικὰ πρὸς μίαν καλὴν χρῆσιν καὶ ἐπαρκῆ κατανόησιν τῆς Γραφῆς, τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς. Ἱερεῖς ἀλλόγλωσσοι ἐκμανθάνουσι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἵνα σπουδάσωσιν αὐτὴν ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γεγραμμένην. Διὰ τοῦτο ἡ ἐπίσημος Ἐκκλησία καὶ παρ' ἡμῖν ἀπηγόρευσε τὴν μετάφρασιν τῆς Γραφῆς εἰς τὴν νεοελληνικὴν, εἴτε αὕτη εἶναι ἡ καθαρεύουσα εἴτε εἶναι ἡ λεγομένη δημοτικὴ.

Ἄλλ' ἂν ἡ μετάφρασις ἢ παράφρασις εἶναι ἐπικίνδυνος καὶ πολυλάϊκις ἐπιζήμιος, πρὸς χρῆσιν τῆς Ἀγ. Γραφῆς, ἐν κείμενον ἐσχολιασμένον, μετὰ φιλολογικῶν καὶ πραγματικῶν σημειώσεων, πρὸς κατανόησιν εἶναι χρήσιμον καὶ ἐπωφελές.

Ὅστις ἐργάζεται καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸ κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς, κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς μελέτης καὶ σπουδῆς τῶν ἄλλων κειμένων τῆς κλασσικῆς φιλολογίας, εἰσάγεται εὐκολώτερον εἰς τὸν νοῦν τοῦ κειμένου, βαθύτερον εἰς τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα. Ἡ φιλολογικὴ κατάρτισις εἶναι ἐκ τῶν ἀναγκαιοτάτων πρὸς σπουδὴν τοῦ κειμένου τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἡ φιλολογικὴ κατάρτισις ἐνδείκνυται διὰ τὸν ἀσχολούμενον μὲ τὸ κείμενον τῆς Γραφῆς. Φιλολογία καὶ Θεολογία ὑπηρετοῦσιν ἀλλήλας. Ἡ Ἀγία Γραφή ὀφείλει νὰ τύχῃ οἰκειώσεως διὰ τῆς ἐπιμελοῦς καὶ βαθυστοχάστου μελέτης καὶ νὰ ἐφαρμόζηται εἰς τὴν ἰδίαν ἐκάστου ζωὴν, δι' αὐτὴν καὶ διὰ τὴν ζωὴν τῶν πλησίον, διὰ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν καὶ τοὺς ἀνθρώπους αὐτῆς. Ἐκαστος ὀφείλει νὰ κάμῃ καρποφόρον καὶ προσσιτὸν τὸ κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς διὰ τὴν ἐποχὴν του, καὶ ἔργον του τὴν μελέτην αὐτῆς διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἄλλους. Ἡ προσωπικὴ παρ' ἐκάστου οἰκειώσις τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἡ μετάδοσις καὶ ἐξάπλωσις τοῦ κειμένου αὐτῆς, ὁ ζωντανὸς αὐτὸς

διάλογος, εἶναι ἐκ τῶν ἀπαραιτήτων, αὐτὸς κάμνει αὐτὴν καρποφόρον.

Ὁ Ἱερεὺς εἶναι ὁ διδάσκαλος καὶ ποιμὴν, ὁ παιδαγωγός. Ἡ Ἁγία Γραφή, οὕτω χρησιμοποιοιούμενη, δύναται νὰ γένηται καὶ ἀποβῆ μέγα καὶ σημαντικώτατον μέσον ἀγωγῆς διὰ τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ.

Ὁ κεκλημένος, ἵνα ἐρευνήσῃ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, μελετήσῃ καὶ σπουδάσῃ αὐτήν, χρειάζεται νὰ ἔχῃ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἕνα ἐσωτερικὸν ἐνθουσιασμόν, τὴν ἀγάπην ἠῤῥημένην πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Αὕτη παρέχει δύναμιν καὶ γεννᾷ δίψαν ἀκόρεστον πρὸς σπουδὴν καὶ ἐμβάθυνσιν εἰς αὐτήν, εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Εἰς τὸ τέλος καὶ μὲ τὴν πρόοδον αὐτῆς τῆς προσπαθείας, τῆς σοβαρᾶς αὐτῆς ἐργασίας, ἐν τῇ ἀπλῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως καὶ τῆς ζώσης καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ἀνταποκρινομένης βαθυστοχάστου μελέτης καὶ σπουδῆς τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἔρχεται πληροῦν τὸν ἐργάτην αὐτῆς καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν καὶ ἐπιμελῆ προσπάθειαν τὸ πνεῦμα αὐτῆς. Ὁ σπουδαστὴς καὶ μελετητὴς τῆς Ἁγίας Γραφῆς ζῆ ἐν αὐτῇ καὶ ἐν τῷ πνεύματι αὐτῆς, ἐζυμώθη καὶ ἐγένετο ἐν μετ' αὐτῆς. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐποχῆς του, τῶν θεμάτων καὶ τῶν προβλημάτων αὐτῆς, τῶν δυσκολιῶν αὐτῆς, ἀντλεῖ ὕδωρ ἐκ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀνεξαντλήτου πηγῆς τῆς Θείας Σοφίας.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ πρ. Κυθήρων ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀποφάσει τῆς Ἐποπτικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς (Πρακτικὸν τῆς 23/1/69), ἅπαντες οἱ Ἱ. Ναοὶ τῆς Χώρας εἰς τοὺς ὁποίους ἀπεστέλλετο ἡ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» δὲν θὰ λαμβάνωσιν εἰς τὸ ἐξῆς φύλλον καθ' ὑποχρέωσιν. Οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλιῶν ἐκάστου Ἱ. Ναοῦ, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχισθῇ ἡ ἀποστολὴ διὰ νὰ ἔχωσι τὴν σειρὰν τῶν τόμων τοῦ Περιδικοῦ εἰς τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Ἱ. Ναῶν, παρακαλοῦνται νὰ δηλώσωσι τοῦτο ἐγγράφως, συναποστέλλοντες καὶ τὴν ἐξ 100 δραχμῶν ἐτησίαν συνδρομὴν, ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140), Περιδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

50 ΧΡΟΝΙΑ

ΕΝΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΝ ΑΓΑΠΗΣ*

Τὸν ὠραῖον ἑορτασμὸν κατέκλεισεν ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερώνυμος, ἀπευθύνας τὸν κάτωθι ἐμπνευσμένον λόγον:

«Ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἐξετάζουσα ἀφ' ἐνὸς τὰ πάντα ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς ἀπεράντου αἰωνιότητος, καὶ ἐνσαρκουσα ἀφ' ἑτέρου αὐτήν, εἶναι ἐπόμενον νὰ μὴ ἐντυπωσιάζεται ἀπὸ τὴν πάροδοι τῶν ἐτῶν, ἀλλ' οὔτε κὰν καὶ αὐτῶν τῶν αἰῶνων. Ἐντεῦθεν ἡ πεντηκονταετηρὶς ἢ ἑκατονταετηρὶς ἢ καὶ αὐταὶ αἱ ἑκατονταετηρίδες καὶ αἱ χιλιεταὶ ἀκόμη δύνανται ὑπ' αὐτῆς νὰ θεωρηθῶσιν («ὡς ἡ ἡμέρα ἢ ἐχθὲς ἦτις διῆλθε» καὶ «ὡς φυλακὴ ἐν νυκτί»).

Παρὰ ταῦτα, μία πεντηκονταετία δι' ἐν συγκεκριμένον Ἰδρυμα, καὶ δὴ εἰς τὸν νεώτερον αὐτὸν κόσμον, ὅπου («τὰ πάντα ρεῖ»), τὰ πάντα μεταβάλλονται καὶ ἀλλάσσονται, εἶναι σημαντικὸν ὄροσημον, τὸ ὁποῖον τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Ἰδρυματός μας, πολλὸ ὀρθῶς, δὲν ἠθέλησεν ὅπως ἀφίσῃ νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητον. Ἐννέα Ἀρχιεπίσκοποι ἐνηλλάγησαν ἐπὶ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τῶν Ἀθηνῶν, ἀφ' ὅτου ἡ μεγαλοεργὸς ἐκείνη μορφή τοῦ (ὡς ἐκαλεῖτο τότε) Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Μελετίου τοῦ ἀπὸ Κιτίου ἴδρυσεν τὸ Ὁρφανοτροφεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἠδξήθη καὶ ἐστερεώθη ἐπὶ τοῦ ἑτέρου μεγάλου ἐν τοῖς συγχρόνοις Ἱεράρχαις, τοῦ σοφωτάτου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου καὶ συνεχίσθη ἐπὶ τῶν διαδόχων του καὶ συνεχίζεται ἠνδρωμένον μέχρι καὶ τῆς σήμερον.

Ἦτο ἀπαραίτητος ὁ σημερινὸς ἑορτασμὸς, ἵνα δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ ἀποδοθῇ τὸ ὀφειλόμενον χρέος ὄχι μόνον εἰς τοὺς δύο πρωτεργάτας τῆς ιδρύσεώς του καὶ τοὺς συνεχίσαντας τὸ ἔργον τῶν δύο προκατόχων των μετέπειτα Ἀρχιεπισκόπους, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πλειάδα ὄλων ἐκείνων, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, οἱ ὁποῖοι λόγῳ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 278 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 τεύχους.

Ὁ Μακαριώτατος κατὰ τὴν τελετὴν.

τε καὶ ἔργῳ ἐκοπίασαν καὶ ἐμόχθησαν διὰ τε τὴν ὕλικήν καὶ πνευματικὴν πρόοδόν του. Δὲν θὰ μνημονεύσω ὀνομαστί οὔτε τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐφορείας, τὰ ὁποῖα διὰ τοῦ ἐνδιαφέροντός των παρηκολούθησαν ἐκάστοτε ἐκ τοῦ σύνεγγυς καὶ προσεπάθησαν πάντοτε νὰ δώσωσι τὴν καλυτέραν δυνατὴν λύσιν. Οὔτε θὰ μνησθῶ κατ' ὄνομα τῶν ἐκάστοτε ὑπηρετησάντων ὡς Διευθυντῶν, Ἐπιμελητῶν, Διδασκάλων, ἢ μελῶν τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ τοῦ Ἰδρύματος. Ἄλλ' οὔτε κὰν τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ, φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων, θὰ παραθέσω τὰ ὀνόματα. Πάντες οὔτοι, ζῶντες τε καὶ τεθνεῶτες, εἶναι καταγεγραμμένοι εἰς τὰ ἀκαταλύτους δέλτους τοῦ οὐρανοῦ, ἢ δὲ μισθαποδοσία των θὰ ἀποδοθῇ πολλαπλασίως κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν.

Ἐγώ, κατὰ τὴν συγκινητικὴν ταύτην στιγμήν τῆς εὐσήμεου καὶ ἱστορικῆς διὰ τὸ Ἰδρυμά μας ἡμέρας ταύτης, αἰσθάνομαι ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην, ὡς Προκαθημένος τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐκφράσω καὶ δημοσίᾳ τὴν βαθυτάτην αὐτῆς εὐγνωμοσύνην καὶ τὸν ὀφειλόμενον ὑπ' αὐτῆς ἔπαινον πρὸς ἅπαντας τοὺς «συνεργοὺς» αὐτῆς διὰ πάντα τὰ ὑπὲρ τοῦ εὐαγοῦς τούτου ἐκκλησιαστικοῦ Ἰδρύματος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς 50ετίας ἐπιτελεσθέντα καὶ τὰ σήμερον ἐπιτελούμενα.

Ἐπίσης, ἐπιθυμῶ ὅπως παρακαλέσω ἅπαντας, παρόντας τε καὶ ἀπόντας φίλους καὶ συμπαραστάτας τοῦ Ἰδρύματος, ὅπως εἰς τὰς πρὸς τὸν Κύριον ἐντεύξεις των μὴ παραλείπωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ μνημονεύσωσι καὶ τοῦ Ἰδρύματός μας. Ἐπὶ τῆς συνεχίσεως τῆς παρασχεθείσης πλουσίως εἰς αὐτὸ ἄνωθεν βοήθειας καὶ ἀντιλήψεως καὶ τῆς στοργικῆς συμπαραστάσεως τῶν πολυπληθῶν συνεργατῶν καὶ φίλων τοῦ Ἰδρύματος στηρίζομεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπὶ ἔτη μακρὰ παράτασιν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἔτι μεγαλυτέραν καὶ σημαντικωτέραν βελτίωσιν τῆς λειτουργίας του, ὥστε τοῦτο ὄχι μόνον νὰ ἀποτελῇ δόξαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας, ἀλλὰ καὶ ἀφορμὴν δοξολογίας τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου μας.

Σεῖς δέ, νεαροὶ τρόφιμοι τοῦ Ἰδρύματος, εὐχομαι καὶ ἐντὸς καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἰδρύματος, νὰ ἀποβῆτε στελέχη τῆς

κοινωνίας μας αξιόλογα, ἀδάμαντες πολύτιμοι εἰς τὸ στέμμα τῆς Ἐκκλησίας, καύχημά της καὶ δόξα της, πρότυπα πιστῶν χριστιανῶν καὶ ἐκλεκτῶν Ἑλλήνων, εἰς ὅλους δὲ τοὺς ὁπωσδήποτε εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως βοηθοῦντας εἰς τε τὴν ὕλικὴν καὶ πνευματικὴν προόδόν σας, ἀνάπανσιν καὶ μυστικὴν ἱκανοποίησιν διὰ τοὺς κόπους καὶ τὰς προσπάθειάς, τὰς ὁποίας ὑπὲρ ὑμῶν ἀόκνως καὶ ἀδιακόπως ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν καταβάλλον.

Εἴθε τὸ Ἰδρυμά μας αὐτό, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσε τὸ ἔναυσμα διὰ τὴν καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς Μητροπόλεσιν ἐπέκτασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ὁρφανοτροφείων, ὅταν θὰ ἐορτάζῃ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ αἰῶνος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του, νὰ ἔχῃ τελειοποιηθῆ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ὥστε νὰ ἀποτελῇ τὸ πρότυπον πάντων τῶν ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν λειτουργούντων παρομοίων Ἰδρυμάτων».

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Μακαριώτατος ἀπένημε εἰς ἅπαντας τοὺς Ἱ. Ναοὺς τῶν Ἀθηνῶν, μέσῳ τῶν παρόντων Ἀρχιερατικῶν Ἐπιτρόπων, «ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΓΑΠΗΣ», καθὼς καὶ εἰς διάφορα πρόσωπα, προσενεργότα ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἰδρυμα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πεντηκονταετίας.

Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν αὐτῆς Συνεδρίαν τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου, ἀπένημε ΒΡΑΒΕΙΟΝ εἰς τὸ Ἰδρυμα.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ προγράμματος τοῦ Ἐορτασμοῦ ἐγένετο δεξίωσις χάριν τῶν παρισταμένων, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐν μέσῳ ἀτμοσφαιρας ἐγκαρδιότητος, οἱ πάντες ἐξεδήλουν τὰ αἰσθήματα τῆς ἀφοσιώσεώς των πρὸς τὸ Ἰδρυμα καὶ ἠῤῥοντο, ἵνα ὁ Κύριος χαρίσῃ εἰς αὐτὸ εὐλογημένην καὶ καρποφόρον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀθηνῶν, ὡς καὶ δι' ὀλόκληρον τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν νέαν πεντηκονταετίαν.

† Ὁ Ἀρχελοῦ ΕΥΘΥΜΙΟΣ

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΜΟΝΑΧΙΣΜΟ

XIV

Η ΠΑΡΘΕΝΙΑ

Πιο πάνω ἐτονίσαμε πὼς ἡ παρθενία συνιστᾷ θυσία. «Ἡ παρθενία, κατὰ τὸν ἁγ. Ἰερώνυμο, θυσία ἐστὶ Χριστοῦ». Ὁ δὲ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων τονίζοντας αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ στοιχεῖο παρατηρεῖ πὼς «οἱ παρθένοι μάρτυρες εἰσὶ». Μάρτυρες, πού ἐκούσια ὑπεβλήθησαν στὸ τιμητικὸ αὐτὸ μαρτύριο, «τὸ κορυφαιότατον καὶ μεγαλοπρεπὲς» διὰ τὸν γλυκύτατον ἐπουράνιον Νυμφίον.

Ἄλλὰ ἡ παρθενία δὲν εἶναι ζήτημα μιᾶς στιγμῆς ἀποφάσεως. Ἡ παρθενία εἶναι πρῶτα φρόνημα καὶ ἔπειτα βίωμα. Ἔχει βαθὺ ἐσωτερικὸ ἀντίκρουσμα. Γιατὶ ἂν δὲν ἔχη, τότε ὅταν ὁ ζῆλος ἐξατμισθῇ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς λείψῃ, θὰ φονῆ τὸ μεγάλο κενό. Ἔτσι χρειάζεται προσοχὴ μεγάλη ἀπ' τὴν ἀρχή. Κάθε ἐκτροπὴ εἶναι δυνατὸ νὰ ὀδηγήσῃ στὴν οἰκτρὰ ἀποτυχία, σὲ ναυάγιο. Χρειάζεται πρῶτ' ἀπ' ὅλα νὰ συναισθανθῇ κανεὶς τὸ ὕψος καὶ τὴν ἀγιότητα τῆς ζωῆς αὐτῆς. Τὶς ἀπαιτήσεις της. Νὰ ἀνυμετρήσῃ ἔπειτα τὶς δυνάμεις του. Νὰ σκεφθῇ ἥρεμα καὶ σοβαρὰ καὶ ὑπεύθυνα. Καί, ἔχοντας καὶ τὴν κατάλληλη ἡλικία, νὰ προχωρήσῃ στὸ δρόμο αὐτὸ πού εἶναι μὲν ἀγγελικὸς, ἀλλὰ ταυτόχρονα γεμᾶτος ἐμπόδια καὶ δυσκολίες.

Μὲ τὴν παρθενία διανοίγονται οἱ ὀρίζοντες τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ ἐν σῶματι ἄνθρωπος ζῆ ὡς ἄσαρκος, ἀσώματος, ἄυλος. Ἡ παρθενικὴ ζωὴ εἶναι μιὰ ἐπανάστασι κατὰ τῆς φύσεως, κατὰ τοῦ ἐγώ. Παίρνει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν μεταλλάσσει. Τοῦ χαρίζει ἐμπειρίες πνευματικές. Τὸν ὀδηγεῖ στὰ ἐπουράνια σκηνώματα. Τὸν κάνει «στρατιώτην Χριστοῦ, ἄοικον, ἄπολιν, ἀκτήμονα» κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο. Μὲ τὴν παρθενία σὰν ἀσπίδα καὶ προπύργιο ὁ μοναχὸς μπορεῖ νὰ ἀσκηθῇ καὶ στὶς ἄλλες ἀρετές, γιατί κατὰ τὸν Ἰωάννη τῆς Κλίμακος ἡ παρθενία «φυλάττει ὅλας τὰς ἀρετάς». Ἔτσι ἐξηγεῖται γιατί στὴν παρθενία δίδουν τόση σημασία οἱ πατέρες.

Ἄλλὰ ἡ μεγάλη της ἀξία καὶ ἡ σημασία της γιὰ τὴν ὅλη πνευματικὴ τοῦ μοναχοῦ συγκρότησι, ἐπιβάλλουν τὴν ἀναμέτρησι τῶν δυνάμεων μὲ ἀντικειμενικὴν ὑπευθυνότητα ἐν ὄψει τῆς ἀποφάσεως. Μόλις πάρῃ κανεὶς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν βίον τῆς παρθενικῆς ζωῆς, θὰ δοκιμάσῃ σφοδρὸ πόλεμον καὶ θ' ἀντιμετωπίσῃ δυσκολίες ἀμέτρητες, ἀφάνταστες, πολλές

φορὲς ἀνυπέρβλητες. Ἄν ὅμως ὑπάρχουν οἱ κατάλληλες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν δυσκολιῶν, τότε ὁ ἀγώνας ὁ πνευματικὸς ἔρχεται σὰν ἐπισφράγισμα μιᾶς σοβαρῆς ἀποφάσεως, ποὺ πάρθηκε ἔπειτα ἀπὸ πολλὴ καὶ τίμια σκέψι. Στὴν περίπτωσηί τῆς παρθενίας, ὅπως ἄλλωστε καὶ σὲ ὅλες τὶς ἀρετῆς, δὲν ἔχει τόση σημασία ἡ ἀρχή, ὅσο τὸ τέλος. Δυστυχῶς, δὲν εἶναι σπάνια τὰ περιστατικὰ ἀνθρώπων, ποὺ πάνω σ' ἓνα ἐνθουσιασμὸ ξεκίνησαν χωρὶς προϋποθέσεις, γιὰ νὰ βάλουν τὸν τράχηλό τους κάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς ἀγαμίας. Καὶ ποὺ ἀργότερα, κάτω ἀπ' τὴν πίεσι τῶν πειρασμῶν, λύγισαν καὶ δὲν ἔφθασαν στὸ τέρμα τοῦ δρόμου, ποὺ τόσο ἀνέμελα καὶ ἐπιπόλαια διάλεξαν. «Ὅντως καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ», ὅποιος ἀποφασίζει νὰ ἐγκρατευθῆ. «Ἄλλ' ἐὰν καὶ τελειώση», ὅπως πολὺ παραστατικὰ διαλαμβάνει ἡ ὡραία Ἀκολουθία τῆς Κουρᾶς. «Τὰ γὰρ καλὰ ἔργα κόποις κτῶνται καὶ πόνοις κατορθοῦνται». Ναί. Χρειάζεται κόπος καὶ ἀγώνας γιὰ τὴν περιφρούρησι τῆς ἀγνότητος. Χρειάζεται συνεχῆς ἐπαφή μὲ τὸν οὐρανὸ, μελέτη τῶν θείων λογίων, συνεχῆς ἐπαγρύπνησις ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν κινήσεων τῆς καρδιάς, ἔλεγχος ἐπὶ τῶν λογισμῶν καὶ τῶν σκέψεων. Κάθε συμβατικότης στὰ θέματα αὐτὰ εἶναι μοιραία. Ὁδηγεῖ ραγδαίᾳ καὶ ἀναπόφευκτα στὴν καταστροφή, στὸν πνευματικὸ λιμὸ καὶ στὴν ἀνακατάταξι τῶν ψυχικῶν στόχων... Χρειάζεται ἀκόμη αὐτοέλεγχος, αὐτοεξέτασι καὶ αὐτομεμψία. Γιατὶ ἀλλοίμονο ἂν δὲν ὑπάρξῃ αὐτὴ ἡ χαλιναγώγησι.

Ἡ παρθενία εἶναι ἀρετὴ πολυσύνθετη. Δὲν εἶναι παρθένος ἐκεῖνος ποὺ τηρεῖ ἀγνὸ μόνον τὸ σῶμα του ἀπὸ σαρκικῆς ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας. Πραγματικὸς παρθένος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ, παράλληλα πρὸς τὴν σωματικὴ ἀγνότητα, διατηρεῖ παρθενία λογισμῶν, σκέψεων, πράξεων. «Παρθένος ἐστὶν οὐχ' ὁ τὸ σῶμα αὐτοῦ φυλάξας ἀμόλυντον, ἀλλ' ὁ αἰδούμενος ἑαυτὸν ὅταν κατ' ἰδίαν γένηται» λέγει ὁ ἀββᾶς Ἰσαὰκ (λόγος νστ'). Δὲν ἀρκεῖ μόνον ἐκεῖνο ποὺ στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ἴσως φαίνεται τέλειο. Χρειάζεται ἀπαραίτητα καὶ ἐκεῖνο, ποὺ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀγνὸ. Ὁ Μ. Βασίλειος τονίζει ἰδιαίτερα τὴν ἀνάγκη αὐτή, ὅταν λέγη: «Οὐ γὰρ ἐν μόνῳ τῷ φείσασθαι τῆς παιδοποιίας κατορθοῦται τὸ χάρισμα τῆς παρθενίας, ἀλλ' ἅπας ὁ βίος καὶ ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἦθος παρθενεύειν ὀφείλει, διὰ παντὸς ἐπιτηδεύματος τοῦ ἀγάμου τὴν ἀφθορίαν ἐπιδεικνυμένον» (Π.Μ. 31,869). Ἡ ἀγνότης τοῦ σώματος, ὅταν συνυφαίνεται μὲ σκληρότητα καρδιάς ἢ διαθέσεως, μὲ ψυχικὴ κακία καὶ μὲ ἀνήθικη τακτικὴ, ὑπὸ τὴν εὐρεῖα τῆς λέξεως σημασία, δὲν ἔχει καμμιά ἀξία. Γιατὶ τότε αὐτὴ γίνεται μιὰ φαρισαϊκὴ καλύπτρα, ποὺ σκεπάζει ὅ,τι σαπρὸ εἶναι δυνατό νὰ χω-

ρέση ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου. Ἄκόμα καλὰ - καλὰ ἢ ἀγνότης ἢ πραγματικὴ τοῦ σώματος εἶναι ἀκατόρθωτη, ἂν δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀγνότητος τῆς ψυχῆς. «Οὐκ ἀπὸ σωμάτων ἐπὶ ψυχὰς ἢ παρθενία ὀδεύει, ἀλλὰ ψυχὴ τις ἀσώματος οὕσα ἐξαίρετος, τῇ ταύτῃ θεοφιλεῖ παρθενία ἄφθορα φυλάττει τὰ σώματα», ὅπως παρατηρεῖ ὁ Βασίλειος Ἀγκύρας (Π.Μ. 30,672). Ἄνθρωποι ἄδικοι, ψεῦτες, κακοί, ζηλόφθονοι, κίβδηλοι, ἀνειλικρινεῖς δὲν εἶναι δυνατό νὰ μείνουν ἀγνοὶ κατὰ τὸ σῶμα. Γιατὶ ἡ ἀγνότης τῆς ψυχῆς καὶ τῆς προαιρέσεως ἐλκύει τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ κατορθώνει τὴ νίκη ἐπὶ τῆς φύσεως, καὶ κάνει μιὰ τρανὴ πραγματικότητα τὴν «θεοεἰκελον παρθενίαν». Αὕτῃ εἶναι καὶ ἡ αἰτία ἔνεκα τῆς ὁποίας πολλοὶ τὴν παρθενία «τιμᾶν μὲν νομίζουσι καὶ θεραπεύουσι, τιμῶσι δ' αὐτὴν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὀλίγοι. Οὐ γὰρ ὁπότεν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα... ἀγευστον ἡδονῆς φιλοτιμεῖται τηρεῖν ἄνθρωπος, τῶν ἄλλων μὴ κρατῶν ἀγνεῖαν τιμᾶ. Ἄτιμάζει μὲν οὖν αὐτὴν μᾶλλον οὐχ' ἤκιστα βαναύσοις ἐπιθυμίαις, ἡδονάς, ἀνταλλασσόμενος ἡδοναῖς. Οὐδέ γε ὁπότεν πρὸς τὰς μὲν ἐπιθυμίας διαπονηῖ καρτερῶν, ὑπεραίρηται δὲ φυσιοῦμενος ἡγεῖται ἀγνεῖαν τιμᾶν» (Μεθόδιος Ὀλύμπου Β.Ε.Π.Ε.Σ. 18,85).

Ἡ ζωὴ εἶναι γεμάτη ἀπὸ παραδείγματα ἀνθρώπων ποῦ, ἔχοντας τηρήσει ἀμόλυντον τὸν χιτῶνα τῆς σαρκός, ἐσπίλωσαν μὲ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὸν φαρισαϊσμὸ τὴν ψυχικὴ ἀγνότητα καὶ ἀλεδοκιμᾶσθησαν καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Θέλησαν νὰ στηρίξουν σὲ μόνες τίς δυνάμεις τῶν ἑνα τόσο δυσβάστακτο φορτίο. Τέτοιοι ἄνθρωποι δὲν ἀσκοῦν τὴν ἀληθινὴ παρθενία. Ἐχουν πέσει πολὺ ἔξω ἀπὸ τὸν πραγματικὸ στόχο κι' ἔχουν ἀποτύχει στὸ σκοπὸ τους. Τὸ περιεχόμενον τῆς πραγματικῆς παρθενίας εἶναι πολὺ πλατύτερον. Δὲν περιορίζεται οὔτε στὸ σῶμα οὔτε στὴν ἡδονή. Φθάνει πολὺ ψηλὰ στὴν γνήσια ἀφιέρωσι στὸν Κύριον, ποῦ χαρίζει τὴν ἀπάθεια καὶ τὴν ἀθανασία. Ἡ παρθενία ἔχει καθολικότητα. Καταλαμβάνει τὸν σύνολο ἄνθρωπο καὶ σὰν σῶμα καὶ σὰν ψυχὴ.

Στὴν ὁμιλία τοῦ «περὶ παρθενίας» ὁ Μ. Ἀθανάσιος ξεχύνεται σὲ τρυφερὰ ἐγκώμια γιὰ τὴν ἀγνότητα. «Μεγάλῃ ἀρετῇ ἐγκράτεια, μέγα καύχημά ἐστι ἀγνεῖα, μέγα ἐγκώμια τῆς παρθενίας. Ὡ παρθενία, πλοῦτος ἀκατάληπτος! ὦ παρθενία, στέφανος ἀμαράντινος! ὦ παρθενία, ναὸς Θεοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος οἰκητήριον. ὦ παρθενία, μαργαρίτα τίμιε, παρὰ πολλοῖς ἀφανῆς, ὀλίγοις δὲ μόνοις εὐρισκόμενος...» (Β.Ε.Π.Ε.Σ. 33,73). Αὕτῃ, λοιπόν, τὴν ἐν Χριστῷ παρθενίαν ἀσκοῦν οἱ μοναχοί. Αὕτῃ θὰ πρέπει νὰ ἀσκήση καὶ κάθε ἕνας, ποῦ στὸ μέλλον θὰ ἀκολουθήσῃ τὸ μοναχικὸ δίαυ-

λο. Τὸ δρόμο αὐτὸ τὸν ἐβάδισαν μυριάδες μέχρι σήμερα ψυχῶν, ἄγνων ὑπάρξεων ποὺ ἐτήρησαν τὴν ἀγαμία καὶ παρθενία σὲ ὄλο της τὸ εὖρος. Κ' ἀξιώθηκαν νὰ μείνουν μέχρι τέλους πιστοὶ στὸν ὄρκο τους, ζώντας μέσα στὶς ἅγιες μοναστικὲς Ἀδελφότητες, στὰ ἁγιασμένα Κοινόβια καὶ ὄχι κατὰ μόνους μέσα στὸν κόσμο, ὅπου οἱ κίνδυνοι τῆς ἐκτροπῆς εἶναι θανάσιμοι. Μέσα στὰ Κοινόβια, μὲ τὴν ἀδελφικὴ συμπαράστασι τῶν ἄλλων μελῶν του, ἡ τήρησις καὶ τῆς ὑποσχέσεως αὐτῆς καθίσταται εὐκολώτερη. Γιατὶ ἐκεῖ μέσα, μακριὰ ἀπὸ τοὺς προκλητικοὺς πειρασμοὺς τῶν ἡμερῶν μας, ποὺ πασχίζουν ν' ἀνατρέψουν αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἠθικὴ τάξι, οἱ μοναχοὶ στὴ σκιά καὶ τὸν γνόφο τοῦ οὐρανοῦ, μὲ τὴ συντροφιά τῆς μελέτης καὶ τῆς προσευχῆς, δίνουν στὴν ψυχὴ τους τὴ δυνατότητα νὰ πραγματώσῃ τὴν ὑπόσχεσι ποὺ ἔδωσε καὶ νὰ διατηρήσῃ ἀμόλυντο τὸν πανέμορφο χιτῶνα της. Ἐξω στὸν κόσμο οἱ ἐλλοχεύοντες κίνδυνοι καθιστοῦν προβληματικὴ τὴν ἀγνεία τὴν πραγματικὴ, γιὰ ὄσους, ξεκομμένοι ἀπὸ τὸ μοναστικὸ περιβάλλον, παραδέρνονται μέσα στὰ κύματα τῆς βιοτικῆς παραζάλης καὶ τῆς ἀπαραδέκτου κοσμικότητος. Θέλει τὸ κατάλληλο καὶ πρόσφορο κλίμα της ἡ παρθενία γιὰ ν' ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ προοδεύσῃ. Θέλει τὶς προϋποθέσεις της γιὰ νὰ ἐπιβιώσῃ, γιὰ νὰ καταξιώσῃ τὸν στόχο της. Καὶ ὅλα αὐτὰ βρίσκονται κυρίως μέσα στὸν πανέμορφο κόσμο τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας, ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἐνώνεται μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸ γήινο γίνεται οὐράνιο καὶ θεῖο.

Σὺ δέ, ἀναγνώστα μου, προτοῦ πάρῃς μιὰ τέτοια ἀπόφασι, σκέψου πολὺ. Ἀναμέτρησε τὶς δυνάμεις σου, ρώτησε μὲ εἰλικρίνεια τὸν ἑαυτὸ σου. Προσπάθησε ἀκόμη νὰ μαντέψῃς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καταφεύγοντας στὰ φῶτα πνευματικοῦ, σοφοῦ καὶ ἁγίου, ποὺ θὰ μπορέσῃ νὰ σοῦ διανοίξῃ δρόμους σωτηρίας. Ἄν καὶ σὺ ἀνήκῃς στὴν κατηγορία τῶν εὐλογημένων ἐκείνων «οἷς δέδοται», μπορεῖς νὰ προχωρήσῃς. Ἡ ἀπόφασί σου δὲν πρέπει νὰ ὑπαγορευθῇ ἀπὸ κάποιο ἐνθουσιασμὸ μόνου, ποὺ εἶναι παροδικὸς καὶ φευγαλέος. Ἄν ξεκινήσῃς ἔτσι, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ προσγειωθῇς ἀνωμάλως, νὰ σπάσῃς τὰ φτερά σου, νὰ γκρεμίσῃς τὰ ὄνειρά σου, νὰ καταστρέψῃς τὴν ψυχὴ σου.

Ἡ ἀπόφασίς σου πρέπει νὰ εἶναι ἰσόβια. Εἶναι ζωὴ ὀλόκληρη αὐτὴ. Ἄλλὰ ζωὴ πανευτυχῆς μὲ θεϊαν, ἔκπαυλον ὠραιότητα, μὲ ὑπερκόσμια ἡδονή, μὲ πλούσια τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ἡ κατὰ Χριστὸν ἀγαμία δὲν εἶναι γιὰ ὄλους, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἐκείνους δηλ. ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἐκλέγει γιὰ νὰ τοὺς κἀνῃ ἀπὸ τώρα μετόχους τῆς χαρᾶς τοῦ παραδείσου.

Και όταν εξετάσης καλά και αὐστηρὰ τὸν ἑαυτὸ σου και αἰσθανθῆς μέσα σου τὸν μυστικὸ ἐκεῖνο κτύπο στὴ θύρα τῆς ψυχῆς σου, τότε μὴ διστάσης. Σπεύσε ν' ἀνοιξῆς και νὰ ὑποδεχθῆς τὸν Νυμφίο σου. Στρώσε Του στὸ ἀνώγειο τῆς ψυχῆς σου, βάλε Τον κυβερνήτη τῆς ζωῆς σου. Τράβηξε τότε μπροστὰ στὸν ὑψηλὸ και θεόσταλο δρόμο σου. Τώρα γιὰ σὲ δὲν πρέπει νὰ ἔχουν σημασία τὰ γήινα. Σὺ ἐνυμφεύθης τὸν Χριστό. Σ' Ἐκεῖνον ἀνήκεις και δὲν ἔχεις δικαίωμα νὰ Τὸν ἀπαρνηθῆς. Αὐτομάτως τότε θὰ νοιώσης μιὰ γλυκύτητα, μιὰ ἡδονὴ ἀνείπωτη νὰ κυριεύη τὸν ἐσωτερικὸ σου κόσμο, μιὰ ἱκανοποίησι νὰ πλημμυρίζη τὸ εἶναι σου. Θὰ ἔχῃς τὴν αἴσθησι ὅτι πετᾶς σὲ ἄλλους κόσμους, ἄγιους, ὁμορφους, ἀγγελικούς.

« Ἄγε δὴ στρατιῶτα Χριστοῦ, ἄοικός σοι και ἄπολις και ἀκτῆμων προκεισθω βίος. Ἄνετος ἔσο, λελυμένος ἀπὸ πασῶν κοσμικῶν φροντίδων· μὴ σὲ δεσμεύση γυναικὸς ἐπιθυμία, μὴ σὲ φροντῖς τέκνων. Οὐ νικᾷ σε σῶματος φύσις, οὐδὲ ἄρχει σε μὴ βουλόμενον, οὐ δεσμώτην ἀντ' ἐλευθέρου ποιεῖ, οὐ ζητεῖ ἐν τῷ καταλιπεῖν παῖδας, ἀλλ' ἀναγαγεῖν εἰς τὸν οὐρανόν, οὐ σωματικοῖς προσκολλᾶσθαι γάμοις, ἀλλὰ πνευματικῶν ὀρέγεσθαι, ἄρχειν ψυχῶν και παιδογονεῖν πνευματικῶς» Μ. Βασίλειος).

(Συνεχίζεται) Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ·Ι·ΔΗΣ

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἀνακοινοῦται ὅτι τὸ Δ/κὸν Συμβούλιο τοῦ TAKE ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτοῦ τὴν 9-2-71 ἀπεφάσισεν ὅπως ἀπὸ 1/1/1971 και ἐφεξῆς ἡ σύνταξις τῶν ἐφημερίων κανονίζεται εἰς τὰ 70% τῶν ἀποδοχῶν ἐνεργείας των, ὡς τοιούτων νοουμένων τοῦ βασικοῦ μισθοῦ τῆς μισθολογικῆς βαθμίδος εἰς ἣν ἀνήκουσιν οὗτοι κατὰ τὴν ἐξοδὸν των ἐκ τῆς ὑπηρεσίας και τοῦ καταβαλλομένου ἐπιδόματος πενταετιῶν.

Ἐπίσης ἀπεφάσισε και τὴν ἀναπροσαρμογὴν ἀπὸ 1-1-1971 τῶν συντάξεων τῶν ἀπονεμηθεισῶν ἀπὸ 1-1-1967 και ἐντεῦθεν εἰς τὸ 70% τῶν ἀποδοχῶν τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν ἕκαστος κατὰ τὴν ἐξοδὸν του ἐκ τῆς ὑπηρεσίας.

Τέλος τὸ Συμβούλιο, δι' ἐτέρας ἀποφάσεώς του και ἐπὶ τῷ τέλει τῆς διαπιστώσεως τῆς οικονομικῆς πορείας τοῦ Ὄργανισμοῦ, ἀπεφάσισε τὴν σύνταξιν ἀναλογιστικῆς μελέτης και διὰ τοὺς τρεῖς κλάδους αὐτοῦ.

Ἐκ τοῦ TAKE.

ΟΙ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ

ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ*

Ποῖα τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν νεομαρτύρων;

α') Ὁμολογία καὶ διακήρυξις τῆς πίστεώς των εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν. β') Ἀξιοθαύμαστος καὶ συγκινητικὴ ἔμμονή εἰς τὴν χριστιανικὴν καὶ Ἑλληνικὴν των ἰδιότητα. γ') Καρτερία, ὑπομονὴ εἰς τὰς βασάνους. δ') Προσευχὴ ὑπὲρ τῶν διωκτῶν, βασανιστῶν καὶ δημίων. ε') Θαύματα. στ') Εἰς ὠρισμένους ἀπὸ αὐτοῦ παρατηροῦμεν ἔργον ἀναγεννητικὸν εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας, ἔργον ἔθνοσωτήριον (Φιλοθέη Ἀθηναία, Κοσμάς ὁ Αἰτωλός).

Εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Τραπεζουντίου (1492), ὁ ὁποῖος ἦτο ἄνθρωπος λόγιος, ἀναγινώσκομεν: «Ὁ δικαστὴς διέταξεν νὰ προσαγάγωσιν αὐτὸν μετὰ τιμῶν, προέτρεψε δὲ αὐτὸν νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, καὶ θὰ ἤξιούτο μεγάλων τιμῶν καὶ ἀξιομάτων καὶ πλοῦτου. Ὁ Ἰωάννης ταῦτα μετὰ φρίκης ἀκούσας ὕψωσε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε: «Μὴ γένοιτο, Κύριέ μου, νὰ σ' ἀρνηθῶ ποτέ!» Πρὸς δὲ τὸν Τοῦρκον δικαστήν, «Ἐγὼ χριστιανὸς ἐγεννήθην καὶ χριστιανὸς θέλω νὰ ἀποθάνω καὶ οὔτε τὰ πλοῦτή σας θέλω οὔτε Τοῦρκος γίνομαι, ἀλλὰ πιστεύω εἰς τὸν Κύριόν μου Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην».

Εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων (1526) ἀναγινώσκομεν: «Ὁ Νικόλαος Μεταξᾶς (πρὸ τοῦ 1594) πρωτοπαπᾶς Ναυπλίου καὶ ἐφημέριος χρηματίσας τῆς ἐν Ἐνετία Ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἐπιφανέστατος λόγιος τῆς ἐποχῆς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 286 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 τεύχους.

ἐκείνης, ἀφηγήθη τὰ ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἀλλαχοῦ τελεσθέντα ὑπὸ τῶν λειψάνων τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου θαύματα, δι' ὧν πασίγνωστος ὁ μάρτυς κατέστη ἐν τῷ Ἑλληνικῷ γένει».

Εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ Μαυρουδῆ (1544) ἀναγινώσκομεν: «Προσαχθεῖς δὲ τὸ δεῦτερον εἰς τὸ δικαστήριον ὁ Μιχαὴλ ἀπελογήθη πάλιν λαμπρῶς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς πίστεως, μεθ' ἧς ὁ δικαστὴς ἐξέδωκε τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴν ἀπόφασιν. «Ἐπειδὴ ὁ Μιχαὴλ, ὁ ἀπὸ Χριστιανῶν γονέων, παρεκινήθη θεληματικῶς καὶ ἦλθεν ἐνώπιον πολλῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, οἵτινες εὐρέθησαν ἐνώπιον τοῦ κριτηρίου μου καὶ ὡμολόγησαν μετὰ παρρησίας ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ ὅτι οἱ προφῆται δι' αὐτὸν ἐπροφήτευσαν καὶ ὅτι ἡ Παρθένος Μαριάμ, ἡ γεννήσασα τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, εἶναι κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκος, προσθέτων καὶ τοῦτο, ὅτι μέχρι Χριστοῦ ὑπῆρχαν προφῆται, οἱ δὲ μετέπειτα εἶναι ψεῦσται καὶ πλάνοι, ὅστις καὶ τὸν ἰδικόν μας προφήτην Μωάμεθ φανερώς εἶπε ψεῦστην καὶ πλάνον καὶ μετ' ἄλλων ὕβρεων ἐξουθένωσεν αὐτόν, μὴ θέλων νὰ μετανοήσῃ δι' ὅσα ἐλάλησεν, ἀπεφάσισεν ὁ νόμος νὰ παραδοθῆ εἰς τὸ πῦρ κατὰ τὴν κο' Μαρτίου, ἡμέραν Πέμπτην τῆς ἐβδομάδος, ὥραν ἐνάτην».

Εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ Καραμάνου (1657) ἀναγινώσκομεν: «Ὁ ἱεροδικαστὴς, μὴ δυνηθεὶς νὰ μεταπέσῃ αὐτὸν διὰ προτροπῶν καὶ ὑποσχέσεων, ὑπέβαλεν εἰς φρικτὰς βασάνους, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Νικόλαος ἐπεδείξατο ἀκατάβλητον ἀντοχήν. Κατάπληκτοι οἱ ἐν Σμύρνῃ ξένοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἰησοῦιτης Vabois, ὁ περιγράψας τὸ μαρτύριον τοῦ Νικολάου, παρηκολούθουν τὸ φοβερὸν θέαμα τῶν ἠθικῶν καὶ σωματικῶν βασάνων αὐτοῦ. Διότι εἰς τὰς φρικτὰς σωματικὰς βασάνους προσετέθησαν καὶ αἱ ἠθικαὶ ἐκ τῶν θερμῶν παρακλήσεων τῆς συζύγου αὐτοῦ, πρὸ μικροῦ τεκούσης τὸ τρίτον τέκνον. Ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἕξ ἡμέρας οἱ Τούρκοι μετεχειρίσθησαν τὰς σατανικωτέρας καὶ σκληροτέρας τῶν βασάνων, ὅπως κάμψωσιν αὐτόν, ἀλλ' εἰς μάτην. Ὁ Χριστιανὸς μάρτυς ἔμεινε ἀκαμπτος ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτοῦ, ὅπως ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, πρὸς στήριξιν αὐτῆς, καταδιωκομένης ὑπὸ τῶν τυράννων Τούρκων. Τέλος ἀπεφάσισαν νὰ θανατώσωσιν αὐτόν δι' ἀπαγχονισμού, ἐπέσπευσαν δὲ οἱ δῆμιοι τὸν θάνατον αὐτοῦ διὰ σφοδρῶν λακτισμάτων καὶ πληγμάτων. Ὁ Ἁγιος μάρτυς εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, διότι ἠξιώθη τοῦ μαρτυρίου, σταυρώσας τὰς χεῖρας καὶ βλέπων πρὸς τὸν οὐρανόν, παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῇ 19ῃ Μαρτίου

1657, ἡμέραν τῆς Μ. Πέμπτης, ὥρα 9 τῆς πρωΐας, ἐν ἡλικίᾳ 34 ἐτῶν.*

Τί νὰ εἰπῶμεν διὰ τὸν Ἅγιον Κοσμᾶν τὸν Αἰτωλόν, τὸν ἱεροκῆρυκα, τὸν ἱεραπόστολον, τὸν ἰσαπόστολον, τὸν ἐθναπόστολον, τὸν ἱερομάρτυρα; Οὗτος ἴσταται φωτεινὸν μετέωρον, ἀληθῆς ἀνεγεννητῆς, καταπληκτικὸς ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τῶν νεομαρτύρων καὶ ἐθνομαρτύρων, ἴδιος τύπος ἱεραποστόλου καὶ ἐθναποστόλου. Ὅστις ἀναγινώσκει τὸν βίον του καὶ ρίπτει ἐν βλέμμα εἰς τὴν ἐποχὴν του ἀπὸ τὸ ἐν μέρος φρίττει μὲ τὸ κατάντημα τοῦ γένους εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους μὲ τὰς ἀλλαγιστίας, μὲ τὴν ἀγγραμματοσύνην, μὲ τὴν μιζέριαν τοῦ λαοῦ καὶ μὲ τόσα ἄλλα φρικτά, τὰ ὁποῖα δὲν ὁμολογοῦνται. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁμως θαυμάζει, ἐκπλήττεται ἀπὸ τὸ ἔργον τὸ ἀπερίγραπτον εἰς σοβαρότητα, εἰς ἔκτασιν, εἰς βάθος, εἰς θαυματουργὰ ἀποτελέσματα τοῦ μοναχοῦ ἐκείνου, ποῦ ἀκούεται εἰς τὸ ὄνομα Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός. Ὁ Γεώργιος Κόλιας ἀναφέρει περὶ αὐτοῦ χαρακτηριστικῶς τὰ ἑξῆς. «Ὁ Κοσμᾶς εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, δυσπόστατος, ἦτοι ἐθναπόστολος καὶ ἱεραπόστολος. Ἡ πνευματικὴ πτώσις τῶν ὁμοεθνῶν του ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸ νὰ μοχθήσῃ διὰ τὴν ἀνέγερσιν σχολείων, καὶ οὕτω νὰ ἀποβῆ ἐθναπόστολος. Ἐξ ἀντιθέτου ἡ κρίσις θρησκευτικῆς συνειδήσεως, εἰς σημεῖον μάλιστα ὥστε νὰ λαμβάνουν χώραν ὁμαδικαὶ ἀλλαγιστίαι, ὁμαδικαὶ μεταστάσεις εἰς τὸν μωαμεθανισμόν, κατέστησε τὸν ἴδιον ἱεραπόστολον. Ἔργον του πρέπει νὰ θεωρηθῆ, καὶ ἐν πολλοῖς εἶναι, ἡ ἀνακοπὴ τοῦ ρεύματος ἐξισλαμίσεως, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκινδύνευσε ὁ Χριστιανισμὸς τῆς νοτίου Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἡπείρου, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ ὁ ἑλληνισμὸς, διότι στενὴ τυγχάνει ἡ ἀλληλεξάρτησις τούτων».* «Εἶναι ἡ πρωτοτυπώτερη καὶ δραστηριώτερη φυσιογνωμία τοῦ νεοελληνικοῦ Μαρτυρολογίου. Ἡ δρᾶσις του μοιάζει σὰν τῶν ἁγίων ἀποστόλων τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων. Οἱ περιοδεῖες του εἶχαν κάτι ἀπ' τὸ πνεῦμα, τὴν ἀγνότητα καὶ τὸ φανατισμὸ ἐκείνων καὶ γιὰ τοὺς Ρωμηοὺς μιὰν ἀπέραντη ἐθνικὴ σημασία. Αὐτὲς προλείαναν καὶ παρεσκεύασαν ὅσο τίποτε ἄλλο τὸ ἔργο τοῦ Ρήγα, τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως. Οἱ ὑπηρεσίαι του εἶναι ἀνυπολόγιστες στὴν ἐθνικὴ καὶ

* Βλέπε «Νεομάρτυρες» Ἀρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου.

* Δίπτυχα τοῦ νέου Ἑλλητισμοῦ, σελ. 208, Ἀθῆναι 1971.

πνευματική ἀναγέννησι τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κοσμάς ἔδωσε τὴν πρώτη ὄθησι, τὸ πρῶτο τίναγμα. Ἐκεῖνος πρῶτος σάλπισε τὸ σάλπισμα τοῦ συναγερμοῦ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς σ' ἀπέραντες ἐκτάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος». Αὐτὰ λέγει ὁ Φάνης Μιχαλόπουλος εἰς τὸ βιβλίον του «Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, ὁ Ἐθναπόστολος»* καὶ συνεχίζει: «Κανεὶς ἄλλος προγενέστερος ἢ κατοπινὸς ἔθναπόστολος δὲν ἐπεκοινώνησε τόσο μὲ τὴ λαϊκὴ ψυχῇ, ὅσον ἐκεῖνος. Κανεὶς ἄλλος δὲν δούλεψε γιὰ τὸ Ἔθνος ὅσον ὁ Κοσμάς στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς. Ὁ θρύλος τοῦ Κοσμᾶ παραμένει ζωντανὸς ἀκόμη σ' ὅλη τὴ Θεσσαλία, τὴ Μακεδονία, τὴν Ἀκαρνανία, τὴν Ἐπὶ τῆς Νησιᾶ καὶ ἀκόμα μακρύτερα. Φθάνει ὡς τὴν Ἀλβανία καὶ τὴν Νότια Σερβία. Κάθε τόπος ποὺ πέρασε καὶ κήρυξε, κάθε λιθάρι ποὺ πάνω του πάτησε, κάθε σταυρὸς ποῦστησε, κι' ἔστησε χιλιάδες στὰ Βαλκάνια, ἀναθυμοῦνται τὸ μεγάλο διδάσκαλο καὶ ἀναρριγοῦν στὴ μνήμη του. Κανεὶς Ἕλληνας δὲν ἔχει τὸ θρύλο τοῦ Κοσμᾶ. Ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος λαϊκὸς ἀναγεννητὴς τῆς τουρκοκρατίας καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ἅγιος τῆς Κλεφτουργίας, ποὺ μὲ τὸ σπαθὶ τῆς μᾶς ἔδωσε τὴ λευτεριά. Τ' Ἀγραφα, τὸ Ξηρόμερο, ἡ Πίνδος, τὰ Χάσια, ὁ Ὀλυμπος, τὸ Βέρμιο, ὁ Γράμμος, τὰ Τζουμέρκα, τὰ βουνὰ τῆς Χειμάρρας καὶ τοῦ Σουλίου, ἀντιλάλησαν καὶ ἀντιλαλοῦν τὸ θρύλο του. Ἦταν τόση ἡ πίστι τοῦ λαοῦ καὶ τῶν κλεφτῶν στὴ θαυματουργικὴ του δύναμι, ὥστε σὲ πολλὰ μέρη τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας, τῶν Ἀγραφῶν καὶ τῆς Στερεᾶς κηρύχθηκε ἡ Ἐπανάστασι τοῦ 21 μὲ τὸ θούριο τοῦ Ρήγα καὶ τὸ περίφημο δίστιχο:

«Βοήθα μας, Ἅγιε Γιώργη, καὶ σύ, Ἅγιε Κοσμᾶ,
νὰ πάρομε τὴν Πόλη καὶ τὴν Ἅγια Σοφιά».

Ὁ δὲ Δ. Μπαλᾶνος γράφει: «Κατὰ τὰς τελευταίας μάλιστα πρὸ τοῦ 1821 δεκαετηρίδας πλειὰς ἐνθέων λογίων, τιμητικῶς ἀποκληθέντων διδασκάλων τοῦ γένους, διεπαιδαγῶγει αὐτό, κατὰ τὸ θαυμαστὸν ὑπόδειγμα Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, ὅστις ἀληθῆς Ἐθναπόστολος, περιοδεῦων καὶ κηρύττων ἀνὰ πᾶσαν τὴν βόρειον Ἑλλάδα καὶ πέραν αὐτῆς, κατὰ τὸ β' ἡμισυ τοῦ 1η' αἰῶνος, ἵδρυσεν δι' εἰσφορῶν περὶ τὰ 230 σχολεῖα καὶ εἰργάσθη ὑπερανθρώπως διὰ τὴν ἀφύπνισιν τοῦ γένους».

* Ἐκδόσις Ἱερ. Μητροπόλεως Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, Ἀθῆναι 1969.

Ὁ ἅγ. Κοσμάς ἐμαρτύρησεν εἰς τὰς 24 Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1779. Ἴδου τί γράφει χειρόγραφος σημείωσις διὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ ἁγίου, ἡ ὁποία, ὡς φαίνεται, ἐγράφη ἀπὸ αὐτόπτην: «Οἱ δῆμοι τὸν ἐκάθισαν κοντὰ εἰς ἓνα δένδρον καὶ ἠθέλησαν νὰ τοῦ δέσουν τὰ χέρι, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν τοὺς ἄφησε, λέγοντάς τους ὅτι δὲν ἀντιστέκεται. Ἐπειτα ἀκούμβησε τὴν ἱεράν κεφαλὴν του εἰς τὸ δένδρον καὶ οὕτω τὸν ἔδεσαν ἀπὸ τὸν λαιμὸν μὲ ἓνα σχοινί, καὶ εὐθύς, μόνον ποὺ τὸ ἔσφιξαν, ἐπέταξε τὸ θεῖον του πνεῦμα εἰς τὰ οὐράνια, ὄντας στὴν ἡλικίαν 65 χρόνων. Τὸ δὲ τίμιον αὐτοῦ λείψانون γυμνώσαντες οἱ δῆμοι, τὸ ἔσυραν καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὸν ποταμὸν μὲ μίαν μεγάλην πέτραν εἰς τὸν λαιμὸν. Τὴν νύχτα ἓνας εὐσεβῆς ἐμβαίνοντας εἰς ἓνα μονόξυλον καὶ κάνοντας τὸν σταυρὸν του, ἐπῆγε διὰ νὰ ἐρευνήσῃ καὶ παρευθὺς βλέπει τὸ λείψانون, ὅπου ἔπλεεν ἐπάνω εἰς τὸ νερόν. Ὅθεν τρέχει καὶ τὸ ἀγκαλιάζει καὶ τὸ ἐβγάλει ἀπὸ τὸν ποταμὸν καὶ ἐνδύσας αὐτὸ μὲ τὸ ράσον του τὸ ἔφερεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Θεοτόκου καὶ τὸ ἐνταφίασε ἐν τῷ νάρθηκι τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ χωρίῳ Καλικόντασι. Τὸν ἐσκότωσαν 1779, Αὐγούστου 24, ἡμέρα Σάββατον».

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Πῶς νὰ μὴ εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν, ὅταν βλέπωμεν κάτω ἀπὸ ἓνα τοιοῦτον σκληρὸν ζυγὸν τόσους ἀδελτάς, οἱ ὅποιοι διὰ νὰ διαφυλάξουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως, κατεφρόνησαν τὸν πλοῦτον, τὴν δόξαν, τὰς ἡδονὰς καὶ πᾶσαν ἄλλην σωματικὴν ἀπόλαυσιν καὶ παρέδωκαν προθύμως τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὸν θάνατον! Οἱ γενναῖοι οὗτοι ἥρωες ἐσκέφθησαν πολὺ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Ὁ πόθος τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν κατενίκησεν ἐντὸς των πᾶσαν ἄλλην ἐπιθυμίαν. Ἡ πίστις ἐστερεώθη εἰς τὴν ψυχὴν των. Ἡ ἐλπίδα ἠὺξήθη εἰς τὴν φαντασίαν των. Τὸ πῦρ τῆς θεϊκῆς ἀγάπης ἤναψε εἰς τὰς καρδίας των τόσα πολλά. Οὕτω ἔτρεξαν οἱ μακάριοι εἰς τὸ μαρτύριον ὡς πρόβατα εἰς τὴν σφαγὴν. Τὰς βασάνους ἐθεώρουν πηγὴν χαρᾶς. Τὰς φυλακὰς διὰ παλάτια. Τὰς ἀτιμίας διὰ τιμὰς. Τὰς θλίψεις δι' ἀναπαύσεις. Τὴν φλόγα τοῦ πυρός δι' ἀναψυχὴν καὶ δρόσον. Τὰς μαχαίρας διὰ παίγνια. Τὸν σκληρὸν θάνατον διὰ ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ πότε ἐγένοντο ταῦτα; Ὅταν «τᾶσκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά». Ὅταν ἔλειψεν ὁ θεϊκὸς φόβος. Ὅταν

ἡσθένησεν ἡ πίστις. "Ὅταν ἐλιγότευεν ἡ ἐλπίς. "Ὅταν ἐξηφανίσθη ἡ ἀρετὴ καὶ ἐπλεόνασεν ἡ κακία καὶ ἔμεινεν ἀργὸν τὸ εὐαγγέλιον. Εἰς περίοδον πικρᾶς, σκληρᾶς καὶ ἀπανθρώπου σκλαβιάς, ποῦ εἶχε πληθυνθῆ ἡ ἀνομία καὶ ψυγῆ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. Εἰς ἐκεῖνον τὸν βαρὺ χειμῶνα ἦνθισαν τὰ ἀνοιξιὰτικα ἄνθη, οἱ νεομάρτυρες. Ἐντὸς τῆς βεθεΐας νυκτὸς τῆς σκλαβιάς ἔλαμψαν ὡς ἥλιος. Ἐντὸς τοῦ ψηλαφητοῦ σκοτόυς, ὡς λαμπρὰ φῶτα. Ἀπέδειξαν τί σημαίνει νὰ εἶναι τις ἀπελεύθερος Χριστοῦ εἰς τὸν καιρὸν τῆς αἰχμαλωσίας, τί σημαίνει ὑπερφυσικὴ δύναμις εἰς περίοδον ἀσθενείας.

Κυριολεκτικῶς, κατὰ τὸν ποιητὴν «εἴμαστ' ἀπόγονοι μαρτύρων, μέσα μας τρέχει ἡρώων αἷμα». Δὲν εἶναι δυνατόν, δὲν πρέπει, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀγνοήσωμεν αὐτὴν τὴν καταγωγὴν μας. Ἡ ζωὴ μας, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ πίστις μας, ἡ ἐθνικὴ, Ἑλληνικὴ μας ὑπόστασις θεμελιώνονται εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας, μάλιστα εἰς τοὺς νεομάρτυρας, εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἄγνόν αἷμα τῶν, τὸ ὁποῖον ἐπότισε τὰ θεμέλια καὶ τοὺς ἄρμους τῆς ὑπάρξεώς μας.

Στῶμεν καλῶς. Ἄν ἀπεμπολήσωμεν αὐτὴν τὴν καταγωγὴν μας, ἂν προδώσωμεν τὴν ἁγίαν μας ἱστορίαν, ἂν ἀναμείξωμεν τὸ αἷμα μας μὲ ἄλλα στοιχεῖα, ἂν ἀρνηθῶμεν ἢ ἀδιαφορήσωμεν ἢ περιφρονήσωμεν ἢ λησμονήσωμεν τὴν θεϊκὴν ἀλήθειαν, τὴν ὑπερφυσικὴν θεϊαν χάριν, ἢ ὁποῖα ἀνέδειξε τοὺς νεομάρτυρας, τότε τὸ κατάντημά μας θὰ εἶναι ὁ ἀφανισμὸς καὶ ὁ θάνατος.

Σήμερον, εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῆς ἀποχριστιανοποιήσεως, εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς θεοποιήσεως τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς μηχανῆς, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ συγκριτισμοῦ τόσων καὶ τόσων ἰδεολογιῶν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ζήσῃ πάλι τὸ πνεῦμα τὸ ἡρωϊκὸν τῶν νεομαρτύρων. Δὲν γνωρίζομεν, ἂν ἡ περίεργος, ἢ δυσνόητος, ἢ ταραγμένη καὶ μὲ ἀπειλὰς πολέμου κτυπημένη ἐποχὴ μας, δὲν γνωρίζομεν, ἂν θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς νέους διωγμοὺς καὶ ἂν θὰ ἀπαιτήσῃ νέον αἷμα νὰ χυθῆ διὰ τὰ ὄσια καὶ τὰ ἱερὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν. Ἐν μόνον εἶναι βέβαιον. Ὅτι εἶναι ἡ ἀνάγκη πολὺ μεγάλη, ἐπιτακτικὴ, νὰ ζήσῃ πάλι τὸ πνεῦμα τὸ ἡρωϊκὸν τῶν νεομαρτύρων ἐντὸς ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων νεοελλήνων. Καὶ ἂν δὲν κληθῶμεν νὰ δώσωμεν τὴν μαρτυρίαν τοῦ αἵματος, εἴμεθα ἤδη κεκλημένοι νὰ δίδωμεν ἀκαταπαύστως, ἄνευ ἀναπνοῆς, ἄνευ διαλείμματος τὴν μαρτυρίαν καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἰδεωδῶν. Εἰς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, περισσότερον ὅμως εἰς τὴν νέαν γενεάν, ἢ ὁποῖα κατευθύνεται ἐν πολλοῖς ἀνεργάτιστος, ἄνευ πυξίδος καὶ ἀναζητεῖ αὐτὸ ποῦ τῆς

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΜΕΡΙΜΝΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΠΡΟΛΗΨΙΝ ΤΩΝ ΔΙΑΖΥΓΙΩΝ *

- 5) Ποιμαντική επικοινωνία και παρακολούθησις τῶν νέων ζευγῶν.

Ἡ Ἐκκλησία ἔχει ὑποχρέωσιν ὄχι μόνον νὰ εὐλογῇ τὸν γάμον ἀλλὰ καὶ νὰ φροντίξῃ διὰ τὴν διατήρησιν αὐτοῦ. Συνήθως συμβαίνει νὰ χάνωμεν κάθε ἐπαφὴν μετὰ τῶν νεονύμφων ἔπειτα ἀπὸ τὴν τέλεισιν τοῦ Μυστηρίου τοῦ γάμου των. Πολλάκις παρατηρεῖται καὶ τοῦτο τὸ ἀποκαρδιωτικόν, καὶ ὅσοι ἐξ αὐτῶν ἐκκλησιάζοντο πρὸ τοῦ γάμου ἤδη παραμελοῦν τὸ ἱερὸν αὐτὸ καθήκον, τὸ ὁποῖον τοὺς συνδέει μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ποιμένας αὐτῆς. Μία καλῶς ὀργανωμένη ἐνορία ἠμπορεῖ νὰ κρατήσῃ πλεόν πνευματικὴν ἐπαφὴν μετὰ τὰ νέα ζεύγη. Ὁ πρὸ τοῦ γάμου χρόνος καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἔδωσαν ἤδη εἰς τὸν ποιμένα τὴν εὐκαιρίαν μιᾶς γνωριμίας καὶ τὴν βάσιν καλλιεργείας τῶν πνευματικῶν σχέσεων μεταξὺ ποιμένος καὶ νεονύμφων. Τώρα ἡ συνέχισις τῆς ἐπικοινωνίας εἶναι εὐκολωτέρα. Αἱ εὐκαιρίαι ποὺ παρέχονται εἶναι ἀρκεταί.

Θὰ ἐπικοινωνήσῃ μαζί των κατὰ τὰς Μεγάλας τῆς Ἐκκλησίας ἑορτάς. Θὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ κατὰ τὴν ἐπέτειον τῶν γάμων

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 288 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 8 τεύχους.

λείπει. Ἡ Ἑλληνικὴ μας νεολαία ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἰδανικά ποὺ νὰ τὴν ἱκανοποιοῦν, νὰ τὴν ἐνθουσιάζουν καὶ νὰ τὴν ὀδηγοῦν εἰς μεγαλουργίαν. Τὸ ἰδανικὸν καὶ τὸ ὄραμα ποὺ ἐψύχωνε καὶ ἀνέδειξε τοὺς νεομάρτυρας, αὐτὸ τὸ ἴδιον ἀνανεωμένον, φρεσκαρισμένον, προσηρμοσμένον εἰς τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς μας, δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀφετηρίαν διὰ νὰ ἀνασηκωθῶμεν καὶ νὰ ζήσωμε πάλιν ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μας πατρίδα, τὸν πρῶτον μάρτυρα, τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ὁ ὅποιος ἐγέννησεν τόσους καὶ τόσους ἄλλους, ὁ ὅποιος ἐγέννησε τοὺς νεομάρτυρας τῶν νεωτέρων χρόνων.

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

των. Εἰς τὴν ὀνομαστικὴν των ἑορτῆν. Εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν παιδιῶν των.

Ἔτσι τονώνεται τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, καλλιεργεῖται ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνδέεται ἡ οἰκογένεια στενῶς με αὐτήν. Γίνεται πλέον ἡ Ἐκκλησία σύμβουλος καὶ στήριγμα τῆς οἰκογενείας.

Ἐπίσης ἡμπορεῖ νὰ ἀποστέλλῃ ἡ Ἐκκλησία πρὸς τὸ νέον ζεῦγος ἓνα καλογραμμένον ἔντυπον με θέματα διὰ τὸν γάμον, τὴν οἰκογένειαν, τὴν τεκνοποιίαν, τὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων κλπ. Μόνον πρέπει νὰ προσέξῃ ὁ ἱερεὺς νὰ μὴ παρέλθῃ πολὺς χρόνος ἀπὸ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου, διότι ὑπάρχει κίνδυνος ἀποξενώσεώς του με τὸ νέον ζεῦγος.

Γνωρίζομεν ὅλοι, ὅτι ἡ συμβίωσις πολὺ ἐνωρὶς ταράσσεται ἀπὸ μικροαφορμὰς ἢ ἀπὸ τὰς ἐκδηλώσεις τῶν διαφόρων χαρακτήρων. Τὰ πρῶτα νέφη δυσαρρεσκείας ἢ καὶ ψυχράνσεως τῶν συζυγικῶν σχέσεων εὐκόλα διαλύονται με μίαν κατάλληλον πνευματικὴν βοήθειαν καὶ νοουθεσίαν.

Ἄν ὅμως δὲν ὑπάρξῃ ἡ βοήθεια αὐτή, τότε τὰ νέφη σωρεύονται ὅλονεν καὶ περισσότερον καὶ γίνονται πυκνότερα καὶ πλέον ἐπικίνδυνα. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀπαρχὴ τῶν διαστάσεων καὶ οἱ πρῶτοι σπόροι τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου. Πρόληψις λοιπὸν τοῦ διαζυγίου σημαίνει ὅτι ὁ ἱερεὺς θὰ παρέμβῃ ἐγκαίρως καὶ με τὸν κατάλληλον ποιμαντικὸν τρόπον θὰ διαφωτίσῃ τοὺς μελλονύμφους ὅτι αἱ διαφοραὶ αὗται εἶναι φυσικαὶ λόγῳ τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας καὶ ὅτι διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς προσευχῆς ἡμποροῦν ταχέως καὶ ἀποτελεσματικῶς νὰ ἐξομαλυνθοῦν.

Ὅσοι ἐξ ἡμῶν εἴμεθα πνευματικοὶ ἔχομεν πείραν πόσον τελεσφόρος εἶναι ἡ παρέμβασίς μας διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν πρώτων σπερμάτων τοῦ κακοῦ.

Ὅχι ὀλιγώτερον ἀποτελεσματικὴ θὰ εἶναι ἡ ἐγκαιρὸς παρέμβασίς τοῦ ἱερέως εἰς τὰ νεαρὰ ζεῦγη μετὰ τῶν ὁποίων διατηρεῖ πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν.

Ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ ἄριστος σύμβουλος καὶ λύτης τῶν διαφορῶν, συμφιλιωτῆς καὶ συγχρόνως στηρικτῆς τοῦ νέου οἰκογενειακοῦ σκάφους.

Ὅλα αὐτὰ θὰ ἀποβοῦν πράγματι ὑποβοηθητικὰ τῶν νέων οἰκογενειῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι ὁ ἱερεὺς θὰ εἶναι καὶ μελετημένος ἐν σχέσει με τὰ προβλήματα τοῦ γάμου, ἀλλὰ καὶ πυρφόρος ἀπὸ ἀπό-

φως πίστεως, προσευχῆς καὶ ζήλου ἱεροῦ, ὅπως καὶ ἐπιτυχημέ-
νος ὡς οἰκογενειάρχης.

Ἄλλως ἢ παρέμβασίς του δὲν θὰ εἶναι ἀπλῶς ἀτελέσφορος.
Ἦμπορεῖ νὰ ἀποβῆ καὶ σφόδρα ἐπικίνδυνος.

6) Καθιέρωσις προγράμματος προγαμι-
αίων μαθημάτων.

Ἐπιβάλλεται ἡ Ἐκκλησία νὰ ὀργανώσῃ ἓνα Σεμινάριον εἰς τὸ
ὁποῖον ὑποχρεωτικῶς θὰ φοιτοῦν ἅπαντες οἱ μελλονύμφοι. Εἰς τὸ
Σεμινάριον αὐτὸ θὰ ἤμποροῦν νὰ διδάξουν πεπειραμένοι πνευμα-
τικοί, καθηγηταί, ψυχολόγοι, διακεκριμένοι ἰατροί, κοινωνιολόγοι
κλπ. Τὴν ὕλην τῶν μαθημάτων θὰ καθορίσῃ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, τὴν
ὁποίαν θὰ ὀρίσῃ ἡ Ἐκκλησία. Βασικὴ ἀρχὴ τῶν Σεμιναρίων αὐ-
τῶν θὰ εἶναι, ἐκτὸς τῆς ἄλλης γενικῆς ἐνημερώσεως καὶ βοηθείας
τῶν μελλονύμφων εἰς τὰ θέματα τοῦ ἐγγάμου βίου των, καὶ ἡ ὑπο-
γράμμισις τοῦ ἀδιαλύτου τοῦ γάμου καθὼς καὶ ἡ θεμελίωσις αὐ-
τοῦ εἰς τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην καὶ ζωὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ
ζωντανεύσῃ ἡ ἐπαφὴ τῶν μελλονύμφων μὲ τὸν οὐράνιον νυμφα-
γωγὸν καὶ φωτιστὴν, τὸν Χριστόν. Τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ ἀλήθειά του
θὰ διαποτίσῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν των καὶ ἔτσι θὰ προφυλα-
χθῆ ὁ γάμος των ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν κινδύνων ποὺ ἀπειλοῦν σή-
μερα τὴν οἰκογένειαν.

Ἡ πολιτεία μεριμνᾷ ὡς γνωστὸν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς της καὶ καθο-
ρίζει διὰ νομοθετημάτων τοὺς ἀπαραιτήτους ὄρους πρὸς σύναψιν
γάμων. Ἐσχάτως μάλιστα εἰσῆχθη διὰ νόμου καὶ ἡ ἱατρικὴ ἐξέ-
τασις τῶν μελλονύμφων διὰ νὰ ἐμποδισθῆ ὁ γάμος ἐκείνων, οἱ
ὁποῖοι πάσχουν ἀπὸ ὠρισμένα νοσήματα. Δηλαδὴ ἡ πολιτεία
φροντίζει, ὥστε ἡ ἔνωσις τῶν εἰς γάμου κοινωνίαν ἐρχομένων νὰ
γίνεται ἀφοῦ τηρηθοῦν προηγουμένως ὠρισμένοι προϋποθέσεις.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς πνευματικὴ μήτηρ καὶ τροφὸς δὲν ἔχει ὑπο-
χρέωσιν νὰ βοηθήσῃ καὶ προετοιμάσῃ καὶ αὐτὴ τοὺς μελλονύμφοις
διὰ μιᾶς προγαμιαίας διδασκαλίας καὶ κατηχήσεως;

Ἐὰν ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐνδιαφερθῆ διὰ τὴν ἔγκαιρον διαφώτισιν
καὶ προετοιμασίαν τῶν μελλονύμφων καὶ δὲν φροντίσῃ διὰ τὴν
κατάλληλον ἀγωγὴν των, τότε βεβαίως τὸν ρόλο τοῦ παιδαγωγοῦ
καὶ διδασκάλου εἰς τὰ θέματα αὐτὰ θὰ ἀναλάβουν, ὡς προελέχθη,
ἄλλοι παράγοντες διαλυτικοὶ τοῦ γάμου. Περιττὸν νὰ λεχθῆ, ὅτι

διὰ τὴν διεξαχθῆναι ἢ ποιμαντικὴ αὐτῆ προγαμιαία ἀγωγὴ τῆς νεολαίας μας πρέπει πρωτίστως νὰ σταθῶμεν ἀμετακίνητοι εἰς τὰς περὶ γάμου καὶ οἰκογενείας Ἱερὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους μας Παραδόσεις. Τὸ ἰσχυρὸν κύμα τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς χαλαρότητος, τὸ ὁποῖον ἀπειλεῖ νὰ σαρώσῃ κυριολεκτικὰ τὰ πάντα, πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῆ ἀποτελεσματικῶς. Πρέπει νὰ σταθῶμεν ἀντίθετοι εἰς τὸ ρεῦμα καὶ ὄχι νὰ φερόμεθα ὑπ' αὐτοῦ. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ νὰ βοηθῶμεν, διαφωτίσωμεν καὶ κατηχῶμεν τοὺς μελλονύμφους εἶναι ἡ ἰδικὴ μας ζῶσα πίστις, ἀκλινῆς, ἀσάλευτος περὶ τοῦ γάμου ὡς θεοσυστάτου μυστηρίου, ἀφοῦ πρῶτος νυμφαγωγὸς ὑπῆρξεν ὁ Θεὸς καὶ πρώτη σκηνὴ ὁ Παράδεισος τῆς ἀγνότητος. (Γεν. Α' 27-28. Β' 18-24).

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ἄπ' ὅσα ἐξετέθησαν εἰς τὴν μικρὰν καὶ πτωχὴν αὐτὴν εἰσήγησιν γίνεται ἐμφανές, ὅτι εἶναι πελώριον τὸ καθῆκον τῆς ποιμανούσης Ἐκκλησίας διὰ τὴν πρόληψιν τῶν διαζυγίων καὶ ἄρα διὰ τὴν περίσωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκογενείας.

Πελώριον καθῆκον, ὑψηλόν, ἱερώτατον. Ἄλλὰ καὶ δυσχερέστατον. Ἐχομεν νὰ παλαίσωμεν πρὸς πλεῖστα ὅσα ἐμπόδια, προκαταλήψεις καὶ νοσηρὰς ἀντιλήψεις. Ἐν τούτοις ὡς ἀπαρχὴ ἢ προσπάθειά μας παρέχει πολλὰς ἐλπίδας, ὅτι εἰς τὸ μέλλον ἢ ἐνορία δι' ἐμπνευσμένων καὶ πράγματι ἀγίων Ἐφημερίων ἡμπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίζῃ ἀποτελεσματικῶς τὸ κολοσσιαῖον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πατρίδα μας τοῦτο ζήτημα. Διότι μὲ τὸν χρόνον καὶ μὲ τὴν πείραν ποῦ θὰ ἀποκτηθῆ, θὰ κατορθωθῆ νὰ γίνῃ ἓνα ἔργον τὰ μέγιστα ἐπωφελές καὶ οἰκοδομητικόν.

Πρεσβ. ΚΩΝ. ΓΕΡΑΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΕΝΟΡΙΑ Κ Α

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τὸ θέμα τῆς ἐκκλησιολογικῆς τοποθετήσεως τῆς ἐνορίας δὲν ἔχει ἀπλῶς μίαν θεωρητικὴν σημασίαν. Ἔχει πρωταρχικὴν σημασίαν διὰ τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ διὰ τὴν ἐν γένει θρησκευτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν τῶν πιστῶν.

Διότι πρὸς τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν θὰ δώσωμεν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν καὶ τὸ περιεχόμενον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ζωῆς καὶ δραστηριότητος.

Πρὶν ἢ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναθεωρήσωμεν μίαν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν περὶ Ἐκκλησίας. Πρόκειται περὶ μιᾶς ἑλλιποῦς ἐκκλησιολογίας, ἡ ὁποία δὲν ἀποδίδει ὀλόκληρον τὴν φύσιν τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτὴν ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν πᾶν ἀνθρώπινον στοιχεῖον, διὰ νὰ ὑπερτονισθῇ μόνον ἡ πνευματικὴ φύσις Αὐτῆς. Εἶναι μία Ἐκκλησιολογία τελείως πνευματοκρατικὴ. Ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἀφαιρεῖται τελείως τὸ φιλόανθρωπον καὶ φιλάδελφον στοιχεῖον. Οὕτω δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτὴν οὐδὲν κοινοτικὸν-ἐνοριακὸν χαρακτηριστικόν. Τοῦτο, διότι τὰ πάντα ὁδηγοῦν εἰς μίαν κάθετον, εἰς μίαν ἀπ' εὐθείας σχέσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπομένως δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἡ ὀριζόντιος διάστασις τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ἀναπτύσσει τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ὁδηγοῦσα εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐντολῆς τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης.

Εἶναι ὅμως φανερόν, ὅτι μία τοιαύτη Ἐκκλησία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποτελέσῃ τὸν ἀγρὸν τοῦ Θεοῦ, ἐντὸς τοῦ ὁποίου, ὁμοῦ μετὰ τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ σπόρου, βλαστάνουν καὶ συναυξάνουν χόρτος καὶ ἄκανθα καὶ διάφοροι ἄλλοι βλαστοί. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καλλιεργηθῇ ἡ ἔννοια καὶ ἡ πράξις τῆς διακονίας τοῦ πλησίον. Ὅταν ἐκλάβωμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν Ἐκκλησίαν, ὅταν ἴδωμεν μόνον τὴν πνευματικὴν αὐτῆς φύσιν, καταστρέφομεν τὴν ἔννοιαν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, τὸ γεγονός δὲν εἶναι τῆς προσλήψεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. Καταστρέφεται ἐπίσης καὶ ἡ ἔννοια τῆς ταπεινώσεως τοῦ Κυρίου, ὁ σταυρικὸς Αὐτοῦ θάνατος καὶ ἡ εἰς Ἄδου κάθοδος Αὐτοῦ.

Πόσον ἀντίθετος πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἀντίληψις αὕτη, μαρτυρεῖ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος:

«Τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν», γράφει πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, «ὅ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμαδὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἀνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ»¹.

Ὁ Χριστός, ἃν καὶ εἶχεν τὴν αὐτὴν φύσιν μετὰ τὸν Θεόν-Πατέρα, ἐκένωσε ἐκουσίως τὸν ἑαυτόν του καὶ ἔλαβε μορφὴν δούλου, γενόμενος ὅμοιος μετὰ τοὺς ἀνθρώπους. Τοῦτο δὲν ἐδίστασε νὰ κάμῃ ὁ Κύριος, διότι δὲν εἶχε τὴν θεότητα ἐξ ἄρπαγῆς, ἀλλὰ ἐκ φύσεως. Εὐρέθη μετὰ τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐταπείνωσε τὸν ἑαυτόν του γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου καὶ μάλιστα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου.

Ὅταν λέγωμεν ὅτι ὁ Χριστός ἔλαβεν ἐκουσίως τὴν μορφὴν τοῦ δούλου, ἐννοοῦμεν ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν πτώσιν του, μετὰ τὴν ὑποταγὴν του εἰς τὴν δουλείαν τῆς ἁμαρτίας. Ἐν ἄλλοις λόγοις ὁ Χριστός ἐκηρύχθη ἀλληλέγγυος πρὸς τὸν ἀνθρώπον. Ἐλαβε τὴν μορφὴν του καὶ ἐφανερώθη (ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας)². Ἐλαβε σάρκα, ἡ ὁποία ὁμοίαιζε πράγματι πρὸς τὴν σάρκα τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἐστέναζεν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ἁμαρτίας.

Ἡ μορφὴ λοιπὸν καὶ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς Αὐτοῦ, αἱ ἀνάγκαι, οἱ λόγοι Του καὶ αἱ πράξεις Αὐτοῦ, ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλὰ ὁ βαθμὸς τῆς ταπεινώσεως τοῦ Χριστοῦ χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου δὲν περιορίσθη εἰς τὴν ἐκουσίαν ἐγκατάλειψιν τῆς θείας φύσεως, εἰς τὴν κένωσιν καὶ εἰς τὴν πρόσληψιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ὁ Κύριος δὲν ἄφησεν ἀπλῶς τὴν θεϊκὴν του μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ ἐγκατέλειψεν καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀπέφυγε συστηματικῶς τὴν κοινωνίαν τῆς λεγομένης ὑψηλῆς τάξεως τῶν ἀνθρώπων, τῶν θεωρουμένων εὐσεβῶν. Ἐζήτησε τὴν συναναστροφὴν μετὰ τῶν περιφρονημένων, τῶν ἁμαρτωλῶν, τῶν ἐγκληματιῶν, τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἔζων εἰς τὸ περιθώριον τῆς κοινωνίας. Πρὸς ὅλους αὐτοὺς ἐκηρύχθη ὁ Χριστός ἀλληλέγγυος. Ἦτο καὶ μένει εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ μέγας φίλος καὶ προστάτης τῶν ἁμαρτωλῶν, οἱ ὅποιοι καταφεύγουν εἰς αὐτόν.

1. Φιλιπ. 2,5 ἐξ.

2. Ρωμ. 8,3.

Τὴν πορείαν τῆς ἄκρας ταπεινώσεως ἐπεσφράγισεν ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ σταυρικοῦ του θανάτου, τοῦ πλέον ταπεινωτικοῦ θανάτου. Ἄφησε τὸ πνεῦμα του ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἐγκαταλελειμμένος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὑπὸ τῶν πλέον προσφιλῶν, ἐγκαταλελειμμένος καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Πατρός, μὲ μόνην τὴν εὐσπλαγχίαν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν ἐνὸς ληστοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέθνησκε πλησίον του. Ἀλλὰ διὰ τοῦ θανάτου του ἠνοιξεν ὁ Χριστὸς τὴν θύραν τῆς ζωῆς διὰ τὸν ληστήν, διὰ τὴν πόρνην, διὰ τὸν τελώνην καὶ διὰ πάντα ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος θὰ ζητήσῃ τὴν σωτηρίαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ ἀφαιρέσωμεν τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν. Διότι ὁποῖος ἀφαιρέσῃ τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, προδίδει τὴν θεῖαν ἐνσάρκωσιν καὶ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, προδίδει τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος συνεχίζει τὸ ἀπολυτρωτικὸν του ἔργον διὰ μέσου τῶν αἰώνων. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος καλεῖ καὶ σήμερον τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἀπογοητευμένον, τὴν πόρνην, τὸν ληστήν, πάντα ἁμαρτωλόν. Ὁ Χριστὸς σώζει τὸν ἄνθρωπον, ἀρκεῖ νὰ αἰσθανθῇ τὸν ζυγὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν λύτρωσιν ἀπὸ αὐτῆν, οἰανδήποτε μορφήν καὶ ἂν ἔχῃ ἡ ἁμαρτία του.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος δὲν καλεῖ ἀπλῶς, ἀλλὰ σπεύδει εἰς προϋπάντησιν τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, χαίρων διὰ τὴν ἐπιστροφὴν του. Καὶ ἡ χαρὰ ἐκείνη εἶναι ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρα τῆς χαρᾶς διὰ τὰ εὐσεβῆ καὶ πιστὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα δὲν προσέβαλον τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ ὁποῖος δὲν ἀναμένει τὴν ἐπιστροφὴν, ἀλλὰ ἐγκαταλείπει τὰ ἄλλα πρόβατα, διὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ ἐν, τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον καὶ χαίρει, ὅταν τὸ ἐπανεύρῃ, μίαν χαρὰν ἀσυγκρίτως μεγαλυτέραν τῆς χαρᾶς διὰ τὴν παρουσίαν τῶν 99 ἄλλων προβάτων. Ἄλλ' ἐὰν πιστεύωμεν τοῦτο, ἐὰν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ Χριστός, ὁ στοργικὸς καὶ μοναδικὸς φίλος τῶν ἁμαρτωλῶν, πάντοτε ἔτοιμος νὰ συγχωρήσῃ τοὺς προσερχομένους εἰς αὐτόν, νὰ παρασταθῇ καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὸν ἁμαρτωλὸν εἰς πᾶσαν νέαν προσπάθειαν ἐπιστροφῆς, ἔστω καὶ ἐὰν τὴν ἐπαναλάβῃ διὰ χιλιοστήν φοράν, τότε ἔχομεν κάμει τὸ πρῶτον βῆμα εἰς τὴν προσπάθειάν μας νὰ προσεγγίσωμεν τὸ μέγα μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τὸ ἐφημεριακὸν συναξάρι τοῦ 1821

ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ

«... ὑπερέτησεν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ πολέμου...».

Οἱ στυλοβάται μιᾶς Πολιτείας εἶναι κυρίως ἡ παιδεία καὶ ἡ Ἐκκλησία. Ἐναντίον τῶν ἐκπροσώπων τῶν δύο αὐτῶν στηριγμάτων ἐστρέφετο καὶ ἡ Τουρκικὴ Διοίκησις καὶ τυραννία. Πρὸ πάντων ὅμως ἐναντίον τῶν Κληρικῶν, ὡς ἀλλοθρήσκων, τῶν πρώτων καὶ προχείρων σφαγίων πάσης ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως. Αἱ τῶν πεδινῶν μερῶν οἰκογένειαι τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου ἐδέχοντο τὰς πρώτας ἀπηνεῖς, σκληρὰς διώξεις, τὰς καὶ συνήθως ἐξοντωτικάς. Διὰ ταῦτα εἰς τὰς ἐρεῦνας καὶ τὰς συμπληρώσεις τοῦ ἐφημεριακοῦ συναξαρίου, αἱ πεδινὰ ἐπαρχία ὑστεροῦν εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Κληρικῶν ἀγωνιστῶν. Μὲ τὴν πανελλήνιον ἐθνικὴν ἐξέγερσιν τοῦ 1821 ἐλάχιστοι ἐσώθησαν ἐκ τῆς σπάθης τοῦ κατακτητοῦ καὶ ἐλαχίστων εὐρίσκομεν πιστοποιητικά, μαρτυροῦντα τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν εἰς τὸν ἱερὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Αἱ ὄρειναι ὅμως ἐπαρχία καὶ ἐνορία προβάλλουν ἀθρόως γενναίους ἱερωμένους μὲ τιμητικάς πιστοποιήσεις τῆς ἱστορίας τῆς παλιγγενεσίας. Αἱ ἐπισκοπαὶ τῆς ὄρεινῆς Πελοποννήσου, καὶ ἰδίως τῶν Καλαβρύτων, Λακεδαιμονίας καὶ Ἀρκαδίας, αἱ καὶ πολυπληθέστεραι τότε, ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν πολλοὺς καὶ ἡρωϊκοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας Κληρικούς. Ἡ ἐπισκοπὴ Γόρτυνος τῆς Ἀρκαδίας τιμᾶται καὶ ἐξυμνεῖται ὑπὸ τῆς ἱστορίας, ὅχι μόνον διὰ τὰς πολλὰς δεκάδας τῶν ἀρχιερέων τῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πληθὺν τῶν ἀγωνιστῶν ἐφημερίων, τῶν πιστῶν παραστατῶν τῶν ἐπισκόπων, κατὰ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς καὶ τὰ ἔτη τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος.

Καὶ τὸ δυσχείμερον χωρίον τοῦ πρώην δήμου Δημητσάνης τὸ Ζυγοβίστι, ὑπερηφάνως, μὲ τὴν διάσωσιν καὶ δημοσίευσιν τῶν τριῶν ἐπομένων ἀνεκδότων ἐγγράφων, μᾶς συμπληρώνει τὸ ἐφημεριακὸν συναξάρι τῆς Πελοποννήσου, διὰ τῆς προβολῆς τοῦ ἀξίου τέκνου αὐτοῦ, τοῦ ἐφημερίου Πολυχρόνη Οἰκονομοπούλου, διαρκῶς συμπολεμιστοῦ τῶν ἐξακουσμένων Κολοκοτρωναίων.

Λίαν ἐνωρὶς (ἔτ. 1844) ὁ γενναῖος Λευίτης ἐτιμήθη διὰ τοῦ ἀριστείου τοῦ ἀγῶνος, τοῦ σχετικοῦ διπλώματος ἔχοντος ὡς ἐπεταί:

«Ἀριθμ. 3703

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος

Ἐφοῦ ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Βασιλεὺς ἐπεφόρτισε τὴν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν Γραμματείαν νὰ ἀπονεύμῃ εἰς τὸν Πολυχρόνην ἱερέα Οἰκονομόπουλον ἐντίμως μεθέξαντα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος τὸ συστηθὲν τὴν 18/30 Σεπτεμβρίου 1835 ΧΑΛΚΟΥΝ ἀριστεῖον, παραδίδεται τοῦτο εἰς αὐτὸν μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ τὸ φέρῃ εἰς πᾶσαν περίστασιν, καὶ πρὸς πιστοποιήσιν τούτου, τῷ ἐγχειρίζεται συγχρόνως καὶ τὸ παρὸν Δίπλωμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Μαρτίου 1844

Ἡ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν

Γραμματεία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

(Τ.Σ) Ἀνδρέας Λόντος».

Τὸ ἐπόνυμον τοῦ ἱερέως μᾶς φανερώνει τὴν ἐξ ἱερατικῆς οἰκογενείας καταγωγὴν αὐτοῦ.

Τὸ τῶν ὄπλαρχηγῶν πιστοποιητικὸν ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πιστοποιοῦμεν

Οἱ ὑποφαινόμενοι ὅτι ὁ ποτὲ Πολυχρόνης ἱερεὺς Οἰκονομόπουλος, κάτοικος Ζυγοβιστίου, καὶ κατ' αἴτησιν τῆς Μιλίτζας χήρας Πολυχρόνης ἱερέως Οἰκονομοπούλου ὅτι ὑπηρετήσεν στρατιωτικῶς τὴν Πατρίδα δείξας ἀρκετὴν γενναϊότητα εἰς τὰς μάχας καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰςτοῦ Γενικοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Πελοποννήσου καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Ἰωάννου Θ. Κολοκοτρῶνη, καὶ παρευρέθη εἰς τὴν πολιορκίαν Τριπόλεως, Κορίνθου, Ναυπλίου, τῶν Πατρῶν καὶ τὴν μετὰ τοῦ Δράμαλη καταστροφὴν καὶ τοῦ Ἰμπραῖμ Πασᾶ διαφόρους μάχας εἰς τὸ παρὸν ὅπως τῷ χρησιμεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ζυγοβίστι τὴν

4ην Ἰουνίου 1865

Οἱ ὄπλαρχηγοὶ τῆς Β. Φάλαγγος

Ἀναγνώστης Σταυρόπουλος

Νικ. Οἰκ. Καζῆς».

Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡτο συγγενὴς τοῦ ἐκ Δημητσάνης καταγομένου ἀγωνιστοῦ Καζῆ Μιχ. Γιαννάκου, τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ γενναίου Κολοκοτρῶνη λαβόντος μέρος εἰς τὰς ἰδίας πολιορκίας Τριπόλεως, Κορίν-

θου, Ναυπλίου καὶ Πατρῶν, καὶ εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἰμβραῖμ Πασᾶ μάχας.

Ἐσώθη καὶ ἡ αἵτησις τῆς χήρας Πρεσβυτέρας, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀκολούθως:

Ἐν Ζυγοβιστίῳ τῇ 4ῃ Ἰουνίου 1865

Συνημμένως ὑποβάλλω πρὸς τὴν Σὴν ταύτην Ἐπιτροπὴν ἐν πιστοποιητικόν, ἥτοι τοῦ Ἀναγνώστου Σταυροπούλου καὶ Νικολάου Οἰκ. Καζῆ, καὶ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 3703 χαλκοῦν δίπλωμα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ὅτι ὁ εὐσεβάστως ὑποσημειούμενος ὑπηρέτησεν ὡς πιστὸς τὴν Πατρίδα εἰς διαφόρους μάχας κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ πολέμου, ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ υἱοῦ του καὶ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς ἀντιστρατήγου κ. Ἰωάννου Κολοκοτρώνη. Ἀφοῦ προηγουμένως λάβη ὑπ' ὄψιν τὸ πιστοποιητικόν καὶ τὸ δίπλωμα καὶ σκεφθῆ ἐπ' αὐτοῦ, νὰ μὲ ἀνταμείψῃ ἀναλόγως τῶν ἐκδουλεύσεών μου, καὶ πρὸς περισσοτέραν βεβαιότητα ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου διετέλεσα ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Ἡ αἰτοῦσα εὐπειθεστάτη Μιλήτσα χήρα

Πολυχρόνη ἱερέως, δι' ἐμοῦ Ἰωάν. Χ. Σταυροπούλου».

Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἐφημέριος κατετάχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν ὑπαξιωματικῶν τῆς 2ας τάξεως.

Οἱ ἀπόγονοι καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἄς συμπληρώσουν τὸ συναξάρι καὶ ἄς τιμήσουν τὸν τιμήσαντα τὴν οἰκογένειαν, τὸ χωρίον καὶ τὴν ἐπαρχίαν των, διὰ θυσιῶν καὶ ἀγώνων πολυετῶν.

Πρὸς ἀπελευθέρωσιν (30ῃ Ν/βρίου 1822) τοῦ Ναυπλίου ἡρωϊκῶς ἠγωνίσθησαν μετὰ τοῦ ἐφημερίου Πολυχρόνη καὶ οἱ πατριῶται Ἀνδρικόπουλος Γεώργιος ἐκ Λάβδα Ὀλυμπίας, Ἀνδρέου Γεώργιος ἐκ Λεωνιδίου, Παπαδόπουλος ἢ Μουσουρούλης Ἰωάννης ἐφημέριος Χίου, Ἀντωνίου Δημήτριος ἐκ Κύπρου, Δραγωνάκος Δημήτριος καὶ Μιχαῆλ (ἐφονεύθη) ἐκ Μάνης, Παναγιωτόπουλος Νικόλαος ἐφημέριος Καστανιάς - Λακεδαιμονίας, Δημητρακόπουλος ἢ Γιακουμάκης Εὐστράτιος ἐκ Ζακύνθου, Βασιλειάδης Παντελῆς ἐκ Σμύρνης, Ἀνδρέου ἢ Καρᾶς Ἰωάννης ἐφημέριος Σοποτοῦ καὶ ἔπειτα Λειβαρτζίου - Καλαβρύτων, Σπυρόπουλος Θεοδωράκης ἐκ Καλάνου - Πατρῶν, Βασιλειάδης Γαβριήλ ἱερομόναχος ἐξ Αἰγίου, Ἀντζουλιῆνος Φραγκῆσκος ἐκ Λομβαρδίας - Ἰταλίας, Δρόσος Νικόλ. Δημήτριος ἐκ Τήνου, Πα-

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1970 ἐκυκλοφορήθη εἰς «ἀνάπτυπον» ἐκ τοῦ ἐπισήμου περιοδικοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» μία σειρά ἄρθρων τοῦ ἀκαταπονήτου πρωτεργάτου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ραδιοφωνίας ἐν Ἑλλάδι κ. Δημητρίου Φερούση, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐκκλησία καὶ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας».

Εἰς τὰ ἔνδεκα αὐτὰ δοκίμια, τὰ ὅποια προλογίζουσι ὁ Διευθυντῆς Τύπου καὶ θρησκευτικῆς διαφωτίσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας Πανοσιολογιώτατος ἀρχιμανδρίτης κ. Ἄνθιμος Ρούσσης καὶ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Δημοσίων Σχέσεων κ. Δημήτριος Κακαβελάκης, ὁ συγγραφεὺς κάνει ἐν εἶδος «πνευματικοῦ ἀπολογισμοῦ» μιᾶς δεκαοκταετοῦς ἀνωφεροῦς πορείας καὶ συγχρόνως ἀνιχνεύει μίαν θεωρητικὴν θεμελίωσιν «τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ μέσων ἐπικοινωνίας» καὶ τονίζει «τὸν πολυσήμαντο καὶ θετικὸν ρόλον ποὺμποροῦν νὰ παίξουν σὲ μιὰ ἀνακαίνισι καὶ ἀνανέωσι τῆς στρατηγικῆς τῆς Ἐκκλησίας μας».

Ἐντὶ τῆς ἀκρίτου καὶ ἀδίκαιολογήτου ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ ραδιοφώνου, τῆς τηλεοράσεως καὶ τοῦ κινηματογράφου, εἰς τὴν ὁποίαν παρασύρονται πολλοὶ χριστιανοὶ διανοούμενοι, συγγέοντες χρῆσιν καὶ κατάχρησιν τῶν συγχρόνων πνευματικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἐπιτευγμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὁ συγγραφεὺς διακηρύσσει εἰς τὸν πρόλογόν του ἤδη, ὅτι «τὰ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας εἶναι δῶρα σταλμένα ἀπὸ τὸ Θεό, ποὺ πρέπει νὰ γίνουσι ἀποφασιστικὰ ὄργανα στὰ χέρια τῆς Ἐκκλησίας σήμερα». (σελ. 11).

Τὸ παρὸν σημεῖωμα δὲν ἀποσκοπεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὸν συγγραφέα τῶν δοκιμίων, διότι δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἐνδιαφερόμενοι διὰ τὰ θέματα τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς ἐπικοινωνίας γενικώτερον καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τὸ φλέγον ζήτημα τῆς ὀρθῆς χρησιμοποιοῦσεως τῶν μέσων τούτων ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὅποιοι νὰ μὴ «ἐδέχθησαν» τὰ μηνύματα, τὰ ὅποια ἐπὶ

παγιανανκόπουλος Θεοδόσιος ὑπαξιωματικὸς ἐφημέριος Φιλιῶν - Καλαβρύτων, Καλαρᾶς Ἰωσήφ μοναχὸς ἐξ Ἄργους, Ἄντωνίου Ἀνδρέας ἐκ Βουρλῶν Μ. Ἀσίας, Σακελλαρίου Ἰωάννης Πρωτόπαπας Λαγκαδίων - Γόρτυνος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ δημιουργοὶ τῶν θριάμβων, καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀθανάτου Ἑλλάδος.

Πρωθερ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

δεκαοκτώ συναπτά ἔτη ἐκπέμπει ὁ κ. Φερούσης «Στὸ δρόμο τῆς Ζωῆς» καὶ νὰ μὴ ἐπροβληματίσθησαν ἀπὸ αὐτά. Οὔτε καὶ μία ἀνάλυσις καὶ συζήτησις τῶν ἐπὶ μέρους δοκιμίων εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος δυνατή. Πιθανῶς νὰ ἀκολουθήσῃ μία «συζήτησις» τῶν ἐπὶ μέρους, εἰς τὰ ὅποια ἀκόμη καὶ ὁ διαφωνῶν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ σεβασθῇ τὸν ἀδογματίστον τρόπον μετὰ τοῦ ὁποίου κατορθώνει ὁ κ. Φερούσης νὰ ἐκθέτῃ τὰς ἀρραγεῖς πεποιθήσεις του.

Ὁ σκοπὸς τοῦ γράφοντος εἶναι κάποιος ἄλλος. Θέλει νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν πρώτην ἀπόπειραν καὶ «ἀνίχνευσιν» μιᾶς «θεωρίας» τῆς ἐκκλησιαστικῆς ραδιοφωνίας. Μιᾶς θεωρίας, ἡ ὅποια δὲν στηρίζεται εἰς ἀξιωματικά *a priori*, ἀλλὰ συνεπῆς πρὸς τὴν μεθοδολογικὴν δεοντολογίαν τῶν συγχρόνων κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἐκκινεῖ ἀναλυτικῶς ἀπὸ τὰ ἐπὶ μέρους προβλήματα διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς μίαν ἀληθοφανῆ πιθανότητα-θεωρίαν, οὐχὶ δὲ εἰς ἀφορισμοὺς *ex cathedra*. Καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ἀξιέπαινος ἡ λιτὴ καὶ «χωρὶς οἴησι» προσφορὰ τοῦ κ. Φερούση, ὁ ὅποιος θὰ ἠδύνατο νὰ κομπορρημονήσῃ βασιζόμενος εἰς μίαν οὐχὶ καὶ τόσον εὐκαταφρόνητον ἱστορίαν ραδιοφωνικῆς πράξεως χιλίων περίπου ἐκπομπῶν χριστιανικῶν, ρεπορτάζ, ποιήσεως, μουσικῆς, θεάτρου, προσηρμοσμένων «στὶς σύγχρονες αἰσθητικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἀπαιτήσεις μετ' ὅλην τὴν πρέπουσαν θρησκευτικὴν συνέπειαν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας» (σ. 31).

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μετὰ τὸ ραδιόφωνον ἡ Ἐκκλησία — ἀλλὰ καὶ ὁ οἰοσδήποτε ἐπιθυμῶν νὰ ἀπευθύνῃ δι' αὐτοῦ μήνυμα — τοποθετεῖται ἐνώπιον μιᾶς («νέας εὐθύνης») καὶ μιᾶς («νέας ἀγωνίας»). «Ὁ δρόμος εἶναι δύσκολος».

Διὰ τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως δημιουργεῖται μία νέα ἐκκλησιαστικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις: ὁ ἱεροκλήρυξ, ὁ λειτουργός, ὁ στοχαστής τοποθετοῦνται «ἐνώπιον» ἐνὸς νέου «κοινοῦ», τὸ ὅποion καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑφῆν καὶ ὀργανοδομήν του καὶ ὡς πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἐνδιαφέροντά του καὶ ὡς πρὸς τὴν νοοτροπίαν καὶ ἰδεολογικὴν τοποθέτησίν του καὶ ὡς πρὸς τὰς συνθήκας καὶ τὴν «ἀτμόσφαιράν» του εἶναι πάντῃ διάφορον ἐκείνου, τὸ ὅποion μέχρι τοῦδε ἦτο γνωστὸν ὡς «ἐκκλησίασμα» ἢ «θρησκευτικὴ συνάθροισις».

Διὰ τὴν πρώτην φοράν ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν μέσων τούτων πλησιάζει τὴν διάσπαρτον καὶ ἀκατανίκητον δημοσιότητα τοῦ κόσμου, τὴν ἀνώνυμον καὶ δυσεξιχνίαστον κοινὴν γνώμην καὶ τὸν μεμονωμένον ἄνθρωπον εἰς τὸ κοινωνικόν, ἐπαγ-

γεωματικὸν καὶ οἰκολογικὸν αὐτοῦ milieu, ἄνευ προηγουμένης ἀλλαγῆς «χώρου», ἡ ὁποία θὰ τὸν προητοίμαζε καὶ τὸν προδιέθετε. Διὰ πρώτην φοράν ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας εὐρίσκεται καὶ πάλιν ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν θέσιν νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν λόγον καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου οὐχὶ ἐντὸς χώρου («ἱεροῦ»), ἀλλὰ, κατὰ τρόπον ὑπενθυμίζοντα πρωτοχριστιανικὴν πρᾶξιν, ἐντὸς τοῦ φυσικοῦ, ἰδιωτικοῦ, οἰκείου αὐτοῦ χώρου, ἐνὸς χώρου, τὸν ὁποῖον θὰ ἠδύνατό τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς («intime») ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ τοῦ ὅρου ἐννοίᾳ. Πόσον δὲ σημαντικὸν καὶ ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτο δύνανται τις νὰ ἀντιληφθῇ, ἐὰν ἀναλογισθῇ πόσον πολῦτιμον καὶ «ἱεράν» θεωρεῖ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος τὴν ἰδιωτικὴν αὐτοῦ σφαῖραν καὶ πόσοι λύκοι βαρεῖς ἀπρόσκλητοι παραβιάζουν τὸ «ἄσυλον» ταύτης διὰ τῶν ἐπικοινωνιακῶν μέσων, εἰς τρόπον ὥστε ἡ Ἐκκλησία νὰ καταδεικνύεται ὡς ἡ μόνη καὶ μεγάλη ἀποῦσα.

Αὐτὴν τὴν πραγματικότητα ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ κ. Φερούσης παρατηρεῖ: «Κάθε κλειστὴ πόρτα, εἶναι μία πρόσκληση γιὰ τὴν Ἐκκλησία νὰ φέρῃ τὸ Χριστό. Ἐὰν ὑπάρχῃ τὸ ραδιόφωνον καὶ μιὰ ὀργανωμένη θρησκευτικὴ ἐκπομπή, τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου θὰ διαρρήξουν τίς πόρτες καὶ τίς ψυχὰς καὶ θὰ φέρουν τὸ φῶς τῆς παρηγοριᾶς. Καὶ εἶναι τόσες οἱ κλειστὲς οἱ πόρτες, ποὺ καμμία ἀνθρώπινη δυνατότητα δὲν μπορεῖ νὰ τίς ἀνοίξῃ ταυτόχρονα. Μόνον μὲ τὸ ραδιόφωνον μπορεῖ» (σελ. 18). Καὶ καταλήγει: «Ἔχουμε ἄραγε τὸ δικαίωμα νὰ ἀρνηθοῦμε τίς ἀμέτρητες αὐτὲς προσκλήσεις δι' ἐλπίδα καὶ σωτηρία;». «... Καὶ μάλιστα ὅταν γνωρίζουμε ὅτι δὲν νοεῖται σήμερα σπίτι, χωρὶς ραδιόφωνο καὶ γιὰ πολλὰς οἰκογένειας καὶ ἄτομα ἀποτελεῖ μοναδικὸν σύντροφο στὶς ὥρες τῆς μοναξιάς καὶ τῆς ἀνίας;» (σελ. 18).

Ἄλλ' ἡ εἴσοδος αὕτη («κεκλεισμένων τῶν θυρῶν») καὶ ἡ εὐπρόσδεκτος ὑποδοχὴ δὲν εἶναι τόσον ἀπλῆ. Ἰδιαιτέρως μάλιστα εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἐργάτας, οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται νὰ προσαρμοσθοῦν εἰς τὰ τόσον μηχανικὰ καὶ ὀρθολογιστικὰ μέσα ἐπικοινωνίας, μὲ τὰ ὁποῖα ὀπωσδήποτε οὔτε τὸ λειτουργικὸν καὶ παπαδικὸν ὕφος δύνανται νὰ συμβιβασθῇ, οὔτε τὸ «πάθος» τῆς ἐκφράσεως, οὔτε ὁ συναισθηματισμὸς, οὔτε γενικῶς ὅσα ἔχουν μὲν πιθανῶς τὴν θέσιν των ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαιρας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, μεταφερόμενα ὅμως διὰ τῶν ἐρτζιανῶν κυμάτων εἶναι δυνατόν νὰ ἤχουῦν γελοῖως καὶ κωμικῶς. Τὸ πρῶτον λοιπόν, τὸ ὁποῖον χρειάζεται εἶναι ἡ «ἀσκησις» — ὑπὸ τὴν διττὴν τοῦ ὅρου ἐννοίαν — τοῦ ὕφους. Ὁ ἀκροατὴς εὐρίσκεται ὑπὸ συνθήκας καθημερινότητος καὶ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου δέσμιος τοῦ ἀγγῶδου ρυθμοῦ καὶ τῆς ὀρθολο-

γιστικῆς ψυχρότητος τοῦ σκέπτεσθαι. Δὲν δυνάμεθα νὰ παραγγέλ-
λωμεν ραδιοφωνικῶς τὸ «πᾶσαν τὴν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέρι-
μναν», ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ «κατέλθωμεν» εἰς τὸ καθημερινὸν πλαί-
σιον καὶ νὰ καταστῶμεν «τοῖς πᾶσι τὰ πάντα» — καὶ ἐρωτᾷ ὁ κ.
Φερούσης: «Μποροῦμε ἄραγε νὰ ἀγνοήσουμε τὸ ἀποστολικό, τὰ
πάντα τοῖς πᾶσι;» — καὶ μὲ λιτότητα, περιορισμὸν εἰς τὰ πραγ-
ματικὰ στοιχεῖα καὶ ἐπιχειρηματολογίαν εὐλογον νὰ ζητήσωμεν
κατὰ πρῶτον τὴν λογικὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἀκροατοῦ, ἡ ὁποία
καὶ θὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐκπόρθησιν τῆς καρδίας του. Ἐντὸς τοῦ
Ἰ. Ναοῦ δυνάμεθα νὰ ἀπευθυνώμεθα ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν καρ-
δίαν: Τὸ παράδοξον καὶ ὑπέρογον συγκινεῖ — «Credo quia
absurdum est». Εἰς τὸ ραδιόφωνον τὸ παράδοξον ἡγεῖ ὡς παρα-
δοξολόγημα καὶ προδιαθέτει δυσμενῶς. Χαρακτηριστικῶς παρα-
τηρεῖ ὁ Rahner: Ὁ ἱεροκέρυξ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος εἶναι δυνατὸν νὰ
ἀναλυθῇ εἰς δάκρυα καὶ τοῦτο νὰ ἔχῃ ἐπίδρασιν εἰς μερικούς. Ἀλλὰ
τί θὰ ἔλεγε κανεὶς διὰ τὸν ὁμιλητὴν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἔγκλειστος εἰς
τὴν αἴθουσαν ἐκπομπῶν τῆ παρουσίας δύο τριῶν τεχνικῶν καὶ ἀνα-
λύεται εἰς λυγμούς πρὸ τοῦ μικροφώνου; ὁ Rahner χαρακτηρίζει
μῖαν τοιαύτην πράξιν, ὡς «πνευματικὴν ἀναισχυντίαν».

Κατόπιν τούτων ἐγείρεται ὁμως ἐν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων
προβλημάτων τῆς διὰ τοῦ ραδιοφώνου («ἐπικοινωνίας»): Τὸ ρα-
διόφωνον ἀπαιτεῖ ὀρθολογισμὸν καὶ λιτότητα, ἐξασφαλίζει δὲ
κατανόησιν. Δὲν ἐξασφαλίζει ὁμως καὶ δὲν
δύναται νὰ ἐπιτύχῃ «κοινωνία» ἢ «κοινότητα»
ἐν ἣ ἐννοία χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρον ὁ Ferdinand Tönnies. Ἡ
ἐπικοινωνία μεταξὺ ἐκπέμποντος καὶ ἀκροατοῦ εἶναι ὀρθολογι-
στικὴ, ὁ δὲ λειτουργικὸς ἢ ἐκκλησιαστικὸς λόγος, ὁ ὁποῖος εἶναι
ἐκ τῆς φύσεώς του προωρισμένος νὰ καλῇ πάντας εἰς πνευματικὴν
ἐνότητα καὶ νὰ δημιουργῇ ψυχικὴν ἐπικοινωνίαν ἐκπεμπόμενος
διὰ τοῦ ραδιοφώνου δὲν ἐπιτυγχάνει ταῦτα μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν.
Τουλάχιστον «οἱ ἀκροαταὶ τοῦ λόγου» δὲν ἔχουν τοιαύτην συνεί-
δησιν. Διὰ τοῦτο, μολοντί ἀναγνωρίζομεν τὴν πρακτικὴν σπου-
δαιότητα τῆς ἐκπομπῆς τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν διὰ τοῦ ραδιοφώνου
πρὸς χάριν τῶν «ἐν ἀσθενείαις κατακειμένων», τῶν «ὀδοιπορούν-
των καὶ πλεόντων» δὲν παύομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι τὸ ραδιόφωνον
δὲν προσφέρεται διὰ τοιαύτας ἐκπομπάς. Ἀντιθέτως, θὰ πρέπει νὰ
πυκνωθοῦν ἐκεῖναι αἱ ἐκπομπαί, διὰ τῶν ὁποίων τίθενται εἰς συ-
ζήτησιν θέματα πίστεως καὶ τοποθετήσεως τοῦ συγχρόνου ἀν-
θρώπου. Καὶ εἶναι ὁ μόνος τρόπος νὰ ἀναλάβῃ καὶ διεξαγάγῃ ἡ
Ἐκκλησία ἓνα προσωπικὸν διάλογον ἀτόμου πρὸς ἄτομον μετὰ
τοῦ συγχρόνου ἐκκοσμιευμένου καὶ θρησκευτικῶς ἀδιαφόρου ἀν-

θρώπου. Τὸ ραδιόφωνον ἐξασφαλίζει διάλογον μετ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δι' οἰονδήποτε λόγον δὲν ἐκκλησιάζονται καὶ δὲν ἀποτελοῦν ἐνεργὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας χωρὶς νὰ εἶναι καὶ μία *Missa dampnata*. Ἀκόμη ἐξασφαλίζει τὸν διάλογον προσώπου πρὸς πρόσωπον, εἰς τὸν ὅποιον ὀφείλει νὰ ἐξασκηθῇ κατ' ἐξοχὴν ἡ σύγχρονος Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ ἱεροκῆρυξ ἔχουν συνηθίσει νὰ ἀπευθύνονται πρὸς ἀνώνυμα πλήθη, πρὸς «ἐκκλησίασμα» ἢ «κοινόν». Σήμερον ἀκόμη καὶ εἰς τὰς μαζικὰς συγκεντρώσεις ὁ ἄνθρωπος ἀντιδρᾷ ἐσωτερικῶς ἐναντίον πάσης ἀποπειρας παραθεωρήσεως τῆς προσωπικότητος καὶ μεταβολῆς αὐτοῦ εἰς ἀριθμὸν, περίπτωσιν, μᾶζαν. Τὸ ἐκκλησίασμα μετετρέπη εἰς ἐκκλησιαζομένους καὶ τοῦτο δυσχεραίνει κατ' ἐξοχὴν τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος, δεθέντος ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ εἶναι γενικὸν καὶ συγχρόνως ἐξατομικευμένον. Ἦτο πολὺ εὐκόλον παλαιότερον νὰ συγκινήσῃ ὁ ἱεροκῆρυξ ἐν ἐκκλησίασμα — πλῆθος 5.000. Εἶναι σχεδὸν ἀκατόρθωτον σήμερον νὰ δονήσῃ 5.000 μεμονωμένας καρδίας καὶ νὰ «ὀμιλήσῃ» πρὸς 5.000 ἐκκλησιαζομένους.

Ἐκ τῶν λεχθέντων προκύπτει, ὅτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ραδιοφωνία προϋποθέτει καὶ συγχρόνως δημιουργεῖ μίαν νέαν ἐκκλησιολογίαν. Τὴν «Ἐκκλησίαν», πρὸς ἣν ἀπευθύνεται, ἐννοεῖ ὅλως διαφορετικά. Οἱ ἐκ τῆς ἐκκλησίας-ναοῦ εἶναι ἀκριβῶς οἱ ἐν τῷ ἔθνε. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ ραδιοφώνου εἶναι ὁ ἀπροβλημάτιστος, ἀδιαφοροποίητος, πολλακίς ἀστόχαστος, ἀνώνυμος καὶ παθητικὸς χριστιανισμὸς τῆς καθημερινότητος, ὁ ὅποιος — διὰ νὰ εἴμεθα ρεαλισταὶ — ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἀριθμητικῶς μεγαλύτερον μέρος τῆς πραγματικότητος τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὸ ραδιόφωνον προσφέρεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ εὐκαιρία νὰ τὸν κερδίσῃ. Ὁ ραδιοφωνικὸς λόγος, ἀπεστερημένος τοῦ παπαδικοῦ ὕφους καὶ πλέον εὐλύγιστος καὶ ἐλεύθερος, διότι δὲν ἔχει τὸ βᾶρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ θεσμοῦ παρουσιάζεται μετ' ἀπείρας μεγαλύτεραν διεισδυτικότητας καὶ δύναται νὰ ἀποβῇ πράγματι «λυτρωτικὸς». «Τὸ ὄλο ζήτημα, ὡστόσο — λέγει ὁ κ. Φερούσης, καὶ ὁ λόγος του εἶναι λόγος εἰδικὸς — παρουσιάζει ἐπίμονες δυσκολίες, πού πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μετ' σαφῆνεια σκοπῶν καὶ μεθόδων καὶ κατάλληλον ὕψιστον θεωρητικὸν καὶ τεχνικόν». Ἡ συμβολὴ τοῦ κ. Φερούση πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν γίνεται εὐγνωμόνως ἀποδεκτὴ καὶ ἀποτελεῖ μίαν πρόκλησιν καὶ συγχρόνως πρόσκλησιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας νὰ προβληματισθοῦν σοβαρῶς ἐπὶ τῶν ζωτικῶν τούτων θεμάτων.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Κ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Θεολόγος - Κοινωνιολόγος

ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΣΗΜΕΡΙΝΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

I

Εἰς τὴν σειρὰν αὐτὴν τῶν ἄρθρων μου ἐπιχειρῶ νὰ σκιαγραφήσω τοὺς κινδύνους τῆς τεχνολογίας διὰ τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον· ὄχι ἐκείνους τοὺς ὁποίους διατρέχει ἀπὸ ὠρισμένα ἀλέθρια κατασκευάσματά του. Ἀναφέρομαι εἰς τὴν δυσμενῆ ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ τεχνολογία ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀνθρωπίνης ὀντότητος.

Διὰ τὴν διαπραγματεύσειν τοῦ θέματος τούτου χρησιμοποιοῦ τὸν ὄρον «τεχνολογία», καὶ ὄχι «τεχνικὸς πολιτισμὸς», διότι νομίζω ὅτι κακῶς βαπτίζεται ἓνας πολιτισμὸς ὑπὸ τῶν ἐπιτευγμάτων, ποὺ ἐντάσσονται εἰς τὴν σφαῖραν τῶν πρακτικῶν ἐπιδιώξεων. Ἐὰν πράγματι φθάσουν τὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ νὰ γίνουν τὸ οὐσιωδέστερον χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο μᾶλλον πρέπει ν' ἀναμένεται μὲ τὴν παροῦσαν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων, τότε μόνον θὰ εὐσταθῇ ὁ ὄρος «τεχνικὸς πολιτισμὸς», ὁπότε, ἀλλοίμονον, τὸ πνεῦμα θ' ἀκολουθῇ καὶ αὐτὸ τὴν νοστροπίαν τῆς τεχνολογίας. Τοῦτο παρατηρεῖται ἤδη ἐν μέρει εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, αἱ ὁποῖαι βεβαίως δὲν ἔχουν πολιτιστικὴν παράδοσιν δυναμένην νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν. Ἡ λεγομένη «Ἀμερικανοποίησις» τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ κόσμου σημαίνει ἀκριβῶς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ «τεχνικοῦ πολιτισμοῦ» εἰς βᾶρος τοῦ «πνευματικοῦ» (Kultur) πολλῶν αἰώνων.

Τί ἐννοοῦμεν ὅμως διὰ τοῦ ὄρου «τεχνολογία»; Ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται συνήθως ὑπὸ δύο ἐννοίας. Κυριολεκτικῶς σημαίνει τὸ σύστημα τῶν γνώσεων περὶ τὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα (= ὁ περὶ τῆς τέχνης λόγος). Κοινῶς, σημαίνει τὸ σύνολον τῶν ἐπιτευγμάτων τούτων. Ἐνταῦθα πρόκειται νὰ ἐξετασθοῦν τὰ κύρια ἀποτελέσματα τῆς κυριαρχικῆς θέσεως τῆς τεχνολογίας εἰς τὸν σημερινὸν κόσμον, θεωρουμένης ὑπὸ τὴν διττὴν αὐτὴν σημασίαν. Δηλαδή θὰ ἐξετασθοῦν τὰ ἐξῆς δύο θέματα. Πρῶτον, ποῖα εἶναι ἡ ἐπίδρασις τοῦ «τεχνολογικῶς σκέπτεσθαι» ἐπὶ τῆς καθόλου σκέψεως καὶ τῶν τομέων τῆς ζωῆς, πρὸς τοὺς ὁποίους οὐδεμίαν ἀμεσον σχέσιν ἔχει ἡ τεχνολογία καί, δεύτερον, ποῖα εἶναι αἱ ἀλλαγαὶ τὰς ὁποίας ἐπέφεραν ἢ ἐπιφέρουν βαθμηδὸν τὰ περιβάλλοντα ἡμᾶς ἐπιτεύγματα τῆς τεχνικῆς ἐπὶ τῆς ὅλης ζωῆς μας.

Εἶναι εὐλόγον νὰ γεννηθῇ τὸ ἐρώτημα, πῶς ἡ τεχνικὴ, ἡ ὁποία δημιουργεῖται ὡς ἀυθόρμητος ἐκδήλωσις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύ-

ματος, καὶ ἡ ὁποία συνώδευσε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων του ἐπὶ τοῦ πλανήτου, φθάνει εἰς τὸ σημεῖον ν' ἀπειλῆ αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην ιδιότητά του, διότι περὶ αὐτοῦ πρόκειται.

Ἡ τεχνικὴ εἶναι παλαιὰ ὅσον καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὅσον πάντοτε οὗτος ἐπέδρα ἐν γένει ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντός του διὰ τὴν ἐπιτευξιν διαφόρων σκοπῶν. Ἡ τεχνικὴ ὁμως τοῦ αἰῶνός μας εἶναι οὐσιαστικῶς, «ποιοτικῶς», διάφορος ἐκείνης τῶν προηγουμένων. Ἄς ἐξετάσωμεν ὁμως συγκεκριμένα παραδείγματα. Εἰς παλαιότερας ἐποχάς ὁ ἄνθρωπος ἐξηρτᾶτο ἀμέσως ἐκ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντός του, καὶ οἱ περιορισμοὶ τοὺς ὁποίους αὐτὸ τοῦ ἔθετε, ὑπερениκῶντο διὰ μέσων τὰ ὁποῖα αὐτὸ τοῦ παρεῖχε. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῆ ποτὲ πὼς θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπερβῆ τοὺς περιορισμοὺς αὐτοὺς. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος κατέκτησε ἐν μέρει τὸν ἄμεσον χῶρον, ἔχει δὲ σχεδὸν ἐξαλείψει τὸν κόπον. Ἐφθασε μέχρι τοῦ ἀπειροελαχίστου («χώρου») τοῦ πυρῆνος τοῦ ἀτόμου, ἐνῶ οἱ πάντες δύνανται νὰ γευματίσουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ δειπνήσουν εἰς τὸ Λονδῖνον· δύνανται, εὐρισκόμενοι ἐντὸς τοῦ δωματίου των, νὰ παρακολουθοῦν γεγονότα συμβαίνοντα πολὺ μακρὰν αὐτῶν· δύνανται ν' ἀναζήσουν ἐν μέρει τὸ παρελθὸν παρακολουθοῦντες μίαν κινηματογραφικὴν ταινίαν. Εἶναι τέλος γνωστόν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύνανται σήμερον νὰ ἐκτελῆ τεράστια ἔργα δαπανῶν ἐλαχίστην μυϊκὴν ἐνέργειαν. Ἡ ἐπεξεργασία, ἐξ ἄλλου, τῶν φυσικῶν ὕλικῶν καὶ ἡ μεταποίησις των εἶναι ἀρχαιοτάτη ἀπασχόλησις. Μόνον ἡ ἐποχὴ μας ὁμως εἶδε τὴν κατασκευὴν διαφόρων εἰδῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν καμμίαν ὁμοιότητα μὲ τὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων ἐσχηματίσθησαν.

Χάρις εἰς τὴν ἐκπληκτικὴν λοιπὸν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνολογίας, ὁ ἄνθρωπος τοῦ αἰῶνός μας εὐρίσκεται ἀπέναντι τοῦ φυσικοῦ κόσμου εἰς θέσιν ἀσυγκρίτου ὑπεροχῆς ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἄνθρωπον προηγουμένων αἰώνων. Ἡ ἐποχὴ μας ὁμως ἔχει καὶ ἐν ἄλλο χαρακτηριστικόν. Διακρίνεται διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν τεχνικῶν ἐπιτευγμάτων εἰς μίαν μαζικὴν κλίμακα ἄνευ προηγουμένου. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τῆς τεχνολογίας γίνεται ἐπικίνδυνος εἰς δύο ἐπίπεδα· διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐν γένει, καὶ διὰ τὰ ἐπὶ μέρους ἄτομα.

II

Ἡ μηχανή, εἴτε ἀπλῆ ἦτο εἴτε σύνθετος, ἐχρησιμοποιήθη ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὄργανόν του. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ἡ μηχανὴ ἔχει κάμει τὸν ἄνθρωπον δοῦλόν της, κατὰ μέγα μέρος. Τοῦτο συνέβη διὰ πολλοὺς λόγους. Κατ' ἀρχὴν, ὁ σημε-

ρινός άνθρωπος κατεγοητεύθη ὑπὸ τῆς ὠραιότητος τῶν κτισμάτων του καὶ ὑπακούει εἰς τὰ κελεύσματά των. Ἄς σκεφθῶμεν τὸ ἐξῆς· ποῖος λόγος ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ κατασκευάζῃ ὀλογὸν καὶ ταχύτερα ὀχήματα; Οὐδείς. Τὸ ἀπαιτοῦν τὰ ἴδια τὰ κατασκευάσματα, ὅσον καὶ ἂν αὐτὸ ἤχη παραδόξως. Ἡ τεχνικὴ ἔχει δυστυχῶς ἐκφύγει πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τῶν ὁρίων εἰς τὰ ὁποῖα τὴν περιώριζε ὁ ρόλος αὐτῆς ὡς θεραπευτῆρος τοῦ ἀνθρώπου. Ποία ἐξήγησις εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ εἰς τὸ γεγονός ὅτι ἑκατομμύρια δολλαρίων ἐξοδεύονται καὶ ὅτι τόση νοητικὴ δύναμις σπαταλᾶται διὰ τὴν ἐπινοήσιν νέων «μοντέλλων» αὐτοκινήτων ἐτησίως; Ποία ἄλλη ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ δυστυχῆς ἄνθρωπος — καὶ δυστυχῆς διότι ἔχει παύσει νὰ εἶναι ἐλεύθερος — προσπαθεῖ νὰ κάμῃ τὸ κτίσμα του, τὸ ὁποῖον λατρεύει, ὅσον τὸ δυνατὸν ὠραιότερον καὶ σαγηνευτικώτερον; Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος λατρεύει τὸ αὐτοκίνητον. Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον τὸ αὐτοκίνητον· εἶναι ὅλα τὰ λεγόμενα «ἀγαθὰ» τῆς τεχνολογίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γοητεύεται ὁ ἄνθρωπος.

Παύει τότε ὁ ἄνθρωπος νὰ εἶναι πραγματικὸς δημιουργός, κατὰ τὸ θεῖον σχέδιον, ἀφοῦ ὑποδουλώνεται εἰς τὰ δημιουργήματά του, ἀφοῦ «λατρεύει τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα» (Ρωμ. α', 25).

Ἄλλὰ καὶ ὅταν ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου δὲν γίνεται πράγματι δούλη τῶν κτισμάτων του, πάντως ἡ ἀπόκτησις πολλῶν «ἀγαθῶν» τῆς σημερινῆς τεχνολογίας ἐπιτείνει τὴν προσκόλλησιν εἰς τὰ γήινα. Περὶ δὲ τῶν θανασίμων διὰ τὴν ψυχὴν κινδύνων μιᾶς τοιαύτης προσκολλήσεως ἔχομεν μυριόστομον μαρτυρίαν ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐξ ἀπάντων τῶν Ἁγίων Πατέρων.

Ἐπάρχει ἀκόμη ὁ κίνδυνος, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν αἰσθάνεται ὅτι εἶναι κύριος τῆς μηχανῆς, τὴν ὁποίαν ἀναγκάζει νὰ «ἐργασθῇ», νὰ παίξῃ καὶ αὐτὸς τὸν ρόλον μηχανῆς. Ἐπὶ πλεόν ὁ ἄνθρωπος καταλαμβάνεται ὑπὸ ἐνὸς ἄγχους, σκεπτόμενος ὅτι αἱ μηχαναί, τὰς ὁποίας ἐδημιούργησε διὰ νὰ ἐξοικονομῇ μυϊκὴν δύναμιν, τὸν ὑπερεσκέλισαν. Ἀντιλαμβάνεται ὅτι αἱ μηχαναὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κάμουν μίαν ἐργασίαν ἀσυγκρίτως ταχύτερον καὶ πολλὰς φορὰς τελειότερον αὐτοῦ. Θαμβωμένος ὁμως ὑπὸ τῶν ἐπιτυχιῶν του, δὲν ἀνησυχεῖ διὰ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους συνεπάγεται μία ἐκτεταμένη ἐφαρμογὴ τῶν μεθόδων τῆς τεχνολογίας, δηλαδὴ ἡ τεχνοκρατία. Δυστυχῶς βλέπομεν ὅτι ἐπιδιώκεται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς τεχνολογίας εἰς πλείστους τομεῖς τῆς ζωῆς, μὲ ἀποτέλεσμα ν' αὐξάνεται ἡ ἀπροσωποποίησις (depersonalisation) καὶ ἡ μηχανοποίησις αὐτῆς. Τὸ ραδιόφωνον, καὶ ἐσχάτως, ἡ τηλεόρα-

σις είναι σημαντικοί παράγοντες μηχανοποιήσεως τῆς ζωῆς μας. Ἡ παρακολούθησις μιᾶς ἱερᾶς ἀκολουθίας ἢ ἡ ἀκρόασις μιᾶς ὁμιλίας — συνήθως ἀπὸ μαγνητοφωνημένην ταινίαν — δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντικαταστήσουν τὴν ζῶσαν παρουσίαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἢ εἰς οἰονδήποτε ἄλλον χῶρον, καὶ τὴν ἐπαφήν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἡδῆ, ὡς γνωστόν, μελετᾶται ἡ «ἀντικατάστασις» καθηγητῶν ὑπὸ συσκευῶν τηλεοράσεως εἰς σχολεῖα καὶ Πανεπιστήμια. Ἐπίσης ἐρευνᾶται ὁ τρόπος χρησιμοποιήσεως ἠλεκτρονικῶν ἐγκεφάλων διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν ἰατρῶν εἰς μεγάλα νοσοκομεῖα! "Ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος παρασυρθῇ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς τεχνοκρατίας, παύει νὰ εἶναι ὠλοκληρωμένος ἄνθρωπος, ὡς ἔχουν καταδείξει πολλοὶ σύγχρονοι στοχασταί, ὡς ὁ Μπερντιάγεφ, ὁ Gabriel Marcel καὶ ἄλλοι. Νὰ σταματήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τεχνολογίας δὲν δυνάμεθα. Ὁφείλομεν ὅμως νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν τὴν δημιουργίαν καὶ ἐπικράτησιν μιᾶς τεχνοκρατίας, ἢ ὅποια καταπίνει τόσας ψυχάς.

Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος καταληφθεὶς ὑπὸ τῆς ὑπερφανείας τῆς δημιουργίας του, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐφυσιώθη ὑπὸ τῶν γνώσεών του (Α' Κορ. ἡ', 2) καὶ ἐθεώρησε τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ μωρίαν. Ἐχουν πράγματι συντελεσθῆ ἐκπληκτικαὶ πρόοδοι εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς γνώσεως. Ἐνῶ δὲ πρὸ ὀλίγων μόλις δεκαετηρίδων ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιτεύγματα ἦσαν ἀπρόσιτα καὶ εἰς τὴν σκέψιν τῶν ὀλίγων ἐπιστημόνων, σήμερον ἀποτελοῦν θέμα συζητήσεως τῶν πολλῶν, τῶν κοινῶν ἀνθρώπων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πολλοὶ μεγάλοι ἐπιστήμονες ἐπίστευον καὶ πιστεῦον εἰς τὸν Θεὸν — τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι μόνη ἡ πίστις ἔχει μεγάλην ἀξίαν (Ἰακ. β', 24). Εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ σημειομένη πρόοδος εἰς τὸν τομέα τῆς τεχνικῆς θέτει τὴν θρησκείαν εἰς ἀμφίβολον θέσιν. Ἡ ἰδέα, ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως κυρίως, ὅτι ἡ μεγάλη πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου διήνοιγε νέαν ἐποχὴν ἄνευ Θεοῦ, ἢ ὅποια ἐδημιουργήθη εἰς τὸν νοῦν ὠρισμένων μωροφιλοσόφων τῆς Διαφωτίσεως, ἐξηπλώθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς εὐρύτατα στρώματα. Ὅταν ἐξαγγέλλωνται σχέδια διὰ τὴν δῆθεν «κατάκτησιν» τοῦ σύμπαντος, πολλοὶ φθάνουν νὰ θεωροῦν καὶ αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν μὲ τὴν θρησκευτικὴν λατρείαν ὡς κάτι ξεπερασμένον. Ἐνῶ δὲ ταῦτα λέγονται καὶ νομίζονται ὑπὸ τῶν πολλῶν, μερικοὶ «θεολόγοι» τῆς Ἑσπερίας ἀσχολοῦνται μὲ τὴν διατύπωσιν μιᾶς νέας «θεολογίας» ἄνευ Θεοῦ, καὶ ἄλλοι ἀνόητοι διακηρύσσουν ὅτι εἰσῆλθομεν εἰς τὴν μετα-χριστιανικὴν ἐποχὴν (Post Christian era)!

Ἐπὶ πλέον, διὰ τῶν συνεχῶν «κατακτῆσεων» τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος χάνει τὴν αἴσθησιν τοῦ μυστηρίου τῆς Δημιουργίας. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ δέους τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ταπεινοῦται ἐνώπιον τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Θεοῦ. Ἐπαιρόμενος ὅμως διὰ τὰς ἰκανότητάς του, αἱ ὁποῖαι σήμερον εἶναι πράγματι καταπληκτικά, βλέπει τὸν κόσμον ὡς ἀντικείμενον τῶν κατακτῆσεών του. Δημιουργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ψευδαἰσθησιν ὅτι εἶναι κύριος ὄχι μόνον τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ καὶ τοῦ περιβάλλοντός του. Οὕτω, ὁ ἄνθρωπος ὑποπίπτει εἰς ἄλλην μορφήν πειρασμοῦ τοῦ διαβόλου· «ἔσεσθε ὡς θεοί» (Γεν. γ', 5). Θεοποιῶν ὅμως τὸν ἑαυτόν του, ὁ ἄνθρωπος παύει νὰ εἶναι ἄνθρωπος, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Μπερντιάγεφ.

Τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας παρασύρουν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν ἐπίγειον μεσσιανισμόν, ὅτι δηλαδή συντελεῖται διαρκῶς πρόοδος εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ ὅτι, κατὰ φυσικὴν συνέπειαν, οἱ ἄνθρωποι τῶν μελλοντικῶν γενεῶν θὰ ζοῦν εἰς ἓνα ἐπίγειον παράδεισον. Ἀλλὰ πρόκειται περὶ πλάνης ἢ ὁποῖα δημιουργεῖται διὰ δύο λόγους. Πρῶτον, διότι θεωρεῖται ἡ ἀναμφισβήτητος πρόοδος τῆς τεχνολογίας ὡς πρόοδος ὑπὸ γενικωτέραν ἔννοιαν. Εἶναι ὅμως δυνατόν ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος, ὅσον καὶ ἂν ἐπεκτείνεται εἰς τοὺς περισσοτέρους τομεῖς τῆς ζωῆς, νὰ θεωρηθῇ ὡς πρόοδος οὐσιαστικῆ τῆς ἀνθρωπότητος, δηλαδή ὡς ἐσωτερικὴ καλλιέργεια καὶ ἐξύψωσις τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπικράτησις τῆς ἀγάπης εἰς τὰς διανθρωπῖνας σχέσεις; Ἀσφαλῶς ὄχι. Θεωρεῖται, κατὰ δεύτερον, ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος ὡς γενικωτέρα διότι συνδέεται μετὰ μιᾶς γενικῆς βελτιώσεως τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν εἰς τὸν δυτικὸν κόσμον, τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ὁποίας ὅμως ἐπιβάλλει ὄχι ἡ ἀγάπη, ἀλλ' αἱ ἀπαιτήσεις μιᾶς ὑγιῶς διηρθρωμένης κοινωνίας. Ἡ μία ὅμως «πρόοδος» εἶναι τελείως ἀνεξάρτητος τῆς ἄλλης· ἀκριβέστερον, ἄλλα εἶναι τὰ κίνητρα διὰ τὴν μίαν, καὶ ἄλλα διὰ τὴν ἄλλην. Οὐδεμίαν δυστυχῶς οὐσιαστικὴν πρόοδον ἔχει γνωρίσει ὁ «χριστιανικὸς» κόσμος εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Δὲν ἐξηγητήσαμεν ὅμως τοὺς κινδύνους τῆς τεχνολογίας διὰ τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον. Θὰ συνεχίσωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΜΜ. ΠΕΠΠΑΣ Μ.Α.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

214. Ἐπὶ κηδείας νηπίων 1-7 ἐτῶν ἐπιτρέπεται οἱ ἱερεῖς νὰ ἀναγινώσκουν τὴν συνήθη νεκρώσιμον Ἀκολουθίαν, ὡς πράττουσιν μερικοὶ; (Ἑρώτησις Αἰδεσιμ. Ὁ. Στιβακτάκη).

215. Ἐπιτρέπεται ἡ τέλεσις μνημοσύνου μετὰ κολύβων εἰς νήπια, καὶ ποῖα Ἀκολουθία ἀναγινώσκειται κατ' αὐτό; (Ἑρώτησις Αἰδεσιμ. Ἀ. Θωμαδάκη).

Εἶναι γνωστό, ὅτι στὰ Εὐχολογία μας ὑπάρχει εἰδικὴ ἀκολουθία νεκρώσιμος διὰ τὰ νήπια. Αὕτῃ εὐρίσκεται καὶ στὰ χειρόγραφα σὲ πολλὰ καὶ διάφορες παραλλαγές, ἀνάλογες μὲ ἐκεῖνες ποὺ εἶδαμε στὴν κοινὴ νεκρώσιμο ἀκολουθία, γιὰ τὴν ὁποία κάμαμε ἐκτενῶς λόγο στὴν προηγουμένη ἀπάντησι. Στὰ παλαιότερα χειρόγραφα συναντοῦμε μόνο τὴν εὐχὴ «ἐπὶ τελευτῇ» ἢ «ἐπὶ κοιμήσει νηπίου», ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν γνωστὴ εὐχὴ «Ὁ φυλάσσω τὰ νήπια, Κύριε...» τῶν Εὐχολογίων μας (κῶδιξ Παρισίων [Κοισλ.] 213 τοῦ ἔτους 1027 καὶ Σινᾶ 966 τοῦ ΙΓ' αἰῶνος). Βαθμηδὸν ὅμως καὶ ἡ ἀκολουθία αὕτῃ ἀνεπτύχθη κατὰ τὸ πρότυπο τῆς κοινῆς νεκρώσιμου ἀκολουθίας καὶ πῆρε τίς διαστάσεις καὶ τὴν μορφή ἀκολουθίας ὄρθρου. Ἔτσι συναντοῦμε σὲ νεώτερα χειρόγραφα εἰδικές νεκρώσιμες ἀκολουθίες «εἰς νήπια ἀπὸ τριετοῦς καὶ κατωτέρω», «ἐπὶ τελευτήσαντος νηπίου», «εἰς νήπιον τεθνηκός», «εἰς νήπια τελευτήσαντα», «κανῶν τῶν νηπίων», «ἀναπαυσιματάριον τῶν νηπίων» ἢ «κανῶν ἀναπαύσιμος εἰς νήπια τελευτήσαντα», ὅπως ἐπιγράφεται στὸ Εὐχολόγιο.

Στὰ χειρόγραφα, ὅπως εἶπαμε, παρουσιάζονται πολλὰ παραλλαγές. Ἀπὸ ὅλες ὅμως αὐτὲς μποροῦμε νὰ διαγνώσωμε τὴν προσ-

πάθεια τῶν συντακτῶν τῶν ἀκολουθιῶν αὐτῶν, πού κατατείνει στὸ νὰ διαμορφωθῇ τέτοιου εἴδους ἀκολουθία, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχη σ' αὐτὴ κάτι πού νὰ μὴ προσαρμύζεται εἰδικὰ πρὸς τὸ θέμα της. Ὅλα ἢ σχεδὸν ὅλα τὰ τροπάρια, πού ὁμιλοῦν περὶ συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν, ἀντικαθίστανται μὲ ἄλλα καταλληλότερα. Στὰ Εὐχολογία μας ἡ ἀκολουθία εἶναι ἐλλιπής, γιατί περιέχονται σ' αὐτὴ μόνο τὰ κινητὰ ὑμνολογικὰ στοιχεῖα πού προσιδιάζουν σ' αὐτήν. Ὁ κανὼν «Ὁ σαρκὶ πτωχεύσας Λόγε Θεοῦ...» τοῦ πλ. δ' ἤχου ἔχει τεθῆ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ «Ἐν οὐρανίοις θαλάμοις διηνεκῶς...» τοῦ πλ. β' ἤχου τῆς κοινῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας. Τὸ ἐξαποστειλάριον «Νῦν ἀνεπαυσάμην...» προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν εἰς «κοιμηθείσας γυναῖκας», πού δὲν περιλαμβάνεται στὰ Εὐχολογία μας. Τὰ στιχηρὰ τῶν αἰνῶν «Ὡ τίς μὴ θρηνήσῃ τέκνον μου...» κλπ. τοῦ πλ. δ' ἀντικαθιστοῦν τὰ νεκρώσιμα ἰδιόμελα τοῦ Δαμασκηνοῦ ἢ τὰ ἀντίστοιχα τροπάρια τῶν αἰνῶν τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας «εἰς κοσμικοὺς ἄνδρας». Ἡ ἀκολουθία τῶν Εὐχολογιῶν μας ἔχει ἀνάγκη συμπληρώσεως. Ἀπὸ τὰ χειρόγραφα βλέπομε ὅτι περιελάμβανε καὶ τὸν ἄμωμο, τὰ εὐλογητάρια, τὸν Ν' Ψαλμό, τὸν κανόνα μὲ τὸ κοντάκιο ἀφ' ε' ᾠδῆς «Μετὰ τῶν ἁγίων...» καὶ τοὺς εἰδικοὺς γιὰ τὰ νήπια οἴκους «Οὐδὲν ἐστὶν πατὴρς συμπαθέστερον...». «Πολλάμις γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ μηνήματος...», «Εἰ καὶ σοῦ τὸ συμφέρον ἐγένετο...», «Μὴ βαρύνῃς με, μήτερ, τοῖς δάκρυσι...» καὶ «Παναγία Παρθένε Θεόνυμφε...», τὸ ἐξαποστειλάριον, τοὺς αἰνους μὲ τὰ στιχηρὰ τοῦ ἐντύπου, τοὺς μακαρισμοὺς μὲ εἰδικὰ στιχηρὰ, εἰδικὸ ἀπόστολο καὶ εὐαγγέλιο (Α' Κορινθ. 15, 39-47 καὶ Μάρκ. 10, 13-16), τὴν νεκρώσιμο ἐκτενῆ, εἰδικὰ ἀπόστιχα ἀσπασμοῦ, συναπτὴ μὲ τὴν εὐχὴ «Ὁ φυλάσσων τὰ νήπια...», τὸ τρισάγιο, τὰ τροπάρια, «Μετὰ πνευμάτων...» κλπ., τὴν νεκρώσιμο ἐκτενῆ καὶ τὴν εὐχὴ «Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων...». Αὐτὰ κατὰ τὸν κώδικα Σινᾶ 985 τοῦ 16' αἰῶνος, πού παρουσιάζει τὴν πληρεστέρα ἀκολουθία ἀπὸ τὰ γνωστὰ χειρόγραφα.

Καὶ ὁ κανὼν καὶ ὅλα τὰ εἰδικὰ τροπάρια, ἡ εὐχὴ καὶ τὰ ἀναγνώσματα τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας «εἰς νήπια τελευτήσαντα», ἀναφέρονται συνήθως, καθὼς εἴπαμε, εἰδικῶς στὰ νήπια, ἐνῶ τῆς

κοινῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας τὰ τροπάρια δὲν προσαρμόζονται πρὸς τὸ θέμα αὐτό. Θὰ ἦταν λοιπὸν ἄστοχο νὰ χρησιμοποιῆται καὶ γι' αὐτὰ ἡ κοινὴ ἀκολουθία. Ἡ ἀκολουθία ἐξ ἄλλου εἰς τὰ νήπια ἔχει μία λαμπρὰ ὑμνογραφία, στὴν ὁποία μὲ λεπτότητα καὶ τρυφερότητα ζωγραφεῖται ὁ πόνος τῶν γονέων, ἀλλὰ καὶ ἡ μακαρία ἐλπίς καὶ ἡ χαρὰ γιὰ τὴν προσθήκη ἐνὸς ἀγνοῦ μέλους στὴν ἐκκλησία τῶν πρωτοτόκων, καθὼς καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη καὶ ἡ ἐγκατάλειψις στὰς ἀνεξερευνήτους βουλάς τοῦ εὐσπλάγγνου Θεοῦ. Ἡ εἰδικὴ δὲ εὐχὴ εἶναι πράγματι ἀριστουργηματικὴ στὴν ἀπλότητά της: «Ὁ φυλάσσων τὰ νήπια, Κύριε, ἐν τῷ παρόντι βίω, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι διὰ τὸ τῆς γνώμης ἀπλοῦν καὶ ἀνεύθυνον τοὺς Ἀβραμιαίους κόλπους ἀποπληρῶν καὶ φωτοειδέσι τόποις κατασκηῶν, ἐν οἷς αὐλίζεται τῶν δικαίων τὰ πνεύματα, πρόσδεξαι ἐν εἰρήνῃ καὶ τοῦ δούλου σου (δεῖνος) τὴν ψυχὴν· αὐτὸς γὰρ εἶπας, τῶν τοιούτων εἶναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. "Ὅτι σοῦ μόνου ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν...». Τὸ νὰ ζητοῦμε νὰ συγχωρήσῃ «πᾶν ἁμάρτημα τὸ παρ' αὐτοῦ πραχθὲν ἐν λόγῳ, ἔργῳ ἢ διανοίᾳ... ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται καὶ οὐχ ἁμαρτήσῃ» καὶ τὰ ἄλλα συναφῆ τῶν τροπαρίων, εἶναι ἐντελῶς ἀσυμβίβαστα πρὸς τὴν πνευματικὴν κατὰστασι τῶν νηπίων.

Τὸ «Τυπικὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας» (Γ. Βιολάκη, ἐκδ. Μ. Σαλιβέρου, ἐν Ἀθήναις 1921, σελ. 439) ἐπεκτείνει τὴν χρῆσιν τῆς κοινῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας καὶ εἰς αὐτὰ τὰ βρέφη, εἰς ὧν τὴν ἀκολουθίαν ἀφαιροῦνται τὰ κατ' ἤχον ἰδιόμελα, λέγεται δὲ ἡ διὰ τὰ βρέφη ἐν τῷ Εὐχολογίῳ σημειομένη εὐχὴ, ὡς καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. «Πάντες γὰρ εἰς ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. 3, 28). Αὐτὴν τὴν διάταξιν ἀκολουθοῦν ὅσοι ἱερεῖς τελοῦν τὴν κοινὴν νεκρωσίμου ἀκολουθίαν καὶ εἰς τὰ νήπια. Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ ὁμῶς νὰ σημειώσωμεν, ὅτι τὸ περὶ ἰσότητος χωρίο τοῦ ἀποστόλου Παύλου δὲν ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ στὴν περίπτωσιν τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας τῶν νηπίων. Ἡ λειτουργικὴ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας διεμόρφωσε εἰδικὴν ἀκολουθίαν, γιατί δὲν ἐθεώρησε πρόσφορον τὴν κοινὴν νεκρωσίμου. Καὶ πολὺ ὀρθῶς.

Κατὰ τὸ εὐχολόγιον τῆς Μονῆς Ἐσφιγμίνου 214 ἡ ἀκολουθία εἰς νήπια τελεῖται «εἰς νήπια ἀπὸ τριετοῦς καὶ κατωτέρω». Κατὰ τὴν νεωτέρα ὁμως διατάξις ἡ ἀκολουθία αὐτὴ τελεῖται «ἀπὸ ἐξαετοῦς καὶ κατωτέρω» (Ἐγχειρίδιον νεκρωσίμου ἀκολουθίας, συναρμολογηθὲν παρὰ Ἰ. Ἀσκληνίδου, ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου 1875). Τὸ δεῦτερον αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὸ ὀρθότερον.

Ὅσο γιὰ τὸ μνημόσυνο, ἐφ' ὅσον αὐτὸ συνιστᾷ δέησι γιὰ τὴν ἄφεσι τῶν ἀμαρτιῶν καὶ τὴν ἀνάπαυσι τῆς ψυχῆς τῶν κεκοιμημένων, δὲν θὰ εἶχε λόγο ὑπάρξεως γιὰ τὰ ἀπηλλαγμένα καὶ ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα καὶ ἀπὸ τὶς προαιρετικὰς ἀμαρτίας νήπια. Ἀρκετὴ εἶναι γιὰ τοὺς γονεῖς ἢ βεβαιότης ὅτι ἀναπαύονται στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Ἐν πάσει ὁμως περιπτώσει τὸ τρισάγιον, μὲ τὰ συνήθη τροπάρια: «Μετὰ πνευμάτων...» κλπ., καθὼς καὶ ἡ εὐχὴ «Ὁ φυλάσσων τὰ νήπια...», θὰ μπορούσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ μία ἐπιμνημόσυνο δέησι. Ὅσο γιὰ τὰ κόλυβα, ἐφ' ὅσον αὐτὰ συμβολίζουν τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ θεωρηθοῦν ἀπόβλητα ἀπὸ τὴν ἐπιμνημόσυνο αὐτὴ δέησι.

Φ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιούσων ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἶρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

«Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΟΥ ΔΕΔΕΤΑΙ»

Τὸ πιὸ ἐλεύθερο γεγονὸς στὸν κόσμον εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ θείου λόγου. Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία ἔγκειται στὴ φύση καὶ στὸν σκοπὸ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ εἶναι μιὰ ἐλευθερία ὑποκειμενικὴ καὶ ἀντικειμενικὴ.

Ἀντικειμενικὴ ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ σκοποῦ καὶ ὑποκειμενικὴ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς πηγῆς καὶ τῆς ἀποδοχῆς τῆς.

Σκοπὸς τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, ἀναγεννῶντας τὸν μέσα στὸ φῶς καὶ στὴ χάρι τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἁμαρτία εἶναι μιὰ τυραννίδα, μιὰ δουλεία, μὲ κατάντημα τὸν αἰώνιον πνευματικὸ θάνατον. Ἡ Ἁγία Γραφή καὶ τὸ κήρυγμα ποὺ πηγάζει καὶ ὀδηγεῖ σ' αὐτὴ, μᾶς λυτρώνει ἀπ' αὐτὴ τὴ «σκιά τοῦ θανάτου» (Ματθ. δ' 16), μᾶς εἰσάγει στὴν «ἐλευθερίαν τοῦ Χριστοῦ» (Γαλάτ. ε' 1).

Ἄλλὰ τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἓνα γεγονὸς ἐλευθερίας καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν δυὸ ὑποκειμένων, ποὺ εἶναι οἱ πόλοι του: Τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Θεὸς ἐλεύθερα σώζει τὸ πεσμένο κτίσμα Του, μὲ βουλή ποὺ δὲν τὴ στόμωσε καὶ δὲν τὴν ἐξεβίασε ἢ πραγματικότης τῆς ἀνθρώπινης πτώσεως. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, ἀποδεχόμενος τὸ Εὐαγγέλιον, κάνει μιὰ ἐλεύθερον ἐκλογὴν. Ἡ σωτηρία του, λοιπὸν, εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα δυὸ ἐλευθέρων ἐνεργειῶν, τῆς ἀγαπητικῆς θείας καὶ τῆς ἀγαπητικῆς ἀνθρώπινης. Ἄρχὴ καὶ κατάληξις τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι ἡ ἐλευθερία, μέσα σὲ ἓνα θεανδρικό μυστήριον.

Μὲ τὴν ἀποστολικὴν διακήρυξιν ὅτι «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται» (Β' Τιμ. β' 9), ἐξαίρεται ἡ ἐλευθερία τοῦ κηρύγματος ὄχι μόνον θεωρητικὰ, ἀλλὰ καὶ πρακτικὰ. Ἡ συνείδησις αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἀπὸ τίς πιὸ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἐκπλήρωσις τοῦ ἀποστολικοῦ τοῦ ἔργου μέσα στὸν κόσμον. Διότι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μονάχα ἡ «ἀκούουσα τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσουσα αὐτόν»

(Λουκ. ια' 28), ἀλλὰ καὶ ἡ μεταδότριά του. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι μονάχα ἓνας θησαυρὸς ποὺ κατέχουμε, ἀλλὰ καὶ μιὰ ὀφειλὴ στὸν πλησίον μας. Πρέπει, λοιπόν, ὅπως ὁ Θεός, ἀπὸ τὸν Ὅποῖον προέρχεται, ἔτσι καὶ ἡμεῖς νὰ μεταδίδουμε ἐλεύθερα αὐτὸν τὸν θησαυρὸ τῆς ζωῆς, μὲ τὴν εὐζωνη διάθεση τῆς ἀγάπης ποὺ εἶναι ἀνεπιφύλαχτη προσφορά, «οὐ ζητοῦσα τὰ ἑαυτῆς» (Α' Κορ. ιγ' 5).

Ὁ φόβος αὐτῆς τῆς ἀφετηριακῆς ἐλευθερίας ἔγκειται στὸν ὑπολογισμό τῆς δυσκολίας ποὺ ἡ ἀνθρώπινη βούληση ἀντιμετωπίζει γιὰ νὰ ἀνταποκριθῆ ἐλεύθερα στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ὁ φόβος τοῦ Ἰωνᾶ μπροστὰ στὴν ἐνδεχόμενη Νινευῆ. Ἐνας φόβος ποὺ δένει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ σπρώχνει τὸν ἀπεσταλμένο φορέα του σὲ ἄγονη πλαγιοδρομία, σὲ μιὰ ἐκφυγὴ στὴ θάλασσα. Ἀλλὰ ἡ δειλία τοῦ ἀνθρώπου δὲν κατορθώνει νὰ ξεφύγῃ. Ἀκολουθοῦν τὸ ρίξιμο στὸ πέλαγος, ἡ κατάποση ἀπὸ τὸ κῆτος, ἡ μετάνοια, ἡ ἐξέμεση τοῦ ἀπεσταλμένου στὴ στεριά. Ξανὰ αὐτὸς ὁ τελευταῖος ἀτενίζει τὸ χρέος του καὶ καλεῖται ἐλεύθερα νὰ σεβασθῆ τὴν ἐλευθερία τῶν πιθανῶν ἀποδεκτῶν τοῦ θείου λόγου. Ἔτσι, «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται» καὶ διασχίζοντας τις ἀποστάσεις, τοπικὲς καὶ πνευματικὲς, εἰσδύει στὴν καρδιά τῆς Νινευῆ καὶ καρποφορεῖ πάλι μέσα σ' ἓνα γεγονὸς ἐλευθερίας. Οἱ Νινευῖτες ἀνανήφουν, μετανοοῦν, ἀλλάζουν «νοῦν». Ἡ ἐλευθερία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ προφήτη ἐπιστέφονται μὲ τὴν ἐλευθερία τῶν Νινευιτῶν, ποὺ ἀκούοντας τὸ κήρυγμα ἀποφασίζουν νὰ παρατήσουν τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ δοθοῦν στὸν Θεό.

Στὴν πραγματικότητα, ἡ περιπέτεια τοῦ Ἰωνᾶ ἐπαναλαμβάνεται κάθε φορὰ ποὺ ἡ ὀλιγοπιστία τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας φαίνεται σὰν νὰ δένη τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀφήνῃ τοὺς ἀνθρώπους χωρὶς τὸ ἄκουσμά του. Στὰ κητῶα στέρνα τοῦ φόβου, ἡ ἀποστολικὴ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας ἀνανήφει καὶ μὲς ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ φωτεινὸ σκοτάδι ξαναβγαίνει στὴ στεριά τῆς πραγματοποιήσεως, τῆς ἐκκινήσεως ποὺ ἀναστέλλεται, ἀλλὰ δὲν ματαιώνεται.

Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὅμως δένεται πρόσκαιρα καὶ ἀπὸ ἐξωτερικοὺς παράγοντες. Ὁ Πέτρος, ὁ Παῦλος, ὁ Σίλλας, ὁ Ἰωάννης καὶ ἄλλοι Ἀπόστολοι δὲν διατρέχουν τὴν οἰκουμένη ἀπρόσκοπτα μεταφέροντας τὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Τὸ φῶς τὸ «καταλαμβάνει ἡ σκοτία» (Ἰωάν. α' 5) τῶν δεσποτηρίων, ὁ Παῦλος διατελεῖ «νυχθημερόν ἐν τῷ βυθῷ» (Β' Κορ. ια' 25).

Ἄλλὰ ἡ ἔκλειψή του αὐτὴ ἀπὸ τοὺς διωγμοὺς τοῦ κόσμου εἶναι προσωρινή. Τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου ξαναλάμπει καὶ μεταδίδεται ἀπὸ ψυχὴ σὲ ψυχὴ, ὥσπου ἡ Ἐκκλησία πάμφωτη, μετὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὴ θεολογία τῶν Πατέρων της, ἀφήνει πίσω της τὶς κατακόμβες καὶ πρὸ ἐλεύθερα καὶ πρὸ πλατειᾶ τὸ σκορπίζει στὸν κόσμο «ὡς πόλις ἐπάνω ὄρους κειμένη» (Ματθ. ε' 14). Ἄλλὰ καὶ πάλι, κατὰ τόπους καὶ περιπτώσεις ἀνθρώπων, τὸ κήρυγμά της δένεται, ἀπὸ ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς λόγους, χωρὶς ὅμως ποτὲ νὰ πρόκειται γιὰ μιὰ ὀριστικὴ «κατάληψη» τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἀπὸ τὴ σκοτία. Ὅτι καὶ ἂν κάνουν οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ἔξω καὶ ἡ ἀδυναμία ἢ δικὴ της ἀπὸ μέσα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ διαψεύσουν τὴ διαβεβαίωση τοῦ Ἀποστόλου ὅτι «ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται», ὅτι τὸ Εὐαγγέλιο δὲν ὑπάρχει δύναμις στὸν κόσμο νὰ τὸ ἀναχαιτίσῃ καὶ νὰ τὸ ἐξουδετερώσῃ τελικὰ καὶ ἀμετάκλητα.

Ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο παράγοντες πρόσκαιρης «δήσεως» τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ χειρότερος ἀσφαλῶς εἶναι ὁ δεύτερος, ἡ ἀκηδία, ἡ χλιαρότης καὶ ἡ δειλία τῶν φορέων τοῦ θεοῦ λόγου. Ὅταν λείπῃ τὸ δικό τους σθένος, ἢ δικὴ τους ὀρμή, τὸ Εὐαγγέλιο ζημιώνεται ὅσο κανεὶς διωγμὸς καὶ καμμιά καταφορὰ δὲν μποροῦν νὰ τὸ βλάψουν. Ἀκόμα καὶ ἂν ἀκούεται, εἶναι ποτισμένο ἀπὸ τὴ μετριότητα τῶν ἐκπροσώπων του καὶ δὲν φθάνει στὰ βάθη τῶν ψυχῶν, δὲν «δικνεῖται» (Ἐβρ. δ' 12) ὡς αὐτά. Δὲν ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἐλευθερία ἀγάπης καὶ ἔτσι δὲν ἐπιστέφεται ἀπὸ τὴν ἐλευθερία ἀγάπης, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀπὸ τὴ φύση του ἀποβλέπει.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ αἰσθητικὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. — Μητροπολίτου Δράμας Διονυσίου, Τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. — Μητροπολίτου πρ. Κυθήρων Μελετίου, Πρὸς τὴν σπουδάζουσαν Νεότητα — Πῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκη τὴν Ἀγίαν Γραφήν. — **Ἐπισκόπου Ἀχελώου Εὐθυμίου**, Ἐνα θερμοκήπιον ἀγάπης. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου**, Γνωριμία μετὰ τὸν Ὀρθόδοξο Μοναχισμό. — **Ἀρχιμ. Χριστοφύρου Σταυροπούλου**, Οἱ Νεομάρτυρες καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις — **Πρεσβ. Κωνστ. Γερασιμοπούλου**, Ποιμαντικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς πρόληψιν τῶν διαζυγίων. — **Αἶδης Δρος Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐνοριακὰ — Ἡ κοινωνικὴ διάστασις τῆς Ἐκκλησίας. **Πρωθιερ. Νικολάου Παπαδοπούλου**, Ἀπὸ τὸ Ἐφημεριακὸν συναξάρι τοῦ 1821. — Οἰκονομόπουλος Πολυχρόνης. — **Ἀντωνίου Κ. Παπαντωνίου**, Ἐκκλησία καὶ Ἐπικοινωνία. — **Δημητρίου Ἐμ. Πέππα**, Οἱ κίνδυνοι τῆς τεχνολογίας διὰ τὸν σημερινὸν ἄνθρωπον. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, «Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται».

